

MLADIKA

LETNIK ENAJSTI-LETO 1930

Kamnarjev Jurij.

Spisal France Seljak.

1. V domovino.

Brzovlak je zapustil postajo na Rakeku. Zagrizel se je med skale, šumel skozi gozdove. Nikjer človeka, povsod divja priroda. Zamolkel udar koles, šumenje pare. Potniki so molče zrlji skozi okna.

Med potniki tretjega razreda je sedel Jurij Radovič. Po petih letih tavanja se je vračal v rojstno vas. Še mlad. Na vroče čelo, ki ga je pritiskal na šipe, je bilo ostro začrtanih troje let vojnega življenja; ostre črte tudi na licih, na ustnicah. V očeh mu je svetilo mladostno hrepenenje — in razočaranje starca. Pred leti mu je okamenela mladost; plast telesnega trpljenja in brezupne duševne borbe je bila legla nanjo.

Jurij ni gledal skozi okno, ne opazoval gozdnega mraka in dreves in ni prisluškoval udarcem vlaka s takim čustvom ko ostali potniki. Vsak pogled na šumo mu je obujal grozne spomine na vojne dni. Kaj se bo za temi gozdovi odprlo njegovim očem? — Kar je s hrepenečimi mislimi objemal tri leta vojne in dve leti povojnega tavanja: domovino, mater, ljubo...

Gozd se je razjasnil, razgrnila se je pokrajina. Postojna. Jurij je ohranil v spominu podobo tega kraja iz časov pred vojno. Misel nanj je bila topla, a z bolečino napojena. Postaja, za njo zelena drevesa... Vozovi, vozovi... Na vozovih ljudje, živina, les. Črno oblečeni železničarji so mahali z rokami, govorili razburljivo. Finančni stražniki z rumenimi obšivi so motrili potnike; orožnika z napoleonskimi klobuki in belimi rokavicami sta hodila gor in dol.

Tako je videl domovino prvi hip. Zbolelo ga je v dno duše.

V voz je vstopil razigran mladenič, z njim njegova mati in njegovo dekle. Poskusil je zapeti. »Dekle na vrtu zelenem sedi...« Mati mu je položila roko na usta: »Slišijo te in bodo mislili, da poješ bogzna kaj.« Fant se je branil: »Ali je to kaj slabega?«

Nekaj sladko razburljivega je vznemirilo Jurijevo srce. »Vi ste Slovenci?« Kakor da je srečal te ljudi v Južni Ameriki ali v Afriki kje. »Zakaj bi neki ne bili?« so se začudili. »Vipaveč ne zmrzne.« Srce je drhtelo ko struna. S sklenjenimi rokami je Jurij gledal iz kota in poslušal. Govorili so in peli, šalili se in ljubili, živeli svoje življenje, kakor da se ni v tistih in preteklih dneh okrog njih nič izpremenilo. Otroci se igrajo vojne, postavljajo meje, a ljudstva gredo nebrižno svoja pota... Pri srcu mu je postalo svetleje.

Vlak je vozil čez Notranjsko. Mimo je bežala zemlja: pašniki, gozdovi, njive, hiše, vasi... »Kakšna je danes moja vas v bregu?« Imel je nje najčistejšo sliko v duši, bal se je, da se medtem ni spremenila. Morda so še kamnolomi drugačni, drugačen breg, ki ga v tujini ni videl lepšega. Ali se je medtem spremenilo tudi morje, ta večno lepa, večno gibajoča se sila?

Sklonil je glavo. Slike preteklosti so druga za drugo ko pisan trak hitele mimo njega. Spomin na rodno hišo... Vse je bilo živo: kamnite stopnice, vrt za zelenjavo, za hišo drevje. S sesticama je plezal po stopnicah: starejša se je pobila, da ji je tekla kri. Mlajša je zašla v zelenjadnem vrtu in jokala, kakor da se je izgubila v afriški puštinji. Nato sta sestri umrli. Mati je plakala, oče je imel rdeče oči, on se je na pogrebščini najedel in zaspal. Ostal je sam. Zablodil je na ulico, med sive zidove in hiše, na cesto ni smel. Počlenil je ob njej in gledal dreveče avtomobile. To je bilo silno lepo.

Med spomini je zijala časovno velika razpoka. Šola mu je bila hram puščobe in dolgočasje. Polagoma se je trgal od matere in se navajal na očeta. Ta je klesal kamenje vsak dan; zvečer je prihajal domov. Prijel ga je za roko, šla sta na cesto. Nekoč sta se peljala z avtomobilom. Juriju se je zdelo, da je dobila njegova duša perotnice in se bo zdaj zdaj dvignila od zemlje, zletela čez morje in da se več ne povrne. Peljala sta se v mesto. Od ladij, velikih hiš in cestnega šuma omamljen je po poti zaspal. Globoko v duši je verjel, da je med vsemi deli najlepše tisto, ki ga

opravlja njegov oče. Ta ga je nekega jutra vzel s seboj in ga postavil v kot delavnice. Tako bi bil stal in gledal do noči. Deset delavcev, belih od prahu, ki so jim bile še oči in obrvi pokrite z belkastim puhom, se je sklanjalo nad kosi marmorja. Jekleni udarci so peli, drobci so se usipali po prostoru. Jurče je gledal samo v očeta, na dvoje trdih rok, ki so ga božale vsak večer. Razkoračen je sedel nad velikim kamnom, mežikal, nastavljal jeklo, vihtel kladivo. Kamen je ječal. Zdelo se je, da se brani v bolečini, očetova volja ga je ustražovala. Jurče je spoznal, da oče ne kleše kamna na slepo, ampak izoblikuje iz njega lik, ki leži na risbi pred njim. Prenehal je in meril, znova je zapelo... Iz trdega marmorja je ustvaril nekaj velikega, lepega; v tem je tičala vzvišenost očetovega dela. Občutil je: v tistem prostoru ni nikogar razen njegovega očeta, njegove roke edine porajajo jeklene udarce.

Oče in mati sta se vprašala: »Kaj bo iz sina?« Oče je menil: »Ni treba, da dela ko črna živina.« Mati je sanjari o službi pri železnici. Očetova roka je počivala na dečkovi glavi: »Kaj bi bil rad?« Odgovoril je: »Kamen bom klesal.« Starša sta se spogledala. »Saj je še čas...«

Iz Jurijevih oči je sijala še druga slika, ki ga je bila močno prevzela. Njegov ded je bil ribič, umrl je leto pred njegovim rojstvom. Edini spomin nanj je bila dolga, ozka barka, imenovana čupa. Zapustil je bil tudi vinograd v bregu. Za Jurija ni bilo lepšega kraja na svetu ko ta kos zemlje. Vinograd, oljke in smokve; pod vinogradom morje, ki se je svetlo premikalo in šumelo do obzorja. Nebo, morje, breg... ničesar drugega na dolgo in na široko. Iz mrča na obzorju so se porajale ladje in tonile v meglenost tržaškega zaliva. Ribiške ladje, pisana jadra... »Oče, zakaj mi nimamo ladje?« Takrat je zvedel, da so imeli ladjo, mreže, da so bili ribiči, a imajo še čoln. Kako rad bi bil šel na morje! Oče je stopil do črne, ožgane, s črno smolo zamazane in z deskami pokrite čupe. Pripravila sta se za odhod. Približal se jima je star ribič Nace. Posedli so vsi trije, ribič je veslal. Obraz mu je bil zagorel, roke mišičaste. Čupa je plavala po valovih in se zibala. Juriju se je zdelo, da ga zeleni grebeni dvigajo pod zvezde. Neskončno lepo, opojno, da bi bil zaprl oči, pozabil na vse, se prepustil valovom, da bi ga nesli kamorkoli. »Prodaj mi čupo, ki je itak ne rabiš,« je silil Nace v očeta. »Koliko mi daš zanjo?« Jurij bi bil rad zavpil: »Ne, ne, ne!« Glas mu je ostal v grlu.

Čupa je bila prodana. Juriju je bilo žal, molče je kahal nevoljo... Zbolelo ga je iz spomina, da se je predramil; ozrl se je skozi okno.

Ali se že začneja Kras? Da. Borov gozd; veter je šumel v vrhovih; tajna govorica utrujenih, besneči vihar ponižanih. Brinje z zelenimi jagodami na gmajni; okrog grmov je živina travo mulila. Pastirski ognji. Skalovje se je belilo ko poročno platno; rad bi bil položil trudno misel nanj in počival. Ob skalah raste pelin. V globoke kotanje so zlezle črne njivice; ob eni izmed mnogih so se igrali otroci, zatopljeni v svojo radost, ločeni od sveta.

Vstopila sta široka, zagorela mešetarja; pisane rute so se jima ovijale okrog debelih vratov. Široko sta sedela, široko govorila in delala široke kretnje z rokami. Njun razgovor ni bil zaljubljena pesem ne vipavska radost. Les in živina! Veriga njima enakih je oklepala deželo, zemlja jim je odkrivala svojo borno nagoto, nasipala jim žepe... Jurij je zamižal. Posluhnil je v slovensko besedo za seboj; zatopil se je v nove misli.

Čupa je bila pozabljena, neugnana misel na skrivnostne lepote morja še ni bila popolnoma umrla. Poslali so ga bili v mesto, a je oče že tretje leto opustil namero, da mora postati nekaj posebnega iz njega. Vpisal ga je v obrtno šolo. »Izuči naj se za risarja!« Učil se je tudi izoblikovati iz marmorja like, ki jih je bil zarisal svinčnik na rjavkast papir. Težko je čakal trenutka, da postane samostojen delavec.

Svet se je stresel v svojem drobovju! Vojna! Očeta so bili iz neznanega vzroka zaprli, čez tri dni so ga izpustili. Izgubil je službo. Prav tiste čase je bil dobil Jurij svojo prvo službo, radost je bila zagrenjena. Preteklo je leto, preoblekli so ga in uvrstili med novince. Mati je jokala. Oče s trdo besedo: »Da se vrneš; dela bo čez glavo.« Jurij je mislil na smrt. Te bridkostne misli ni mogel prenašati drugače nego v globokem molku.

Vse je bilo neznansko grdo, človeka nevredno. Le spomin na redka materina in očetova pisma je bil lep, dasi so iz njih zijale vrzeli. Vsega, kar so srca občutila, ni bilo mogoče povedati. Pisali so mu: »Zapustili smo dom, preselili se v Trst. Mnoge so bili naložili na vozove in napisali nanje: Lipnica — barake.« Jurij se je tisočkrat vprašal v srcu, kdo ima pravico nad njegovim imetjem in življenjem. Podvomil je v Boga. Rešila ga je misel; da ljudje Boga in njegovo besedo potvarjajo. »Ne ubijaj!« Potisnili so mu v roke kol, na koncu je bila bunka iz cunj, da bi sunek ne bolel. Pred njega so postavili Čiča, mlečnega mladeniča, ki mu je šlo na jok. Planila sta drug proti drugemu, se merila v prsi. Čič je padel na tla in zaplakal. Narednik je klel njegovo mater, ki se je doma nagibala nad suho zemljo in jo močila z grenkimi solzami. Jurij se je vprašal: »Kaj, če

bi bil namesto cunjé bajonet?« Groza ga je pretresla. Od dne do dne bolj strašno sta ga bolela misel in srce...

Dali so mu puško in bajonet. Zarili so se v zemljo. Za razpeto pajčevino bodečih žic se je oglašal sovražnik. »Plink!« Krogla je zadela čelado in mu jo nagnila na uho. Bobneči ogenj. Granate so zakopale tri vojake, dva so razmesarile; razneslo je celo kosti. Eden izmed njih je imel odprte prsi, kazal je izkrvavelo srce, za ve-komaj ubito ljubezen, ki je ni smel razodeti. Drugemu je razklalo lobanjo; sveže se je kadila uporna misel, onemela v nasilju. Jurij je stal, gledal. »Na tla!« Da, na tla pred mogočnega Boga, čigar obličje so spačili stokrat in stokrat. Padel je na tla. »Jesti!« so vpili. »O, žeja!« Bobneči ogenj je prinašal črne jedi, rdeče pijače. General Brusilov se je krohotal iz tisoč topov... Zatvorni ogenj. Napad! Strojnice so ga odbile. Protinapad! Jurij je vse noči mislil: »Znorel bom, če pride do tega.« Plaval je v strahotni omotici, pokriti s plaščem groze. Tuljenje zveri. Vzkliki častnikov. »Naprej!« Revolver... Bledi mladenič, ki so mu solze tekle čez lica, je padel na bodečo žico, zadet v hrbet. — Črna megla je vstala pred Jurijevimi očmi. Pognal se je med razdejane žične ovire. Moreča teža mu je padla na možgane, ni se zavedal ničesar več. Sto grl je vpilo... Uzrl je človeka, ki je rjul naravnost proti njemu; velik, v rjavi obleki, z rusko čepico na glavi. »Čort!« Bajonet je meril v prsi, spodletelo je na trdem, se zadrlo v mehko. Imela sta široko razprte oči, grozno razširjena usta. »A-a-a-a!« Strahotna pesem, do mozga segajoča. En hip, dva hipa... Nova zavest. Ruski vojak je ležal na tleh, izpustil je bil puško, držal je za bajonet, ki mu je tičal v telesu. Jurij si je iz mladosti želel, da bi slišal ruski jezik. Zdajci ga je slišal; v nebo vpijoče besede: »Bodi mi brat, usmili se me!«... Ranjenega v nogo so Jurija obvezali in ga poslali v ozadje. Ni čutil bolečine, vzklik umirajočega ga je skelel v dno duše.

Še en spomin na vojno je lebdel v njegovi duši. Ta je bil sramotnejši, groznejši; radi njega je sovražil nekoga ko psa. Tega spomina ni maral obnavljati...

V srcu je še nosil spomin na bregove s kraškim kamenjem, na borove gozde, na morje. S smehom na ustnicah je mislil na hip, ko bo znova prijel za svinčnik, ko bosta z očetom vsako jutro odhajala od doma in slednji večer prihajala domov. Preplašila ga je misel, da nikoli več ne bo tako kot je bilo, da se je svet do dna spremenil. In vendar: kako naj živi drugačno življenje? Kako naj si izbere drugo pot?

Še en spomin, najglobokejši, s smehom obzarjen. Radi njega je bila misel na delo, na mirno življenje, je bil strah pred smrtjo tako živ: Marica! Dve uri hoda preko kamenja in grmovja, čez drn in strn, ni se ustrašil poti. Med kamenjem in borovjem vas, ob vasi visoka hiša. Prej posestvo, zdaj le velik vrt in kos gmajne, njive so bile prodane. V oknih cvetice, za njimi je rastla deklica. Visoka, temne polti in črnih las, skrivnostno sijočih oči. Njen oče je hodil k železnici, pozno v noč se je vračal domov. Jurij je dejal Marici nekaj besed, ujel njen smeh in ga skril v srce. Nista si priznala, da se imata rada; spoznala sta po besedah in po očeh, tudi po sanjah, ki so lepšale njune noči. Na večer, ko je bilo treba oditi v vojno, se Jurij ni bal njenega očeta; vpričo njega ji je govoril: »Da me boš čakala, Marica.« Ona s solzo v očeh, s težo v prsih: »Glej, da boš mislil name.«

Mislil je nanjo, ona ga je pričakovala s čisto mislijo. Pisal ji je pogosto; njena pisma so bila redka, a sladka. Tistega dne, ko je prejel od očeta pismo, da so morali zapustiti vas, je prejel dopisnico tudi od nje: »Gremo, ne vemo, kam...« Bil je prestavljen k drugi četi, ranjen, dolgo se njuna pisma niso več našla. Kaj mu sporoča njeno srce? Po naključju je zvedel zanjo. Pisala mu je iz Lipnice trikrat tri pisma; ne iz besed, iz sloga pisma je drhtela prikrita žalost.

Konec vojne. »Domov!« so vpila kolesa vlaka. Jurij se je vračal z vojne. Srečavale so ga težke vesti. Ljubljana je bila omotična od svobode. V velikih črkah je na črnih deskah bral usodo svoje domovine. Grenko se mu je zadržnilo v grlu. Le medla lučka upanja je sijala skozi to bridkost. Srečal je bil rojaka, zvedel, da se je bila Marica preselila iz Lipnice v bližino Ljubljane in se vrnila z očetom iste pomladi domov. Pisati ji ni mogel. Ves svet je bil ko velika zadruga, meje do neba. Ali ga čaka? Ob misli se mu je stisnilo srce. Nekateri so v nočeh zbežali čez mejo, njega je zadržalo sto dvomov. Poslal je Marici pismo po tihotapcu; odgovora ni prejel.

Zamamila ga je usoda lastne domovine, odšel je s četami na Koroško. Odpor, ki ga je občutil proti vojni, je v hipu premagal zavest, da se je treba boriti in umreti za svobodo in pravico. Tiste dni je prejel materino pismo, ki mu je z nerodnimi, suhimi potezami povedala: »Oče je umrl.« V črkah je drhtela silna bolečina in prehajala vanj. Dekle ga je pozabilo, oče je umrl, čemu so ga tedaj klicale bele skale vsako noč? Ali ni Ziljska dolina lepša?

V ljubljanski kavarni se je ozrl v zrcalo: obraz je imel poteze starca. Dobil je delo, miru

Juliaan De Vriendt: Božična pesem. (Bruselj. Muzej modernega slikarstva.)

ni mogel najti. Mati mu je pisala, naj se vrne. Prosil jo je, naj mu pove, kaj se je zgodilo z Marico. Dolgo je molčala, slednjič je odgovorila: »Marica je živa, a zate mrtva; ne misli več nanjo.«

Vračal se je, da se reši nemira, razdvojenosti, da sreča svojo mladost. Zemlja se ni nič spremenila. Živo si je predstavljal, kako hrumijo kamnolomi, oče stoji ob marmorju in kleše. Pisal je bil materi: »Ali že delajo v javah in delavnicah?« Odgovorila je: »Ne še. Dela pa je dovolj.« Od takrat je že dolgo. Morda že drhti marmor pod stoterimi rokami. Mati ga bo pričakala na vrtu: »Glej, vedela sem, da prideš...«

Mimo okna je bežalo grmovje, skale; hiše so ko svetli mejniki stale med drevjem.

2. Prvi dnevi.

Prelepi kraji, ki so govorili v živem jeziku mladosti! Jurij jih je obiskoval zapovrstjo. Mati ni slutila, da je sin doživel v petih letih dušnih

pretresljajev za desetletja; zdel se ji je radi tega čudaški, ni ga razumela... Še so stale skalnate stene v bregu, zelena trta se je vzpenjala nad zidovi, ena izmed oljk se je bila posušila, smokve so rastle prihuljene k tlom ko prej. Skale v morju — »Dednica«, »Dve sestri«, vse, kot da je bilo včeraj. V Dragi ribiške koče; ena izmed njih je napela spodnjo steno v velik trebuh in grozila, da se sesuje. Čupe so počivale. Ob bregu se je zibala ladja; ribič je čepel na provi in urejeval mreže. »Ali je to Lovrenc?«

Jurij je obsedel in gledal. Dan vrnitve mu je stopil živo pred oči.

S postaje je bil stopil na stransko pot, da bi prišel čimbolj neopažen do doma. Rad bi bil prvo srečal mater, govoril z njo o vsem, kar mu je težilo srce. Na kolodvoru sta ga srečali deklici; v petih letih sta bili zrastle iz šolskih let v deklišstvo. Pogledali sta ga pozorno in se mu nasmejnili; ni ju spoznal. Posluhnil je v klic, ki se je odzval izmed vinogradov in dreves nekod:

Juliaan De Vriendt: Božična pesem. (Bruselj. Muzej modernega slikarstva.)

»Danica! Tanica!« Deklici sta izginili... Prve hiše so kazale vojne rane, nekatere so bile obnovljene, svetlejše ko prej. Drevje se je upogibalo v sapi... Slednja veja, zadnji kamen na potu se mu je zdel znan.

Nasproti mu je prihajal človek. Od solnca zagorel, v pisani srajci, z nizkimi čevlji na golih nogah. Pokazal je v smehu zobe, sive oči so blestele. »Lovrenc!« Njegov oče je bil ribič Nace, kateremu so bili prodali čupo. Spoznal ga je, se spomnil na vožnjo po morju. Starejši je bil kot on, močnejši. Njegova žena je Marjeta: tiha, z globokimi očmi, tudi ona ribiška hči. Z njegovim bratom Antonom ga ni vezalo tako globoko prijateljstvo ko z njim. Lovre je bil veder ko nebo, gibek ko morje, rad se je smejal. V deških letih ga je Jurij zavidal za morje in za ladjo, z njim se je učil plavati. Lovre ga je učil: »Tako se veslá, tako se lové ribe.« Ves čas vojne ga ni videl, redko je pomislil nanj. V tistem hipu sre-

čanja ga je bil iz duše vesel, bolj ko kdaj prej ga je združilo z njim.

»Jurek moj!«

Še širje se je smejal Lovre, mu položil roko okrog vratu. Kakor da je Jurija tako sprejela in objela rodna zemlja. Sladko se mu je razlilo okrog srca.

Vprašanja, odgovori. »Da, mati je zdrava.« Srečen smeh. »No, oče je umrl.« Senca otožja je hušknila preko obraza, že se je zjasnila v novi besedi.

»Ostaneš med nami?«

»Ostanem,« je pritrdil Jurij. Iz dvoma je dodal: »Če sem vpisan med državljane...«

»Ne skrbi! Vpisali so vse domačine, ki so vedeli zanje.« Postal je, gledal globoko v Jurijeve oči. »Kamnolomi so mrtvi. Dela ne manjka. Nekateri grebejo po denarju ko po žitu.« Čez nekaj korakov: »To ne bo večno. Zvesta sta samo zemlja in morje...«

Prikazala se je rodna hiša. Drevje je bilo zrastle do oken, do strehe. Matere ni bilo pred hišo, ne na stopnicah. Ni ga čakala. V kuhinji je sedela in šivala nogaviče. Uzrla ga je, se dvignila, vsa vzdrhtela. Nato je zaplakala. Le v najvselejših in v najbridkejših trenutkih življenja sta se mati in sin objela in poljubila. Zdaj se nista mogla ločiti. »To je moja mati,« je drhtelo v Jurijevem telesu, ko je čutil njen objem. Odkar jo je poznal, je bila vedno enaka. Suhljata, visoka, z gubami okrog ust in na licih, s čudovitimi očmi, ki so prodirale do mozga. Govorila je malo, a mnogo mislila, mnogo na tistem trpela. Le včasih je bolečina priklopala do vrha, se v grenkih besedah in vročih solzah ulila čez rob; znova se je umirila. Jurij je v zadnjih letih čutil, da materi ni bil tisto, kar bi ji bil moral biti. Ko se je bil v deški dobi obrnil od nje k očetu, je bila brez hčera osamljena, skoraj prezirana, tiha sužnja sina in moža. Kakor da so se mu iz sedanosti v preteklost odprle oči, je videl njeno zapuščenost in tiho bolečino, ki je nikomur ni razodevala. Zdajci očeta ni bilo več. Jurijevo čustvo do matere je bilo močnejše ko prej. Tudi ona je čutila, da nima razen sina nikogar več na svetu. V tistem trenutku je objokovala bridkost zadnjih let, hkrati je točila solze veselja nad sinovo vrnitvijo.

»Ne jokajte! Vse bo, kot je bilo prej.«

Ista hiša, isto drevje, ista mati. Na oknu evetice, motne šipe, črno ognjišče, razpelo v kotu. Duh po olju in smodu, ki ga je spominjal na detinstvo. Mati je opazila spremembo na sinu; obrisala je solze in mu dolgo gledala v obraz.

»Spremenil si se, Jurko.« Čez čas je odgovorila na prejšnje sinove besede: »Tako, kot je bilo, ne bo nikoli več.«

Vse je, kot je bilo; in vendar se je vse spremenilo. Očeta ni več... Jurij je sedel na mesto, na katerem je sedel vsak večer oče in vihal brke zdaj na levo, drugič na desno.

»Kako, da je oče tako nenadoma umrl?«

Mati je kuhala kavo. Ni obrnila obraza od ognjišča, da bi se laže ubranila joku. Povest je bila kratka, a težka ko kamen. Na bojišču so umirali ljudje nagle smrti, v zaledju so hirali jetični in oslavljeni. Mati je stala na tržaskih ulicah v vrsti vse dni, da si je priborila košček kruha, ni se zgrudila. Oče je trpel, slednjič je zarjul: »Nočem denarja, kruha dajte! Kaj bom žrl bankovce!« Legel je v posteljo. Mati je tavalala ko blazna po ulicah: tisti, ki so imeli blago, so nosili kamen v prsih. »Ne muči se; umrem!« je dejal oče. Mati nikoli ni občutila zlobe v srcu, tiste dni je zasovražila svet. Razumela je, kako la so postale ženske ko zveri, slednja beseda je

sikala strup. Srečal si tri ljudi, dva sta nosila v očeh zapisano: »Glad!« — »Nekateri ljudje so že pozabili na to; jaz ne pozabim, dokler bom živa,« je vzdihnila mati. Oče ni umrl, hiral je; postal je mračen in težek. Zadnje leto vojne — vrnili so se v vas. Vse prazno, zemlja zapuščena, steptana. Vrste starih mož in invalidov so romale z nahrbtniki po vsej Furlaniji do Piave, tudi oče je bil med njimi. Prenočeval je na prostem, se skrival pred stražami, prihajal izmučen domov. »Prehladil se je, kašelj ga je vrgel na posteljo; že prej slab je izhiral in umrl...«

Jurij je iztegnil roko po mizi; stisnil je bridkost v pest in zamižal. V roki je občutil krč. Udaril bi bil neznano, ki ga je bilo dvignilo pred petimi leti in ga neslo v strašnem loku s seboj.

Stopil je do matere, gledal v njene tresoče se, žilnate roke.

»Ali ste stradali, mati?«

»Zdaj o stradežu ni govora. Nekaj dolga... Če boš delal, si bomo opomogli.«

Bolj ko kdaj prej je bila skrb zarisana na njenem čelu.

»Je li res, da pada zlati dež?«

»Pada in kopni. Vedno ne bo zlatih oblakov na nebu.«

Postavila je predenj jedi, sedla in ga brez odmora gledala v trudni, izpremenjeni obraz.

To je bilo že pred nekaj dnevi. Zdaj je hodil po vsej okolici, pozdravljal zemljo in ljudi. Slednjemu znancu je stisnil roko: »Kako je?« In oni: »Tako... kako naj bi bilo!« Grda zgodba petih, šestih let nikomur ni šla iz srca. Nekateri so začeli pripovedovati na vsa usta s širokimi kretinami, kakor da pravijo najvselejše zgodbo svojega življenja. Pri najbridkejšem so utihnili in potegnili klobuk na oči. (Dalje prihodnjič.)

Devica z angeli.

Jules Lemaitre. — K. Dobida.

Vseh osem dni, katere je prebila Marija v betlehenskem hlevu, ni imela preveč skrbi. Pastirji so prinašali sira, sadja, kruha in dračja za na ognjišče. Njihove žene in hčere so se trudile za dete in skrbele za Marijo, kakor je treba skrbeti za porodnice. Pa tudi kralji z Jutrovega so pustili v hlevu velik kup preprog, dragocenih tkanin in zlatih posod.

Ko je preteklo nekaj tednov, se je Marija hotela vrniti na svoj dom v Nazaret. Pa se ni smela. Morala je bežati pred Herodom v Egipt. Nekaj pastirjev se je ponudilo, da jo spremljajo; toda rekla jim je:

Jean Geoffroy: V nedeljo popoldne v otroški bolnici. (Pariz. Luksemburški muzej.)

»Nočem, da zapustite svoje čede in pašnike. Najin sin nas bo vodil.«

»Ampak,« je rekel Jožef, »kaj bomo kar tukaj pustili vse darove kraljev?«

»Seveda,« je rekla Marija, »ko jih ne moremo odnesti s seboj.«

»Toda vredni so lepih denarjev,« je odvrnil Jožef.

»Nič ne de,« je rekla Marija.

In razdelila je med pastirje darove kraljev z Jutrovega.

»Ampak,« je povzel Jožef, »mar ne bi mogla obdržati vsaj majhen del?«

»Kaj bi počela z njimi,« je odvrnila Marija, »saj imava dragocenejši zaklad.«

* * *

Po poti je bilo zelo vroče. Marija je v naročju držala dete; Jožef je nesel košaro, napolnjeno s perilom, in tudi nekaj malega živeža je bilo notri. Proti poldnevu so se ustavili. In ker so bili utrujeni, so plegli na zelenici pod palmo.

Précej so se pojavili izza dreves angelčki. Bili so to mali otročki, rožnati in debelušni; na hrbtu so imeli krilca. Z njimi so poletavali, kadar se jim je zahotelo, sicer je pa bila njihova hoja lahkotna in prožna. Bili so spretnejši in močnejši, nego bi bil kdo mogel misliti po njihovi nežni mladosti in njihovih majhnih postavkah. Ponudili so popotnikom vrč hladne vode in sadja, ki so ga natrgali, sam Bog vé, kje.

Ko se je Sveta družina spet podala na pot, so šli angelčki z njo. Odvzeli so Jožefu košaro in Jožef jim je to dovolil. Toda Marija jim ni hotela zaupati deteta.

Ko je padla noč, so angeli pripravili posteljo iz mahovine pod veliko palmo; vso noč so čuli nad spečim Jezuškom.

* * *

Marija je torej prišla v Egipt. V tesni ulici je najel Jožef hišico z ravno streho; poleg nje je bila nekakšna lopa; tam si je Jožef priredil delavnico.

Angelčki jih niso zapustili in jim na tisoče načinov hoteli izkazovati svojo pomoč. Kadar je otrok kričal, ga je angel nalahno pozibaval; drugi spet so mu godli na majhnih harfah; ali kadar je bilo treba, so ga previli, kakor bi trenil. Kadar se je Marija zjutraj zbudila, je bilo po sobi že pometeno. Po vsakem obedu so naglo odnesli krožnike in žlice, jih hitro pomili na bližnjem vodnjaku in jih lepo zložili nazaj v omaro. Kadar je Devica šla prati, so popadli sveženj perila, si ga razdelili med seboj, veselo tolkli ob potoku po mokrem platnu, ga sušili na kamnih in ga prinesli domov. In kadar je Marija sedla h kolo-

vratu in od silne vročine zadremala, so pobrali preslico in dokončali delo, preden se je prebudila.

Prav tako so pa skrbeli tudi za Jožefa. Podajali so mu orodje, ga lepo pospravili, kadar je končal, pobrali oblanice in treske in skrbno pazili, da je bila delavnica vedno dodobra snažna.

* * *

Toda, ker so ji angelčki le preveč stregli, in ker ni imela skoro nič več dela, je bilo Mariji kar dolgčas.

Ker ji je bilo dolgčas, je več molila; in med molitvijo je pričela premišljevat...

Ko se je nekega jutra dvignila, je zagledala, kako angeli pometajo po sobi. Vzela jim je metlo in zamahnila z njo, kakor da jih hoče napoditi. Kar razprhnili so se. Opoldne pa, po kosilu, ko so hoteli odnesti posodo z mize, je enega izmed njih rahlo krcnila po prstkih, nakar so se razbežali. Kmalu nato so se vrnili spet. Ko je sedla, da bi začela presti, se je hotel eden izmed njih lotiti preslice. Zavihtela je preslico kakor kopje in je zasledovala vsiljivke prav do Jožefove delavnice. Ni še minila ura, že je opazila med šivanjem, da sta se dva angelčka splazila pod zibelko, ki je stala poleg nje, in jo potihoma poganjala. Dvignila se je, ju napodila in tako naglo zaprla duri, da je enega izmed njih priprla za konec perutnice. Prav tenko je zaječal. Marija ga je osvobodila, rekla mu je pa:

»Prav ti je, boš vsaj vedel se še drugič vmešavati v stvari, ki ti nič mar niso. Le povej tudi svojim tovarišem, in da se mi več ne prikažete!«

»Ampak,« je rekel Jožef, »zakaj vendar po-diš ta prijazna bitja? Saj nama vendar prav mnogo koristijo.«

»Prav zato,« je odvrnila Marija.

»Prav nič ne razumem,« je odgovoril Jožef. »Ker je tvoj sin Mesija, je vendar čisto naravno, da mu strežejo angeli in da to pride tudi njegovi materi v prid.«

»Oh,« je rekla Marija, »to so pa res besede brez prave modrosti. Kaj ne veš, da je Mesija prišel na svet, da bo trpel z ljudmi. Pred vsem, da bo prestal vse bolečine, ki jih morajo prestati vsi otroci. To trpljenje, res je, jaz ga moram lajšati, kolikor le morem, ker sem njegova mati. Nočem pa, da bi se kdo drugi mimo mene trudil s tem. Mar se druge matere ne brigajo same za svoje otročičke? Kakšna nevredna stvar bi vendar bila, če ne bi hotela tudi jaz prevzeti teh materinskih skrbi? Sicer pa sem prepričana, da je mojemu detetu ljubše, da mu strežem jaz nego ti krilatci. Tudi vem, da se s tem bolj približam njegovi odrešiteljski volji, če trpim kot vse ostale žene in če prenašam vse človeške težave. Da veš,

Evgen Laermans: Z dela. (Bruselj. Muzej modernega slikarstva.)

čisto sama bom povijala sinčka, čisto sama ga bom zibala in uspavala in čisto sama bom opravljala gospodinske posle, sama bom predla in sama hodila prat... In ker so mi vsa ta drobna dela skoro v veselje, nimam za to posebnih zaslug: vendar bi pa grešila, če bi dovoljevala, da jih opravljajo angeli namesto mene... Razumeš?»

»Mislim da, ljuba Marija..., ampak, potem bo pa treba, da se tudi jaz odrečem tem malim uslugam, katere mi izkazujejo angelčki?»

»Seveda, dragi prijatelj.»

»Pa sem vendar mislil, ker sem že mož Mesi-jeve matere, da bom imel zato nekaj malih ugodnosti. Pa boš že ti menda imela prav: zakaj bolj razumna si in bolj učena nego jaz, čeprav imaš komaj petnajst let.«

* * *

No, ko je prihodnje noči Jezušček jokal in ni hotel zaspati, se je zdajci začul na ulici polglasen, nenavadno sladek napev. Marija je odprla vrata in v mesečini zagledala angelčke, ki so bili naslonjeni ob hišni zid in prelepo godli na svoje majhne harfe.

»Kaj ste že spet tu?« jim je rekla. »Kaj pa, če moj sinček noče spati? In če mu je všeč, da kriči in da trpi, ker ga bolé zobje, ki jih dobiva? In potem, kaj nisem mar jaz tu, ki sem njegova mati?... Kar pojdite, sicer bom res huda!«

Ves prihodnji dan se niso pojavili več. Dan pozneje jih je pa Marija rano v jutro zagledala vse, kako so sedeli na dvorišču tesno stisnjeni pod smokvo, vsi preplašeni, osramočeni, in kako so na tihem pretakali solze.

»Ljubi moji angelčki,« jim je rekla, »mislite, da sem stroga, pa ste le premajhni, da bi me razumeli. Ampak le poslušajte! Stara Sefora, ki prebiva v Nazaretu blizu naše hiše, je mrtvo-udna. Še malo naprej, tam živi dobra Rahela, ki ima dvanajst otrok in jih tako težko vzgaja. In še mnogo drugih ubogih žená boste našli v Nazaretu. Vidite, njim morate pomagati v hiši, njim prati perilo, njim morate pomagati skrbeti za otročke... Če že hočete ustreči mojemu sinu, na ta način boste to dosegli najlažje.«

Ker je videla, kako so se jim povesele šobice od žalosti, je še dodala:

»Kadar bo večji, vam morda dovolim, da se boste igrali z njim... Za enkrat pa storite, kar sem vam rekla.«

In to leto so nevidni služabniki pomagali vsem revnim ženam in vsem bolnikom v Nazaretu in zibali vse majhne otroke. In dojenčki niso več kričali; jokali pa je v Egiptu Jezušček, ki je hotel trpeti za nas vse.

Božična čuda.

Božični delopust zvoni.
Nocoj zvonovi so tako mehki,
tako voljno sladki...

Ta čas
Marija z Jožefom gre skozi vas
v sveti Betlehem.

In če pri vas je Betlehem,
pri vas ostaneta — — —
Zato:
pripravite toplo žerjavico,
kadila pest vrzite v njo
in z vodo blagoslovljeno
pred vrati čakajte kleče
na romajočo božjo glorio!

Povsod bosta potrkala,
povsod v hram pogledala —
in kjer še sveta luč gori
— čeprav samo še v dnu srca —
tam pa ostaneta
za to božično noč,
za sveti čas opolnoči.

Oj, v klet zaprite črno skrb
in božjim rokam izročite vse:
ognjišče, polje, hlev in sadni vrt
in še
zaprite svoje zmučene oči! — — —
In — ah,
ste videli dehtečo rožo Jezusa
v Marijinih brezmadežnih rokah?

— — — — —
In ko po praznikih vas skrb
v vsakdanji delavnik spet prebudi,
odkrijete na sredi svojih src
rdečo rožo Jezusa,
ubogega in dobrega — — —
in znali boste, kar ves svet ne zna:
toplo nasmehniti se sred gorja
morečega, vsakdanjega.

Jože Pogačnik.

Tiho, tiho.

Matija Malešič.

Pri Marentičevih belijo debelačo. Osem velikih, zvrhanih vozniških koč je napeljal čez dan Marentič. Pa so veliki Marentičevi vozni koši, za dva osebenjska. Pri Marentičevih je vse veliko: zidana hiša, vinska gora, zidanica, gozdovi, stelniki. Prostrana je soba, kup debelače pa sega skoro do peči. In v kotu, odkoder so odnesli mizo v vežo, je tako visok, da sega do božjih podob na stenah. Pa je belacev in belacica na kupu, da nimaš kam nanj sesti in moraš stati ob vezačih. In je vezačev okoli kupa, da sproti povezujejo vse lepe roge. Marentičeva debelača je pa taka, da je skoro vsakemu drugemu rogu škoda odtrgati vse liste in odlomiti pecelj. Za komolec dolgi rogi ne smejo med odtrgance in na podstrešje na sušenje. Na drogovi in križih naj se bahajo ob hišnih stenah in na kozlecu.

Radi hodijo ljudje belit k Marentičevim. Še tisti pridejo, ki jim Marentičevi ne vračajo.

Fantje: Ej, dekleti od fare sta Marentičevi Micka in Ančka. Tudi Barica je že dekle od fare, pa naj jo še tako odrivata sestra in pazita na njo in jo dražita z malo. Je, je, res je tudi Barica že dekle od fare!

Dekleta: Mickine in Ančine prijateljice so. Tudi Baričine prijateljice. Pa vedo, o, prav dobro vedo, čemu navalijo fantje k Marentičevim, kadar tresejo vršaj ali belijo ali ribajo repo. Pa nočejo, da bi jim ušel še tako skriven, še tako potuhnjjen, še tako škilast pogled. Pa mislijo, da ne smejo preslišati nobene fantovske besede, ki je pošepetana prijateljici Micki ali prijateljici Ančki. Niti Barici!

Možje: Marentič je mož, da je kaj. Dobro je biti z njim, kakor se spodobi pravim sosedom.

Ženske: Dobra je Marentička in rada pomore, kjer in kadar more.

Nekateri, osebenjeki: Prigrizek po belanju je pri Marentičevih prava gostija. In takega vina ne rodi nobeno trtje ko Marentičevo.

Niža, niža se kup pod belaci in belacicami. Raste, raste kup ob peči, kamor mečejo odtrgance. V visoke stolpe se dvigajo vezanci ob stenah. Gospodar, gospodinja, sinova komaj komaj sproti odnašajo belarino iz sobe. Micka skoro ne pride do belanja, toliko je mlečnih in škrbastih rogov. Sproti jih odnaša v jerbasih iz sobe.

Pojejo belaci in belacice, pomagajo jim vezači. Pri Marentičevih zmerom pojejo, kadar belijo. Stara Urša, ki zna toliko lepih pravljič, toliko strašnih zgodb, je nekam čemerna in tiha. Pri Marentičevih nikdar ne pride do besede in

veljave. Drugod jo poslušajo z odprtimi usti in očmi in ušesi. Pozabljajo, da belijo. Najlepšim rogom potrgajo vse liste, odlamljajo peclje in jih mečejo med odtrgance, škrbastim in mlečnim puščajo po dva najmočnejša lista in jih podajajo vezačem. Vezači vežejo in pariyo za pedenj dolge roge z za komolec dolgimi. Tako poslušajo včasih Uršo. Poslušajo jo, koder se ne natepe toliko prešerne mladine. Pri Marentičevih pa ko da ni Urše med belačicami.

Pojejo, pojejo, pojejo. Pa smeh, pa šala, pa zbadljivke, pa draženje. Pa povzdigne glas dekle, da se otrese zbadljivke. Pa ji priložijo glasovi. Še može in žene, tudi starejše može in žene potegnejo mlada grla s seboj. Pa se hihitajo dekleta, pa se jim odreže fant:

Al' je kaj trden ta vaš most?

In že jo udarijo vsi fantje za njim. Tudi možje. Vsi moški.

Odgovarjajo dekleta, tudi žene, vse ženske: Oj trden, trden kakor kost...

Moški:

Al' nas pustite trikrat čez?

Ženske:

Pa kaj za sabo vodite?

Moški:

Mi ta dekleta vodimo, ki lepe gvante nosijo...

Ne poje z moškimi Jože.

Ne poje z ženskami Urša. Užaljena? Ker se nihče zanjo ne briga? Odpira med pesmijo žensk usta Barica, Marentičeva Barica. Njenega glasu pa ne sliši ni Tine, ki sedi čisto ob njej.

Le zakaj ne poje Jože? Le čemu se drži, ko da so mu pred nosom kokoši poključvale večerjo? Pa zakaj gleda izpod čela, ko Jud takrat, ko je čakal, da pribije Kristusa na križ?

Vse med petjem pomoli Barica Jožetu vezancev, kolikor jih morejo za ušesa objeti njene pesti. Pa zapoje tik ob njem, glasno zapoje, da ga vzdrami iz čemernosti in vzpodbudi k petju. In ga pogleda, da bi moral biti pogleda vesel in zadovoljen z njim. Pa ni. Ko da ga ne opazi, pogleda lepega. In ko da ne uvidi, čemu mu je prav med pesmijo, ki jo pojejo same ženske, pomolila vezance. In čemu prav njemu, dasi ni najbližji vezač.

Sitnež! Pa ne Jože! Tone! Ko pojejo moški, se sklanja k njenemu ušesu in gode vanj, ko da jo hoče dražiti. Pa drsa na njeno stran, ko da so oživele rogi pod njim in mu ne dajo miru na mestu. Kam se mu naj odmika Barica? Tesno ob njeni desni je stara Urša. Te ne more spodrivati. Pa naj opazi Urša! Oj, ne zna pripovedovati samo strašnih dogodov in lepih povesti. Ostro oko ima,

Vladislav Pengov: Šmarnogorski begunci.
(Last ljubljanskega knezoškofa.)

vidi včasih, kar ni in česar drugi ne opazijo. In ji teče jezik ko namazan o tem, o mladih ljudeh. Mir, Tone! Glej, kako pogleduje nate Urša!

Trgaj mi rožice, delaj mi pušeljce, če sem jaz fantič za te...

Misliš, da si ti, vsiljivi Tone? Figico!

Poboža Baričin pogled Jožeta. Mimogrede in le za spoznanje. Mimo Urše mora pogled, Urša ima ostre oči. Naj ujame le pogled, joj...

Jože, zakaj tako žalosten?

Poln predpasnik vezancev stresa predenj Barica. Pa ji je bliže France, ki čaka z dolgim rogom, da mu dobi odkod par. France se ne gane s sredine sobe, da pomaga Micki dvigati na glavo jerbace z mlečnimi in škrbastimi rogi. Mimo Mateja mora Barica, pa mu ne da svojih vezancev. Naj mu jih podaja Ančka. Ančka sedi tik ob Matejevih nogah. Ko se odmika s kupom, primika Mate stol.

Ti boš pa doma ostala...

Četudi! Ali za teboj, Tone, se ne bom prav nič, čisto nič jokala. Da veš! Le pridi po Urši v jezike, sitnoba vsiljiva.

Jože, zakaj si hud in ne vrneš ni enega lepega pogleda? Nate Urša ne pazi, mirno bi lahko pogledal Barico.

...si bom drugega fanta zbrala...

Tebe pa nikdar, nikdar ne, Tone! Oven rogati in domišljavi!

Da nisi morda jezen na tega Toneta tonetastega, Jože? Kaj more Barica vsiljivcu? Saj bi pri sosedu sedla kam bliže tebe. Kam tako, da bi nihče ne opazil, pa bi bila le blizu tebe. Kam za Uršin hrbet. In ne ob Tonetu. Doma ne moreš izbirati mesta.

Predrznost tonetasta! S črnim snetom ji potegne po licu.

Jože, vezač, odtrga lepemu rogu lista in ga vrže med odtrgance.

Porogljiv smeh in dražeče šale na Baričin račun. Tone ves v samozavesti, da se mu je posrečilo. In da vidijo belachi, kaj si že vse upa proti Barici. Urši nekam čudno zamiga brada, pogled gori v spoznanju.

Barica predpasnik na lice, tudi malo na oči. Pa v vežo. Da si umije lice in pobegne iz smeha in draženja.

Grdi, grdi Tone! Čakaj! Ti že kako pogladim našopirjeno perje! Jože, saj bi bil na tvojem mestu vsak hud. Nikar ti, ki si tako občutljiv!

»Naša mala,« draži v veži brat, »črni snet je z lica prala.«

Oče samo kima: »Lepo, lepo...«

»Čisto prav!« ji iz srca privošči sestra Micka.

Uh, taka sramota! Če bi jo že Jože namazal s snetom, naj bi bilo. Laže bi prenesla draženje. Pa Tone, ta bahata domišljavost...

Mrzla voda na obrazu blaži misli, preganja jezico, sveži zavest, budi trmico.

Prav, bratec, oče, sestra Micka! Ni še obeljena vsa naša debelača, sosedje niso še niti dobro začeli z belenjem. Čakaj, Tone! Komur se bodo jutri, pojutrišnjem smejali, tistega sramota bo večja.

Jože, ti pa, čemerni, mračni Jožek...

Prav, prav, prav! Vse veselo zaraja po Baričini glavi, ko si briše obraz z grobim oterčem. Čemu si mračen in čemeren, Jože? Poj s fanti!

Urša, na glas, na dolgo in široko pripovedujte po vasi, kako je zagodel Tone Marentičevi Barici. Vsi naj vedo: Tone se je upal. Tone misli, da ji sme nagajati. Tone misli, da mu ne bo zamerila, ker... ker... Le pripovedujte, Urša! Kar hočete, kakor se Vam zljubi, trosite okoli. Ne pozabite: Tone, Tone, Tone!

Prav, prav tako! Razumeš, Jože, zakaj je prav? Poj! Zavriskaj iz polnega srca domov grede!

Prav!

Nanosila si se, Micka! Beli sestra, odpočini se! Podajaj Francetu vezance. Naj te podraži s snetom, če hoče in ti je prav.

Tudi če nočeš pomagati Barici dvigati polne jerbase mlečnih in škrbastih rogov na glavo, France. Prav! Prosi te Barica ne! Vemo, zakaj si pomagal Micki.

Pa še zmerom ne razumeš, Jože! Poj in bodi ko črna, ko črna jesenska noč!

»Tako pa še nikdar ko danes!« je vesel Marentič. Belači že stoje, brskajo med belavino in se jagmijo za neobeljene roge. Kup pod njimi je splahnel, kup odtrgancev sega skoro na peč. Vezachi čakajo, da dobé primeren par za zadnjega vezanca. Stolpe vezancev morajo podpirati in jih nagibati drugega k drugemu, da se ne zvrnejo. Tako so visoki.

Pa pogledujejo nekateri belachi proti vratom. Šli bi. Debelača je obeljena.

Vse v veselju, skoro jezen Marentič, huda Marentička. Šli bi, ne bi prigriznili, pa so obelili osem košev debelače, ko bi potolkli osem peharjev orehov.

Miza je med kupom odtrgancev ob peči in med stolpi vezancev in pred vrati. Na vratih Marentič z debelo čutaro. Za njim Marentička in Barica in Ančka in Micka s poviticiami: Ajdova — razpokana skorja, da se vidijo debeli ocvirki iz nje; kvasna — tako lepo je izšla, da je je še Marentička vesela, skorja je vsa požoltela; prosta — cedi se mast iz nje. Ančka položi na mizo visoko, belo pogačo, kakršne nosi Marentička mladim materam, kadar gre kdo od hiše za botro ali botra.

»Saj ne bi treba,« se branijo ženske.

Pa so poskočne Marentičeve ženske. Skočijo v vežo in se vračajo z grozdom, hruškami, jabolkami, slivami, breskvami. V velikem vrču prinese Marentička sladkega mošta. Če bi komu ne bilo do dobrega Marentičevega vina.

»Preveč, vsega preveč!«

»Cela gostija!«

»Saj ni vse naše delo toliko vredno!«

Pa le posežejo na mizo. Jože ne poseže. Piti mora, kadar pride vrsta nanj.

Barica opazi. Kos ajdove povitice, da bi našil mlatiča, vzame z mize.

»Jej!«

»Daj rajši Tonetu!«

Rdečica na Baričinih licih, jezica v očeh. Pa se hitro izmuzne in pomeša med belachi.

Kos ajdove povitice drži Jože v roki. Izpustiti božjega daru ne sme, da bi padel na tla; ne spodobi se, da bi ga spravil v žep in ponesel s seboj; odložiti ga nima kam, nazaj na mizo najmanj; jesti mora.

Pa sili, sili Marentič s pijačo. Dobro je Marentičevo vino, prileže se nanj zalogaj ajdove povitice. Dobra je, znajo peči Marentičeve ženske. Še ne pojé vsega kosa ajdove povitice, že ima v roki kos kvasne. Velik kos. Mimogrede mu ga potisne Barica v roko. Ne vpraša ničesar, še pogleda ga ne. Nihče ne opazi. Da ga ni prestregel, bi padel kos na tla.

Da bi šli že spat? Ne in ne! Kje je še polnoč! France je ves v ognju. Ni mu do povitic in bele pogače in sadja in vina. Tudi drugi fantje in dekleta niso prišli belit, da bi se gostili. Mlečnih rogov je toliko, da jih v tednu Marentičeve kokoši ne poključujejo. Zakuriti kres ob gozdu za vasjo, peči debelačo v tej prelepi septembrski noči...

Kdo in kako se naj ustavlja mladini? Marentič se ne sme. Bi morda še mislil kdo, da mu je za tiste mlečne roge. Marentička se ne more. Saj so obelili debelačo debelo uro prej, ko je mislila.

Barica in Ančka izbereta poln jerbas najlepših mlečnih rogov. Micka natoči velik barelec sladkega jabolčnika.

Joža se obira. Ko da noče s tovariši in dekleti. Barica opazi. Ga potegne za rokav. »Kak si!« »Sebe poglej!«

»Pojdi!«

»Ne grem! Kaj siliš! Saj gre Tone...«

»Povem ti...«

»Čemu? Saj vidim...«

»Lepo te prosim, ne otesaj se name! Kaj morem, če je tak...«

»Nič, prav nič...«

»Tiho, tiho!«

Micka gleda na nju.

Pa se le omehča trma v Jožetu. In stopi za fanti. Z njimi ne vriska in ne poje.

»Kaj ti nisem že povedala in razložila...« Barica šepetaje, ko da toži drvom, ki jih nabira za kres. Pa ve, da je Jože ob njej. »Naj opazi Micka, ali Ančka, ali brat, ali kdorkoli... Joj meni! Pobegniti bi morala z doma, tako bi me dražili... Obljubil si, da boš potrpel, dokler se ne omožita Micka in Ančka...«

»Toneta krcnem po roki, ki te je namazala s snedom.«

»Tiho, tiho, tiho! Hvaležna sem mu! Ljudje mislijo drugače... Ne slutijo ničesar...«

»Hvaležna!«

»Tiho, tiho! Vsako sled zabriševa vse dotlej, ko se omožita Micka in Ančka in bom imela tudi jaz besedo pri hiši... Ali vsaj, da se omoži Micka... Ančka na njeno mesto, jaz na Ančkino... Urša raztrobi o Tonetu... Njega se bom lahko otepala, ker ni nič res... Tebe se ne bi mogla...«

»Sem mislil, da si nalašč sedla k njemu.«

»Sram te bodi!«

»Če pa...«

»Tiho, tiho! Čul bi kdo!«

Poje Jože s fanti. Oj, kako poje! In vriska Jože s fanti. Oj, kako vriska Jože. Nobeden tako.

Poje Barica z dekleti. Kak glas ima Barica!

Poka debelača na žerjavici. V bele cvetove prska zrnje. Marentičeve pobirajo pečene roge z žerjavice, jih zavijajo v predpasnike in delijo fantom. Najlepši rog, ves posejan z belimi cvetovi, dobi Jože. Tako mimogrede, ko da je Barici prišel le slučajno pod roko.

»Meni nič?« sitnari Tone. Prav od Barice hoče rog, od Micke in Ančke ga noče.

»Tudi tebi, kajpa!« Barica mu ponudi ves opečen, ves črn rog. Škrbast rog. Tri, pet zrn na njem, pa še ta zrna vsa opaljena.

Vsi vidijo. Pa v smeh.

»Za snet!« Ves razigran je Jože. »Kajne, Barica! Za črni snet, črn, ožgan rog!«

Tone zažene orožec v grmovje. »Če nisem boljšega zaslužil...«

»Posodil si snet...« Jože mu hoče razložiti na dolgo in široko.

»Tiho, tiho!« ga kara Barica in ga na skrivnem potegne za suknjič. Boji se za svojo skrivnost, boji se mnogih besed. Skloni se k žerjavici po pečene roge.

Razume Jože.

Ni fantom nocoj do spanja. Pojejo na vasi. Nizko so priplavale svetle nebeške zvezde, žarijo v gorečem sijaju kot oči angelov. Mesečina je vsa srebrna. V mirno noč plovejo poskočne pesmi, prav do nizkih zvezd kipijo razigrani vriski.

Micka in Ančka in Barica nosijo v jerbasih odtrgance na podstrešje.

Prešeren vrisk.

Zastane Ančki noga. Kdo je zavriskal? Kdo drugi ko Mate? Mate! Noben drugi ne zna tako!

Zamaje se Micki jerbas na glavi. Komaj ga ujame z rokami. To je Francetov pozdrav. Nihče ne vriska ko France.

Kaj bo tvoj Mate, Ančka! Hripavo petje negodnega, snetljivega petelinčka je vrisk France-tov proti vrisku Jožetovemu, da veš, Micka! Ta vrisk je Jožetov, da vesta, sestro! Jožetov vrisk! Med stoterimi bi ga razbrala Barica.

Razpadajoča mošeja v Makedoniji.

»Kako lepo vriskal!« se glasno razveseli Ančka. Ko da se hoče izvleči iz zadrege, ker ji je zastala noga.

»France! O, France zna ko noben drugi!« poudari Micka. Micka že nič več ne skriva. Pred nikomur. Pa saj je Micka najstarejša in pojde prva od hiše.

»Ne Mate, ne France!« ve Barica. In ji je tako, da ji hoče beseda po vsej sili iz grla. Pa se ugrizne v jezik.

Tiho, tiho!

Božič v Makedoniji.

M. H.

Struga, 192...

Naša miza je bila polnoštevilo zasadena. Čakali smo kosila v eni onih malih gostiln, katere tu imenujejo han ali kafana; na nizkem lesenem pročelju pa je nosila ponosno ime »Hotel Skoplje«. Življenje nas je vrglo v ta kot, v malo, raztrgano mesto, katero je pozimi popolnoma odrezano od sveta. Bil je božič. Hotel, po navadi vedno poln potnikov, je bil prazen. Domačini Makedonci na svete dni ne obiskujejo gostiln, ker bi bilo to grdo in nespodobno za dobrega kristjana.

Dolgočasili smo se in zevali, srebal črno kavo in kadili kot Turki. Pogovor se nikakor ni mogel razvozlati, da si se je začel na vseh krajih. Nekdo je nekaj zinil o lovu na medvede, divje prašiče in lisice, rekel katero o kačakih in kontrabantarjih, pa zopet utihnil. Gospod učitelj, velik fant iz Užic, je hotel nekaj povedati, pa se mu ni posrečilo. Izgovarjal se je, da prehitro misli in da ne more izraziti, kar bi hotel, ker ima prepočasen jezik. Bilo je nekaj resnice na tem.

Zakaj vsako besedo in z veliko muko izgovorjen stavek je razlagal s potezami obraza, s krivenčenjem ust in miganjem z ušesi. Radi te hvalevredne sposobnosti smo ga imenovali — strogo med seboj seveda — osliča. Kadar je bil dobre volje, tega ni smatral za žalitev. Gospod poročnik, doma nekje iz Banata, vedno zelo vesel človek, je bil danes kisel in pust kot deževno vreme. V pogovoru se je često spominjal žene in otročiča, kako da sta na gorkem, in kako on, revež, gine od same slabe volje, čeprav je imel pred seboj poliček ljube rakije.

Carinski upravnik je bil človek srednjih let, nizkega in zalitega stasa z izredno glavo, nizkega, kakor izpahnjene čela, gosto zasenčenih majhnih črnih oči, koničaste bradice in belih, močnih, dolgih zob, da bi mu jih zavidal volk. Kadar se je zasmel, je napravil vtis neresca, posebno še, če je njegova, že teden stara brada ščetinasto štrlela na vse strani. Čeprav na videz divji, je bil brezmejno dobra duša, šaljivec in celo duhovit, ako je nanesla prilika, da je govoril o kontrabantu; imel je neizčrpno bogato domišljijo. Danes pa je sedel klavirno in nič se mu niso svetili zobje. Doma je bil iz Beograda, na kar je bil zelo ponosen, posebno, če je pikal učitelja. Po njegovem mnenju so namreč vsi Užičani nekoliko prismojeni. Imel je eno samo slabo navado, da je namreč rad kaj dobrega pojedel in popil. Redko kdaj je bil zadovoljen s preprosto makedonsko hrano, ki obstoji samo iz dveh jedi, fižolove in paprikove, in sicer iz onih hudih paprik, o katerih pravijo Makedonci, da lahko poleti kot ptica, če jih poješ same, brez kruha in rakije. Poleg teh dveh glavnih kuhinjskih izdelkov prevladuje vse leto ovčje meso in jagnječevina.

Nezadovoljstvo njegovega želodca je vedno imelo za posledico dolg samogovor, če ga je kdo poslušal ali ne. Takole je na primer modroval: »Vidiš, bratec, to ljudstvo je kot živina... Fižol na fižol, paprika na papriko, vse leto ovčje meso in jagnječevina, da začneš meketati kot ovca — Bog nas varuj! Dobro vino jim je dal Bog, pa ti ga pokvarijo, da postane kis, ker ne znajo pretakati, živina. Da je tale gos pri nas pečena, lepo rumena, bratec, vseh deset prstov po vrsti si obližeš! Da, po vrsti drugega za drugim!«

Samogovor spremlja s pomenljivim cmokanjem debelih ustnic.

»To ljudstvo, vedi, ne zna živeti; ima, pa ne zna. Naj jih vse skupaj zlodej... Daj še pol litra, Krsta!« Tako se po navadi končava njegov samogovor.

Inženir, postaven fant, izobražen, mračen pa len, bi najrajši vsem vsilil svoje mračnjaško na-

ziranje o svetu, radi česar je imel dolge prepire s poročnikom Joco. Joci namreč nikakor ni šlo v glavo, da vse človeško delo, trpljenje in muke vodijo v nič in da je sploh vse ničevno. Preprost in delaven, jezil se je na vso moč.

Gospod kapetan, osrednja postava telesno in duševno, ki je v vojski napredoval od kaplarja do častnika, je bil strasten in razumen lovec, kakor je govoril sam o sebi, čeprav so se mu vsi rogali. Vsi tuji izrazi so se mu zdeli zelo lepi, ali kakor je sam večkrat dejal, »inteligentni«. Imel je psa navadne ovčarske pasme. Če smo hoteli podražiti njegovega gospodarja, smo ga klicali za »kodra«. Nato je seveda sledilo dolgo razpravljanje.

»Moj pes, prosim, je čistokrven, pravi kribinalen hrt — da! — ni to navaden kužek, on je čisto kribinalen pes.«

Hotel je reči kriminalen ali policijski pes. Bcg ve, kje je pobral to besedo, ki mu je bila neizmerno všeč. S svojimi izrazi je zabaval vso družbo. Kadar je bil inženir dobre volje, je govoril z njim v samih takih spakodranih besedah, ki jih je kapetan kar požiral.

Še en zdravnik in gospodična uradnica, pa vam je predstavljeno vse naše omizje. Vsi pa, razen poročnika Joce, samski in prosti.

Za vse so bili prihajajoči prazniki dovolj grenki. Upravnik je poskušal zabavati gospodično s pripovedovanjem o najnovejših tihotapskih potezah, spremljajoč svoj govor s škiljenjem smešno majhnih oči, pa se mu ni posrečilo. Ob drugi priliki bi se mu vsi prav prisrčno smejali, danes pa je bilo razpoloženje zelo slabo. V obupnem stanju dolgočasje je inženir predlagal kvartanje.

Strnili smo se okoli vijugaste mize in si naročili mrtvaške pijače, to je slab čaj, dobro zalit s slivovko. As — pik — osmica je sikalo po nizki sobi, napolnjeni z gostim tobakovim in bukovim dimom. Prvi je prihajal od nas, drugi pa iz majhne, nerodne pločevinaste pečice, ki se je kakor stara koklja čeperila prav na sredi sobe. Zdaj pa zdaj so se odprla vrata pred kakim novim gostom turške vere, ki je stopil na kozarec rakije. (Vina ne pijejo — pravijo, da je po koranu prepovedano, o slivovki pa da nič ne piše.) Val ledeno mrzlega vetra nam je vselej planil pod noge, nakar smo jih vsi hkrati kot na povelje privzdignili. Jezno smo se obračali k novemu gostu in kričali nanj, še preden je bil notri: »Zaprite no, prosim, kaj vruga odpirate celo uro!«, čeprav je prišlec takoj zaprl. Poročnik pa jih je vpraševal, ali imajo doma vrata, nakar mu je sam zase odgovarjal upravnik: »Vrata, kajpak! Leso, kakor pri ovčji staji. Leso, pravim! Osmica! Joca, kaj

Makedonci jezdijo v mesto na semenj.

spiš? Daj no, daj! O, da te vsi zlodji poneso! Rekel sem ti, kaj ti nisem rekel? Zakaj ne greš spat? Kakor bi še nikoli ne spal! Spiš pri kvartah — kdo je še videl kaj takega? Dremalo, v posteljo pojdi! Radi tebe sem izgubil...» Ko je tako grmel na Joco, je ta vrgel karte predenj in naročil dvojno porcijo mrtvaške pijače.

»Saj je, kar je: enkrat izgubiva midva, drugič ona dva, kaj sitnariš,« popravlja Joca upravnikovo slabo voljo, ki godrnja največ iz navade.

»No, da! Saj imaš prav,« mu pritrdi upravnik.

»Krsta, prinesi še čaja, pa dobro ga zalij!«

Gazda Krsta je šel pravkar po vodo. Vodnjak, imenovan »bunor«, je bil v kotu sobe, pokrit z deskami. Iz njega se je pomaljala glava, za njo ramena.

»Odkod pa ti?« ga začudeno vpraša inženir. »Rasteš kot iz zemlje!«

»Ne izpod zemlje, bratec,« se kratko odreže gazda. »Saj vidiš, da nosim vodo!«

»Vodo?« se začudi vsa družba. »Vodo iz te luknje,« se ponovno začudi inženir.

»To ni nobena luknja, gospod žinir« — tako ga je imenoval naš gostilničar — »ampak bunor, veste, bunor,« reče naš oštir nekoliko užaljen.

»Bunor tu v sobi! Ti nas lahko pomečeš vanj, če smo malo v rožicah in če te je volja!«

»Veš, tudi takim rečem, kot ti praviš, je nekda služil. Bilo je to v času turške vladavine, ko nismo bili nikdar varni pred nasilji. Pa se je dalo včasih lepo poplačati milo za drago, samo zvedeti ni smel nihče. In takele shrambe, ali kakor ti praviš, luknje, so bile včasih kaj pripravne, če je bilo treba... Mnogokaj mi je pravil ded. Pa tudi sam se spominjam, da smo v času uporov tu doli shranjevali marsikaj... Kesneje smo ga

očistili in poglobili in je sedaj prav dober vodnjak; celo v suši daje čisto in okusno vodo. Veš, boljša je kot v jezeru in Drinu. Gotovo niti v Beogradu nimate boljše,« se je ponosno razgovoril naš gazda Krsta.

Tu se vmeša večno nezadovoljni upravnik in zobje se mu nevarno zablische. »Vidiš,« se obrne k meni, »ti, ki se razumeš na te reči: to ti je higijena! Po tleh se pljuje, pometa, še psi se zatekajo semkaj, mi pa pijemo to vodo. O jaz, jaz pijem zato samo vino, in če si pameten, pij ga tudi ti! Ali se ne bojiš tifusa? Potem boš pa vzdihoval in javkal, boš...«

V njegovo pridigo se vmešata hkrati Joca in inženir: »Dovolj o tem, Lipe!« Tako se je namreč imenoval naš upravnik. »O higijeni ne ti ne mi ničesar ne razumemo, zato pa rajši molči! Le naš kapetan, on razume, mar ne?«

Kapetan Miča (Mihael) se blaženo nasmeje — ni razumel zbadljivke — ter še pristavi: »Da, jaz sem čital o hineni, to je odlična, inteligentna stvar...«

Besede nesrečnega kapetana so izzvale glasen krohot. Da bi oslabil njegov vtis, nas inženir vse skupaj povabi k sebi na baklavo. Predlog je bil navdušeno sprejet, samo upravnik se je sramežljivo pomišljal: »Če bo kaj vinca pri tebi, sem te hotel vprašati.«

»Bo, seveda bo.«

»Potem pa prideva, jeli?« se okrene k meni. »Vsi pridemo, veš, tudi gospodična!«

»Da, da, se razume, da vsi,« pritrdi ostala družina. Razšli smo se v najlepši nadi na dober prigrizek in lep večer.

Makedonka nese suhljad.

Baklava je običajna narodna slaščica, neke vrste kolač z orehi in rozinami, čez in čez polit z medom ali šerbetom (kuhanim sladkorjem). Ta kolač je obeležje božičnih praznikov, zato ga ne sme manjkati v nobeni še tako ubogi makedonski hiši. Pravijo, da je baklava turškega izvora. Poleg nje mora biti tudi vino in kuhana rakija. Gostu, ki pride voščit praznike, postrežejo z vinom in kosom baklave.

Domov gredé sem srečeval seljake iz bližnjih vasi, kljub slabemu vremenu lepo praznično oblečene v slikovitih narodnih nošah. Fantje so nosili snežno bele srajce, na prsih in rokavih bogato okrašene z lepo narodno vezenino v izbranih barvah, dekleta in žene pa bela platnena krila s črno obrobljenimi telovniki, takisto polnimi vezenine. Vse je navdušeno pozdravljalo.

»Hristos se rodi, kuma.«

»Va istinu se rodi, kume.«

Ljudje so hiteli v cerkev. S seboj so nosili polne torbe mastne baklave in svinjske pečenke. Po starem običaju zakolje Makedonec za božič mladega prašiča, za veliko noč pa jagnje; po dolgih in strogih postih to kaj dobro de — zakaj nikjer se tako strogo ne držijo posta kot v Makedoniji. V cerkvi in okoli nje je bilo vse polno ljudi pozno v noč.

Mi pa smo tavalili na sestanek po vijugastih, tesnih in mračnih ulicah. Temno je bilo kot v rogu. Le nekoliko petrolejk je žalostno brlelo na voglih. Megla je bila tako gosta pa mrzla, da sem se le s težavo spoznal. Na voglu neke hiše trčim z upravnikom.

»Hvala Bogu, da sem te našel, sicer ne vem, kako bi prijadril do inženirja. Dva meseca sem že tukaj, pa še ne poznam teh vražjih lukenj. Na Dunaju se nisem izgubil, tu pa že dvakrat, čeprav je samo sedemsto hišnih števil. Ne bi verjel, če ne bi skusil. Sam zlodej jih je učil zidati.«

»Ne baš zlodej, pač pa razmere. Saj vidiš, kako ozke in stisnjene so ulice, nekatere so komaj dva koraka široke. Mislim, da je vse to bilo radi strahu pred Turki. Poglej samo turški del mesta! Vsaka hiša ima tam obširen vrt in dvorišče, ki ga pri kristjanih, tudi najbogatejših, ne najdeš.«

»Kar je res, je res, velike reve so bili ti ljudje, sicer ne bi tako stlačili svojih bajt.«

»Povej mi no, ali greva prav.«

»Počakaj malo! Na levo reka, pred nami jezero — prav, zdaj zadnja ulica na desno, tretja bajta, tu stanuje on. Dobra šva! Samo pohitiva, ker je že kesno.«

Ozka sobica je komaj sprejela vso družbo. Na sredi čumnate, kot jo imenuje njen gospodar, je stala pogrnjena mizica, šepasta na vse štiri.

Po vsej njeni površini se je šopirila baklava. V kotu so dostojanstveno stale ogromne steklenice ohridčana in stružana. To je namreč najboljšo vino v vsej zapadni Makedoniji.

Gospodično smo posadili na častno mesto nasproti našemu domačinu. Jaz in učitelj sva sedla na vogal, upravnik in poročnik pa vsak na eno stran mize. Kapetan je prišel nekoliko prepozno. Za kazen je dobil mesto na kovčegu med mojimi in učiteljevimi nogami.

»Hristos se rodi.«

»Hajd, pa naj bo na zdravje najprej domačinu, potem pa še nam,« nazdravi upravnik kot najstarejši član družbe.

»Hristos se rodi, va istinu se rodi,« odgovarjamo med žvenketanjem kozarcev vseh mer in oblik. Jaz na primer sem imel ogromen pivski kozarec, ki meri pol oke (oka je stara mera, ki drži nekaj več kot en liter), kozarec mojega sosedu pa je meril »samo« eno tretjino oke... Iz vaze za rože je pil upravnik, iz kuhinjskega lonca, ki je držal pol litra, če ne več, poročnik, iz precej obsežnih skodel pa inženir in kapetan. Pravi kozarec za vino je imela samo naša gospodična. Sicer je ta kozarec uporabljal inženir za čiščenje zob... To smo ji povedali takoj, pa se ni nič jezila, ker je vendarle lepše piti iz kozarca kot iz ilovnatga lonca.

Naš inženir je bil prikupljiv človek, gospodična pa tudi, poleg tega še edino dekle v družbi. Nič čudnega, če smo jo vsi nekoliko po strani gledali. Ali ona je odgovarjala samo enim očem — pogledu našega domačina. Jaz sem to prvi opazil, za menoj moja sosedu. Upravnik me samo pogleda pa reče: »Pijmo, bratec, saj smo itak sami.«

Nekdo predlaga, da zapojemo neko makedonsko pesem.

»Alo, saj jo vsi znate.«

Poročnik Joca začne prvi z visokim tenorjem.

»Jaz bom pa čez,« pravi upravnik in inženir pristavi: »Začnite no, da se ne bo sam drl.«

»Andon ide od čaršija,
aman, aman od čaršija...«

Ves zbor je potegnil glasno, da so se tresle deske v slabem stropu in je padal omet na baklavo. Lahka majhna mizica je poskakovala ob udarcih nog in se gugala pod pritiskom rok.

»Va roci ve ošamija
aman, aman ošamija.
Vo šamiji suho groždje
aman, aman suho groždje...«

»Na zdravje! Hristos se rodi.« Lomili smo baklavo in jo zalivali z dobrim vinom.

»Ej, ali nima gospodična zame nobenega pogleda?«

»Saj ne morem vse hkrati gledati.«

Tam se je že vnelo, gorelo je in žgalo iz oči.

»Veste kaj,« predlaga učitelj, ki ga je že nekoliko imel, »pojmo najprej pesmi teh krajev, potem pa vsak svojo!«

»Seveda, le dajmo!«

»Dobro,« pristavi domačin in vsi v en glas pritismo.

»Se skupili svatovite,

se skupili svatovite,

svatovi turelejkovci.

Rumba, rumba, rumbaba...«

Rumba... posnema boben na svatbi. S to rumbo se je končavala vsaka kitica. Poslednja je bila tako gromovita, da so se kljub pozni uri začeli zbirati ljudje pod našimi okni. Posebno učiteljev glas je razbijal kot grom. Njegove oči so bile radi vina, ki mu je stopilo v glavo, dvakrat bolj smešne kot ponavadi.

Upravnikovi zobje so se svetili kot slonova kost, nevarni pa so bili le baklavi, ki ji tudi drugi nismo prizanašali.

Kar se obrne name s prošnjo, da bi jim zapel »Gor čez izaro...«

»Veste, ko sem bil pred dobrim letom v Sloveniji, mi je izmed vseh ta pesem najbolj ugalala. Bom tudi jaz pomagal.«

Toda ni počakal, da začneva skupaj. Zarjul je, da je šlo skozi ušesa. Za njegovim riganjem pa se je lovil moj glas kot lajež psa, ki sledi zverini. Vsa družba se je krohotala. Dejali so, da še nikjer in nikoli niso slišali takega dvospeva. No, čudnega ni bilo nič...

»Vidiš, midva jo znava urezati! Tako, da se čuje in razlega,« se je obrnil upravnik k meni in lice mu je sijalo od veselja. »Veš, glas imam, samo malo težke so vaše pesmi.«

Turški bazar v Makedoniji.

Pesem se je vrstila za pesmijo, vmes smo pridno praznili bokale in si pripovedovali dogodke zadnjih dni. Gost tobakov dim je vse ovijal in se gostil pod stropom v oblak. Kapetan je izginil, da niti opazili nismo kdaj. Nocoj ni bilo nobenega, ki bi ga poslušal, zato se je užaljen izmuznil. Inženir in gospodična sta se prepirala. Zdi se mi, da o čustvih in razumu. Prve je branila kajpak ona, razum pa seveda on. Mahala sta z rokami, iz oči pa so se jima usipale iskre... Popolnoma sta pozabila na nas, in zdi se mi, da niti našega odhoda nista opazila.

Šel sem zadnji, noge so me še nosile, samo v glavi ni bilo vse prav. Najprej nikakor nisem mogel najti vrvice, s katero se odpirajo vrata. Ko sem jo po dolgem iskanju vendarle našel, povlečem, tedaj pa se mi zažene v obraz ledeno hladan veter. Zavijem se tesneje v suknjo in potisnem klobuk globlje. Samo nikakor me ni hotel ubogati in stati, kot se spodobi. Nazadnje sem ga pustil sedeti na temenu. Padal je gost, leden dež. Urno jo uberem proti domu. Te mračne, vijugaste ulice, polne blata in luž! Te hiše, vse po turško zidane: ne enega okna nimajo, ki bi bilo obrnjeno na ulico in ki bi lahko dalo vsaj malo svetlobe — popotniku. Po dobri pol uri tavanja se mi zazdi, da ne grem prav. Obenem se pokaže pred menoj nekaj črnega, ki se je prav na vrhu svetilo. V daljavi sem razločno slišal šumenje jezera. Pod nogami pa se mi je začelo udirati. Sklonim se in doženem, da je okoli mene samo blato in trava. Lepo — šel sem vprav v nasprotno smer in zdaj stojim v močvirju. Zjasnilo se mi je. Udarim jo nazaj, kolikor se je dalo hitro.

Kar začujem za seboj korake. Rekel bi, da je ženska, samo kaj bi delala tod v tej uri. Makedonci namreč ležejo in vstanejo s solncem. Posebno zvečer ne vidiš ženske same na ulici. Na voglih pač, na oknih tudi, toda na ulici ne. V takih mislih se ozrem in — naša gospodična hiti, hiti, kar more.

»Kam bežite, gospodična?«

»Domov, od tam, od njega.«

»Kako, da Vas ni spremljal?«

»Temu je kriva —«

»Kaj je krivo?«

»Veste — teorija!«

»Teorija?« se začudim jaz z odprtimi usti.

»Pa pravi, da je sedaj moj pristaš, saj veste, da smo se prepirali. Veste, in —«

»Toda, saj obadva skupaj ne razumeta mnogo o tem, o čemer sta govorila. No, tudi jaz ne vem veliko...«

»Ali mislite, da gre za razumeti ali ne razumeti...?«

»Za kaj pa potem gre?«

»E, da, Vi ste tako —«

»Kaj?«

»Nič Vas ne maram!«

»Le pogumno! Nazadnje ste se radi lepšega ujezili in zbežali. Ali ni tako?« Čudil sem se svoji bistrovidnosti. Zavist ima vedno dobre oči.

»Morda je res tako, kot pravite. A kje je Vaš klobuk, gospod?«

»Moj klobuk? Hm, da, pozabil sem ga.«

»Ali niste tudi Vi iskali nekega pojasnila, pa pri tem izgubili klobuk?«

»Jaz? Da, iskal sem, dolgo sem iskal in na posled našel...«

»Kaj?«

»Veste, pojasnilo o teoriji kretanja nog z meglenimi možgani.«

Oba sva se prav od srca nasmejala. Vsak je iskal svoje pojasnilo.

»Da, ali meni ni žal za Vaše.«

»Verjamem, a meni je žal za Vaše.«

»Lahko noč, gospod!«

»Na svidenje, gospodična!«

Obrnila se je na peti in odbrzela proti svojemu stanovanju.

Zametene stopinje.

Avtoriziran prevod iz francoščine. — Prva knjiga.
Henry Bordeaux.

Zmaga ljubezni.

Vidim, da se vdajaš svojemu nagnjenju, pa ne misli, da te zato manj ljubim. O ne; kdo vé, morda te bom prav zaradi tega še bolj ljubil.

I.

Vročega julijskega dne se je Mark Romenay za hip ustavil pred hišo, da jo je laže opazoval. Ni li bila to najlepša slika na svetu? Solnce je pravkar zahajalo in nežno obsevalo belo, čudno živo in sveže pobarvano vilo, ki se je v trepetu luči zdela rdečkasta. Majčkeni prostor ob vznožju stopnic je bil ves okrašen z ognjenordečimi cveticami, ki so bile podobne prazničnemu šopku. Komu neki bi ga podarili? Nu, vendar zlatolasi, kodrasti deklici, ki se je smejala in kričala na balkonu v prvem nadstropju in strigla z majhnimi prstki, kakor bi trgala svetle žarke:

»Dober dan, atek.«

Je li po težkem, delovnem dnevu mogoča še lepša, še nežnejša slika nego tak otrok, ki se igra na balkonu hiše, ki je njegova last, hiše, ki si jo je srečni človek lahko sezidal po lastnem okusu in si v njej postavil svoje ognjišče? Nekoliko v ozadju, tam v senci okna, bi morala stati še

mlada žena in slika bi bila popolna. Res se je nekdo prikazal; pa bila je le stara vzgojiteljica.

Na ljubelek pozdrav je Mark Romenay z roko odzdravil, ne da bi se bil nasmehnil. Nikoli ni bil zgovoren. Pa kakor nam kapljica čiste vode za hipec pogasi žejo, tako ga je bil zdaj razvedril že sam pogled na malo Julko.

Hitel je k njej; sredi stopnic pa ga je ustavil sluga in mu izročil dnevno pošto ter pripomnil:

»Vmes je tudi brzojavka, ki je prišla že pred več urami.«

Arhitekt je razmišljen vzel zavojček. Od nikogar ni pričakoval novic; na opravke bo pa mislil lahko še pozneje. Julka vrh stopnic je že postajala nemirna. Vzel jo je v naročje in jo ponesel v sosedno sobo; tam se je otrok navadno učil.

»Torej kako, gospa Acher,« je rekel, ko je vstopil z dragocenim bremenom. »Ali ste zadovoljni z njo?«

»Julki je silno všeč na tej galeriji,« je odgovorila vzgojiteljica. »Samo nikoli ni pri miru.«

Mark Romenay je resno gledal hčerkico in jo hotel pokarati; nato pa je z očmi preletel sobo in pričel oklevati. Zdelo se je, kot bi bili na prostem. Park Muette je mirno seval skozi okno, ki je bilo veliko kot stena, in se zrcalil v zrcalu na nasprotni steni. Zdelo se je, kot bi svetla miza in stoli stali v vrtu sredi zelenja in bi bilo vse pripravljeno za popoldansko malico. Kdo naj ob tem sloni nad zvezki in knjigami?

»Saj vendar ni treba, da hodiš na balkon,« je vdano pojasnil.

In skoraj materinsko je dostavil:

»Si že malicala?«

»Da, atek.«

»Snedla je samo pol kolačka,« je dodala dobra gospa Acherjeva, ki je vsa živela le za svojo učenko.

Njega je to vznemirilo veliko bolj nego raztresenost, o kateri je bila gospa pravkar tožila.

»Slišiš,« je začel znova, »hitro se nauči, kar je treba, pa pojdeva skupaj na sprehod.«

Toda lene deklice ni zvalila ta lepa obljuba.

»Oh,« je rekla razočarana, »zmeraj mi to obljubljate, in ko sem pripravljena, moramo iskati ateka in ateka ni nikjer.«

»Nocoj pojdem. Zdaj so dnevi najdaljši. Prav do jezera pojdeva. In potem prideš lačna k večerji.«

»Res? res? res?« je kričal otrok ko po notah. »Tak, gospa, hitro imena glavnih mest!«

In ob kriču: Berlin, Petrograd, Dunaj, je Mark Romenay zapustil sobo in odšel v svoj kabinet. Med potjo pa je samega sebe ošteval, da

ne pazi dovolj očetovsko na otroka. Vedno je prihajal domov poln načrtov, kakor igrač, ki jih mora razdeliti. Ko pa jih je nameraval uresničiti, so ga vselej preobvladale druge skrbi. Domišljeval si je, da bo sam lahko nadomestil njo, ki je ni; pa je, kakor skoraj vsi očetje, opravil vse večinoma le z načrti. Danes pa je hotel vse posle odriniti, da pojde s hčerko na sprehod. Nič ni bilo nujnejšega, nič mu ni bilo bolj pri srcu. In da bi bil prej prost, je v naglici pregledal pošto na pisalni mizi, ki je bila vsa preprežena z osnutki in načrti. Nato je pretrgal ovitek brzojavke: gotovo se je tikala kake stavbe. Nič ni slutil vsebine, zdelo se mu je, da mu je srce umrlo. Toda hipoma se je ves stresel in je spoznal, da se je zmotil. Modri papir je imel le dve vrstici, ki ju je preletel v enem samem pogledu:

Gospa Romenay umirana Velikem Svetem Bernardu in želi z Vami govoriti; če privolite v svidenje, pridite takoj, mudite se!

Sledil je neznan podpis: Dornaz, prior.

Čeprav se je upiral, mu je vendar žalost z gospodovalno, neodoljivo silo prevzela dušo, in prvi hip je brezbrizno strmел v jasno besedilo. Kaj mu mar drama; ki se tako daleč od njega bliža svojemu koncu? S kakšno pravico se mu vrača v življenju žena, ki jo je bil spodil z doma? Umrje naj. Zakaj pa ga je goljufala.

Vendar pa je čutil, da se mu vsa narejena brezbriznost razblinja pred neodoljivo mislijo na gotovo smrt. Trikrat je bila ta gotovost jasno podčrtana, tako da je bil vsak dvom izključen: gospa Romenay umira... pridite takoj... mudite se... Pogledal je, kdaj je bila brzojavka odposlana: ob enajstih. Mrtvaški boj je torej trajal že od jutra. Se bo po solnčnem zahodu še nadaljeval? Bo li bolnica vztrajala do jutri ali celo do pojutrišnjem? Koliko časa bi potreboval za pot? Hotel se je znebiti težkih misli in zavleči odločitev. Kakor brezbrizen je poiskal v knjižnici — medtem se ni še nič odločil — švicarski vozni red, in sicer prav tistega, ki sta ga malo pred enim letom, ko sta iskala gorsko letovišče, še skupaj listala. Takrat je ona vsa gorela za gore. Ko je postala prosta, se je temu nagnjenju najbrže vdala trajno in z ljubeznijo do nevarnosti, ki se rada polasti tistih, katerih življenje je zašlo s pravega tira. Kaj drugega jo je moglo tako nenadoma doleteti vrh Velikega Svetega Bernarda kakor nezgoda? Najbrže so jo vso polomljeno pobrali kje sredi snega. Prav gotovo je bilo kaj takega. In najbrže ni bila sama; on je bil z njo. Ne, ne, ne more, ne sme je obiskati.

Prvi sneg. (Fot. Fr. Krašovec.)

V Baedekerju se je poučil o razdalji. Če hoče do hospica, mora v Martignyju zapustiti simplonsko progo in potem ves dan potovati z vozom: petdeset kilometrov daleč in dva tisoč metrov v višino. Odprl je veliki vozni red: simplonski brzi odhaja ob osmih zvečer in se drugo jutro ob šestih ustavi v Lausanni, uro pozneje pa v Martignyju. Ves dan ga še loči od nje, če se odzove njenemu zadnjemu klicu in gre k njej. Toda čemu naj se spet sestane z njo? Še tretjič je prebral brzojavko. Prepozno bi prišel.

Brezbrižno je napisal odgovor: Prior Dornaz, hospic Veliki Sveti Bernard. Pridem jutri zvečer. Obvestite bolnico! Romenay. Ali jo bo obiskal? Ni se še odločil. Rad bi bil brzojavki dostavil še nekaj besed, ki bi pojasnile njegovo dozdevno velikodušnost; toda zbal se je posredovalcev. Ni maral, da bi zapletal tujca v svojo družinsko nesrečo. Nato je hitro pozvonil slugi, da mu dá povelja, za katera še sam ni dobro vedel, ali mu jih bo res dal; ko pa je sluga

vstopil, jih je moral izreči: odnese naj brzojavko, napolni košaro s toplimi oblekami, pripravi večerjo nekoliko prej kakor običajno in naroči šoferju, naj bo avto pripravljen.

Tako je pripravil vse za odhod. Odločitev ga je iznenadila, kakor bi bil storil nekaj napačnega. Potrj zaradi te odločitve se je zatopil v spomine na preteklo življenje. Se je li prestrašil teh spominov? Hotel je vstati, hoditi sem in tja, pa je začuden spoznal, da se opoteka, kakor bi bil ranjen. Notranji nemir je bil torej tako strašen, da je ob njem celo telesno trpel. Vznemirjen in razburjen še bolj, ker se ni mogel več obvladati, je zapustil kabinet, in šel, da sam ni vedel, kam. Na hodniku je zaslišal tenek glasek, ki je v naglici prebiral kakor na molku imena: Španija, glavno mesto Madrid, Portugalska, glavno mesto Lisbona... Julka se je z vso ihto vglobila v pouk in je v diru preletavala Evropo. Že čez nekaj hipov bo zahtevala plačilo. In njena mati umira. Toda, ni li zanjo že umrla?

Tereza umira: te dve besedi sta mu kakor zvonjenje brneli po ušesih. Ubežal jima je v tesno, popolnoma zaprto sobo in dvignil zaveso. Bila je ženina soba, zelo moderna; kar blestela se je. Ena stena je bila široko odprta svetlobi. Opremljena je bila z iznajdljivostjo, ki je že vnaprej videla vse, kar bi jo moglo olepšati, in ni niti koticčka prepustila za ure sanj, nežnosti in prisrčnosti: razkošna, svetla, pa brezizrazna soba, ki ni nosila v sebi znake osebnosti; paradna soba, odločena za veselje in zabavo, in ki ni imela prostora za zbranost, razmišljanje, sanje in žalost. In zdelo se je, da se je pod poševnimi solnčnimi žarki, ki so prodirali skozi veje, pravkar prebujala iz dolgega sna. Samota se je pela kakor most od okna preko ceste do parka Muette. Kaj je iskal tu Mark Romenay? Preteklost, ki ji je smrt vtiskala odločilni pečat?

Nekega jutra je Tereza ustavila beračico, ki je šla mimo hiše. Ni ji dala le miloščine. Še danes se spominja njenega nenavadnega razgovora: »Zelo sem vesela, da Vas vidim,« je zagotavljala Tereza. »Dolgo že nisem videla nobenega.« — »Koga vendar?« — »Reveža. Nikdo ne pride tod mimo.« — »Jaz pridem še, gospa! Zelo dobri ste. Kako imenitno je pri vas.« »Bi radi videli?« — »Ne, ne!« — »Le pojdiva!« In vodila je starko po vsej hiši, končno pa ji je dejala: »Vidite, včasih bi bila tudi jaz rada revna.« Beračica se je smejala. Šala premožnih ljudi beračev ne razjezi, še v dobro voljo jih spravi. Le z nesramnostmi jim moramo prizanesti.

Zdaj je iskal v preteklosti Terezin obraz, ki se ga je bal; hipoma pa se je domislil, da mu

Julka vsak dan sproti kaže njegove poteze. Njeni lasje so mehki in lahki, vendar nekoliko svetlejši, kakor so bili mamini — ah, kakšne čudovite lase je imela Tereza! Bili so težki, živi in le s težavo jih je vezala v kito, bili so rjavi kakor kostanj, preden dozori in začne rjaveti. In njene oči, posebno še njene oči, njene svetlorjave oči, iz katerih je odsevalo toliko laskanja, takšna globina, in zlasti še neka divja mehkost, kakršno občudujemo v gorskih ribnikih, kadar jih obsveti solnce. Otrokov obrazek je bil bolj podolgovat, brada bolj odločna in poteze bolj zaprte; to je Julka podedovala po njem. Toda čemu ta primera? In že je slika nezveste žene, ki jo je tako nerodno priklical v življenje, postala določnejša in se večala, kakor tisti obrisi, ki se mahoma pojavijo ob koncu drevoreda, se bližajo in nam rastejo pred očmi.

Da bi ubežal tej sliki, je zapustil sobo, v kateri je preteklost oživila, in so zrcala, zgibana od svetlobe, znova odsevala njeno sliko. Zatekel se je v svoj kabinet. Odklenil je miznico in izvlekel kup zmečkanih pisem. Ob teh pričah je netil svoje zaničevanje in svoje sovraštvo. Prejšnje čase se je dan za dnevom opajal ob njih in se polagoma tako nekako pomiril; bil je kakor bolnik, ki se mu zdravje vidno boljša. V svoji bolezni je užival zdravilo, kakršno priporočajo le močnim naravam: namesto, da bi skušal pozabiti svoje gorje, se je vanj še poglabljal in užival ob njem. Potem je spoznal, da je kljub vsemu še mogoče živeti, da more biti mogoče in da ga čakajo še čuda lepi dnevi. V naglici je porazdelil pisma, ki jih je imel v roki in ki jih je tako dobro poznal. Tista, ki niso bila njegova, ampak se jih je bil le polastil, da je črpal iz njih čim več strupa gotovosti, je odložil, ne da bi jih bil razvezal — kakor bi mu čustvo prepričanja vzbujalo novo spoštovanje. Obdržal je le dve, ki sta bili naslovljeni nanj in v katerih je bilo priznanje in prošnja. Kakor nam prsti sami zaigrajo znano melodijo, tako ju je znal že na pamet, vendar pa ju je po sili znova bral.

Prvo je bilo pisano iz neke hiše v Mozartovi ulici, kamor se je bila zatekla žena tisti dan po prelomu. Začenjalo se je s solzami, tožbami, ječanjem in prošnjami; v rednem ponavljanju iste stvari je postajalo enolično. Nato pa je prešlo v zagovor in prosila je milosti:

»... Ne, to ni mogoče, Mark, nisi me za vedno zavrzel. Ti ne veš, kako grozno je biti brez otroka, brez moža, brez strehe, brez vsega; kaj se pravi zgubiti vse to hkrati. V meni ni ognja, zebe me, lačna sem, strah me je, okrog in okrog me obdaja noč. V srcu kličem Julko in ona me ne sliši. Bodi

V zimskem pokoju. (Fot. Fr. Krašovec.)

usmiljen, kakor si usmiljen do reveža, če me že ne ljubiš več. Če me pa ljubiš, poslušaj moj jok! Zaradi mojega trpljenja in mojega kesa mi odpusti!

S povešeno glavo sem poslušala tvoja trda očitanja. Ničesar nisem tajila; da, laže mi je bilo, ker se nisem lagala. Laž mi je vedno težko delo. Toda ne verjemi, da sem v resnici toliko zagrešila. Me li po osmih letih skupnega življenja še vedno tako slabo poznaš, da mi prisojaš toliko podlosti in nizkosti? Te sramote ne morem prenašati. Spoznaj me bolje, prosim te. In pa, saj me moraš, kajti ne smeš me obsoditi kar tako. Ne vem, kakšne so druge žene; najbrže se znajo bolje ravnati v dobrem in v zlem. Jaz pa sem vsa slaba in vsak dan drugačna in drugačna pozimi ko spomladi. Nikoli te nisem zavestno goljufala. Pri najini hčerki ti to prisegam in lahko mi verjameš. Zlo delamo, ne da se tega zavedamo, le ker nas zlo najprej premoti. Potrebovala sem varstva in podpore, ti pa se nisi nikoli vznemirjal radi mene.

Moj Bog, ničesar ti nočem očitati. Predobro se zavedam svoje krivde. Ti si dal meni vse, jaz pa tebi le malenkost, le svoje pregoreče srce, ki si ga vzel le napol v svojo last. Bila sem brez dote, brez bodočnosti, ti pa si me vzel za ženo. To je bilo zelo lepo, preveč lepo in brez dvoma moje življenje ne bi zadoščalo, da se ti izkažem dovolj hvaležno. Dala sem ti svojo ljubezen, in tudi ti, le spomni se, tudi ti si me ljubil. Vendar pa je bila tvoja ljubezen vsa drugačna. Zdi se mi, da sem ti bila všeč le zato, ker sem bila majhna, divja stvarca, vsa drugačna nego so pariške ženske, ki si jih poznal. Toda nikdar nisi imel časa, da bi me bil udomačil. Vedno si bil ves zaposlen, in vedno se ti je mudilo. So pa v meni strani, ki jih nikoli še nisi raziskoval. Saj morda tega niti vredne niso. Ne pišem tega, da bi se opravičevala, vidiš, le vse bi ti rada pojasnila. In pa, Pariza nisem bila vajena. V Parizu človeka nihče ne brani, nihče ne podpira. Zdi se, da je Bog tako daleč, da ni mogoče nanj misliti. Vse, kar vidimo in slišimo, nas bega. Zdi se, da tam ni nič prepovedano, knjige, gledališča in vse nas o tem prepričuje, tudi žene, ki sva jih tam opazovala, ki jih ni ničesar sram, in ki jim ničesar ne moti notranjega miru. Tam nikoli nihče ne razmišlja, in če kdaj, gotovo le o ljubezni. Le ta še odmeva v življenju, ki beži kot vlak. Tam se ni mogoče nič ustaviti ali se kaki stvari začuditi, tam ni mogoče zmoliti niti kratke molitvice, ki je uteha tistim, ki imajo zelo občutljivo srce, kakor ga imam jaz. Zato se je vse to zgodilo, preden sem se sama zavedela. Resnico govorim, prisegam ti. Kot dober prijatelj je prišel on k meni. Zadnje poletje, ko smo bili vsi na Riffelalpi, sva se izpostavljala skupni nevarnosti na gorah. V nevarnosti pa se človek neverjetno naveže na sočloveka. In pa, on je bil nesrečen. Ti si močen in hodiš naravnost svojo pot. Nikoli si nisem domišljevala, da bi moje življenje le količkaj pomenilo v tvojem življenju. Oni pa mi je govoril, da sem njemu vse. Moj Bog, vem, da bi ti bila morala to povedati; toda kdo si upa govoriti o takih stvareh, posebno še, če niti sam ne ve, ali zares ljubi ali ne, in če je prepričan, da se ne bo nič hujšega primerilo. Pa se je vendar zgodilo in nisem bila tega vesela. Ljubila sem ga v strahu. Zdaj, če hočeš, bo za vedno vsega konec. On bo razumel in bo šel po svetu. Vzemi me nazaj! Mark, odpusti mi! Ne bom ti zavzemala mesta v hiši, brigala se bom le za Julko, komaj me boš kdaj opazil, in še to le, kadar boš sam hotel. Prijatelj moj, prijatelj moj, prosim te, spominjaj se najine nežnosti, bodi dober, bodi velikodušen, odpri mi jutri, ko grem odtod. Zdi se mi, da že vso večnost nisem

objela svoje hčerke. In pa, ne morem več vzdržati, usmili se me, usmili se svoje žene — Tereze.»

O odkritosrčnosti tega pisma Mark ni dvomil; čemu pač? Vendar pa ni odgovoril nanj. Kadar koli pa ga je prebiral, se je upiral napačnemu sočutju, ki se je še vedno vzbujalo v njem, in vedno znova si je izbijal iz glave svoje odgovore na te jadicave prošnje. Tereza ni bila podla in nizkotna, o tem je bil prepričan. Čemu bi jo čez mero obremenjeval? Le pravičen je hotel biti. Je li tajila svojo grešno ljubezen? Ponudila mu je, da se ji odpove: iz materinske ljubezni in pa, ker je hotela svoje mesto v hiši; posebno pa še, ker je bila vajena vdanosti in željna miru. Ni pa spoznala vse žalitve in ni kazala pravega kesanja. In kako naj Mark verjame v ta usodna čustva, ki so le lagodni izgovori za vso suženjsko strast in poltenost? Saj se strast vselej prej naznani in nikdar ne pride mahoma in z vso silo. Vedno se ji še lahko izognemo, če ne drugače, pa z begom. Zakaj se ni Tereza njemu zaupala? Zakaj ni imela poguma? Tudi brez zaupanja in brez romantičnih prizorov lahko žena vedno opozori moža nase, posebno še moža, ki ji je bil vedno dober in kateremu more očitati le preveliko zaposlenost in resnost; saj je vendar brezdolje glavni vzrok tolikim ločitvam in izdajstvom. In čemu ga tako brezobzirno spominja razlike v premoženju, katere ji ni nikoli očital. Nehala ga je ljubiti, zdaj pa se skriva za izmišljenimi izgovori. Nehala ga je ljubiti, zoper to pa ni pomoči. Če mu je imela kaj očitati, zakaj tega ni storila prej? Če je tako ljubila svojo hčerko, zakaj se ni zatekla k tej ljubezni, ko se je borila proti oni drugi, umazani? Če bi se omehčal in odpustil, kar odpustiti ni mogoče, ter bi se zavezal, da pozabi, kar pozabiti ni mogoče, bi s tem le pokazal, da je neizmerno slab. Res je: veliko razdrtih zakonov znova zveže skupna veriga; toda ti zakoni postanejo potem le nekakšna kupčija, kjer zakonca veže le še poltenost in medsebojno zaničevanje zaradi nje. On se ni maral tako globoko ponižati. Le hčerka ga je nekaj časa motila, da se ni mogel takoj odločiti. Tisti usodni večer je neprestano spraševala po materi, s katero se nista do tedaj nikoli ločili. Ali naj jo naredi za pol siroto? Kako naj se bori pred sodniki zanjo, kakor za ubogi košček mesa, ki ga hočejo razčetrčiti? Toda v duhu je gledal Terezo, kako se je vračala s sprehodov po mestu in poljubljala otroka z ustnicami, katerih so se držali še tujčevi poljubi, z ustnicami, polnimi laži...

Tako se je takrat odločil, da je ne sprejme nazaj.

Dva dni pozneje se je boril z njenim ljubimcem Andrejem Noransom in ga je z mečem nevarno ranil v bok. Sprva so mislili, da so mu dnevi štetí; toda rana se je celila hitreje, nego so mislili.

Andrej Norans, ki je bil tudi oženjen, se je ločil od žene in odšel z doma na predvečer tistega sestanka s Terezo, ko so ju zalofili. Spravili so ga v stanovanje, ki si ga je bil v naglici najel, in tu ga je Tereza poiskala in mu stregla. Menila je, da je že izgubljen, in ni ga marala zapustiti. Od tam je pisala drugo pismo, katero je Mark Romenay zdaj znova prebral:

»Ta nesrečni dvoboj je postavil neprodirno steno med naju. Umirajočega so ga prinesli domov. Sam je bil in klical me je. Kako bi ga mogla zapustiti? Nisem si pomišljala, odhitela sem k njemu. Tudi skozi Vaše duri bi bila vdrla, če bi bili Vi ranjeni. Kakorkoli se je že stvar končala, meni je presekalo srce. In vendar sem Vas, vsa skesana in polna dobrih sklepov, prosila, da se smem vrniti k Vam. Vi pa ste me zavrgli ko psa in se hoteli nad nekom maščevati. Moj Bog, vsa ljubezen se mi je zdaj spremenila v trpljenje. Vsaka misel, vsaka žilica v meni trepetaja od bolečine...

On bo živel; njegovo življenje pa naju loči prav tako, kot bi naju ločila njegova smrt, če bi ga bili ubili. Zdaj se ne morem več vrniti k Vam. Zahtevali boste razporoko in jo tudi dosegli. Ne bom se branila. Čemu neki? Kaj naj bi povedala v svojo obrambo? Tudi Julko boste Vi obdržali. Morda mi bodo dovolili, da jo smem včasih obiskati. Bila sem dobra mati, v tem oziru mi ne morete ničesar očitati. Toda pozneje ne bo razumela, zakaj ne živiva skupaj, in nato bo razumela preveč. Mislila sem že, da bi jo zahtevala zase in jo Vam iztrgala; pa se bojim, da bi ji bilo hudo. Nikoli nisem hotela storiti hudo človeku. Nisem videla brezna, v katerega sem padla, in nimam moči, da bi se borila z zakoni in postavami. In kadar se bridko jokam, zagledam pred seboj drugo, še hujšo stvar, ki mi brani, da bi se borila za svojega otroka. Nočem, da bi prešel moj greh tudi nanjo. Obdržite jo in skrbite zanjo, zakaj pri meni jo bodo vsi obsojali, pri Vas pa nihče. Vaša mati, ki mi je bila prijateljica, Vam bo pomagala pri vzgoji. Ne pozabite, da ima dete zelo občutljivo grlo. Zato jo je treba vselej ogrniti, kadar gre na prosto, in ko se vrne, se ne sme takoj sleči, da se ne prehladi. Moj Bog, nič več ne bom čutila njenih toplih ličec, nič več gledala njenih nedolžnih oči in nič več slišala njenega nežnega glasu. Ta muka je hujša od smrti. In vendar, vidite, tudi to žrtvujem. Žrtvujem, ker

se mi zdi, da je zanjo tako bolje. Zelo je občutljiva in zgodaj se je razvila, zato bi jo najino neprijateljstvo ubilo. Obljubite mi, da ji ohranite moj spomin čist, da me ne boste iztrgali iz njene srca, ko bom morala biti daleč proč. To ste mi dolžni, zakaj moje srce je raztrgano. Ne veste, kaj je mati, če mislite, da ji more kaka stvar na svetu nadomestiti otroka. Zbogom, zbogom! Ne bom prečitala, kar sem napisala, zakaj potem pisma ne bi odposlala. Zdi se mi pa, da storim prav, če ga odpošljem. Bog mi bo odpustil, ker ve, kako sem nesrečna. Vam pa želim, da nikoli ne bi obžalovali, kar ste storili z mano. — Tereza.«

To pismo ga je globoko genilo, čeprav si tega ni maral priznati. Odgovoril pa je le nekaj besed in še to skoraj brezosebno. Svoje žalosti pa ni nikomur zaupal. Všeč mu je bilo, da je žena prizanesla hčerki s slovesom, in ji zato obljubil, da bo pazil na otroka, gojil v njem otroško ljubezen do matere in celo to, da ji bo po vzgojiteljici poročal o njej. Kaj je hotel še več? Naročil je notarju, naj čim bolje preskrbi za gospo Romenayjevo, toda ta se je odrekla vsaki vzdrževalnini. In ko je nekoliko kesneje vložil tožbo za ločitev, je navedel za vzrok le nekaj hudih psov. Razprava še ni bila končana in vsak dan je pričakoval razsodbe.

Tako je pred odhodom znova oživela v njem preteklost, o kateri je mislil, da je zanj že mrtva. Iz razmišljanja ga je prebudila Julka, ki je ko pastirčka priskakljala v kabinet. Izpod velikega slamnika so ji lili valjuči kodri. Že je nadela rokavice in mahala z drobnimi ročicami:

»Jaz sem že pripravljena, atek!«

Iz obraza mu je razbrala, da je pozabil na obljubo, in hitro se je našobila:

»Nu, saj sem vedela! Že zopet ne bo nič. Vedno je tako.«

Mark pa jo je gledal nepremično, ko je stala pred njim ko droben šopek cvetja, komaj do mize je segala njena postava. Zbegala se je in postalo jo je skoraj strah. Ob najmanjšem genotju jo je zalila rdečica. To preveliko občutljivost, ki jo je lahko vsak hip vznemirila, je kot poseben čar podedovala po materi, ki se v tem tudi v zakonu ni bila spremenila. Mark je dolgo molčal in v ušesih mu je zvenela Terezina tožba, naposled pa je rekel:

»Pač! Vzamem te s seboj.«

»Kam greva?«

»Zelo daleč. V Švico.«

Deklica je ploskala z rokami in v glavo ji je šinila misel, ki je pa ni izgovorila. Otroci kaj radi potvarjajo resnico, ne da bi se lagali, prav

Podružnica na Okroglem. (Fot. Fr. Krašovec.)

kakor nam legenda obnavlja zgodovino tako, da je v njej še vedno nekaj resnice.

»Hitro pokliči gospo Acherjevo! V dveh urah že odideva.«

Gospa Acherjeva je dvignila roke, ko je zvedela za to nenadno potovanje, ki ji ni šlo v glavo, pa je zadevalo tudi njo, saj vendar nori, kdor se takole odpravlja na Veliki Sveti Bernard! V tem pa je sluga naznanil:

»Gospa Romenay.«

Mark je začudeno pogledal; sluga pa je dostavil:

»Gospodova mati.«

Romenayjeva mati je spadala med one redke ženske današnje dobe, ki so se vdale v to, da se starajo. Lasje so ji bili že osiveli in koti ustnic so ji risali bolešno črto, toda oči, v katerih je topla skrb mirila in globila pogled, so dajale vsemu obrazu nekak večerni mir. Svojčas je morala ta žena biti lepa in še zdaj je ohranila v hoji tisto nezavedno odločnost, ki jo lepota svojim darovom priveže za nameček. Po sinovi ženitvi je redko zahajala k njemu, ker je ljubila samoto in pa tudi iz obzirnosti. Po ločitvi pa se mu je polagoma zopet približala. O Terezi je govorila vedno le prizanesljivo in usmiljeno. To je bilo malo čudno zanjo, ko je vendar živela vedno tako krepostno. Marku pa se je zdelo, da ne čuti z njim. V svoji žalosti je to pripisoval njeni starosti.

Pokazal ji je brzojavko. Tudi njo je pretreslo:

»Pojdeš?«

»Da! Takoj.«

»Prav!«

Ko je šla po stopnicah, je videla, kako so v pred-sobi hiteli s pripravami, vzgojiteljica in služkinja sta začudeni in zbegani v naglici polnili kovčeg.

»Vzameš tudi Julko s seboj?« je plašno vprašala.

Priznal je in se izgovarjal:

»Da! Morda ne ravnam prav. Kaj bom z njo tam gori? In če... je on zraven...?«

Že je hotel svoj sklep preklicati in dati osebju drugačna navodila. Toda mati mu je zastavila pot in dejala z ljubeznijo, ki je šla tudi njemu do srca:

»Ko pa umira... Rajši ti bo verjela, če bo tudi Julka s teboj...«

Vzeti Julko s seboj, se torej pravi odpustiti. Že vnaprej je odpustil, čeprav se tega ni zavedal. Da bi se ne zdelo, da je preveč popustljiv, je ponovil:

»Ko pa umira...«

(Dalje prihodnjič.)

Iz anatomije.

O prebavi in presnavljanju telesa.

(Nekaj splošnega.)

Dr. Janez Plečnik.

Rekli smo prav tako-le:

Zloženo nam je telo iz celic, pa so celice zložniki našega telesa in vsi ti zložniki živé: jejo, pijejo, gibljejo se, prednike imajo in imajo potomce, nastajajo in umirajo, imajo odpadke, vežejo se med seboj in se pobijajo, žrejo drug drugega in se zastrupljajo, tudi pomagajo drug drugemu — ob kratkem: celice imajo prav naše lastnosti (Mladika 1928, str. 140).

»Jejo in pijejo« — o le-tem par stavkov.

»Drosera« (= *Sonnentau* = rosika) je nekam za ped visoka rastlina in je pozornemu Kranjcu znana. Rosika (drozera) je (dozdevno) vrtančasto posajenih listov. Listi so lopatasti in drobni, tanki, ob prostem koncu betičasti končki (= niti) molé iz njih gornje ploskve. Zélišče cvete belkasto in cvete julija, avgusta. Betice listnih končkov (Levstik) so kar neprestano volhke, in volhkota je vlecljiva in je lepljiva.

Mušica sede na rosikin (drozerin) list — pa se ji nožice primejo ob lepljive betičice listnih končkov; mušica komara in komara in čim bolj uhaja, tem bolj se ji nožice ognjusajo z zeliščnim lepivom — mušica se ujame. List sam pri tem oživi: list in njega končki se sklanjajo ob mušico, se nagnejo do mušice, končno prisežejo mušico na list. List torej ujame mušico, list postane ječa mušici in mušica pogine v listni ječi.

Zgibani list se razpre čez par dni in mušice razpadli trdni deli (skelet, grodje mušice) leže na listu in meča mušice je vsa izginila. — Listi drozere (rosike) dajo torej iz sebe nekaj, iz rosikinih listov mezi torej nekaj, v čemer se meso mušice, se meča, se drobje mušice topi.

Zeliščarji trdijo, da rosika raztopi mušico in da jo tudi »pojé«, da »popije« raztopljeno mušico. Zeliščarji opazujejo namreč:

Rosika živi, raste, cvete, obrodi, če ji daš mušice, in drozera živi, raste, cvete, da sad, če ji odtegneš mušice, če se hrani torej le po koreninah. Toda: rosike, ki jim daš mušice, rode petkrat več semena od drozer, ki niso dobile mušic. Mušice gredo drozeri torej v prid; tako torej zeliščarji pravijo, da celice drozerinega lista prebavijo in v sebi presnove mušico. (Dr. Moritz Willkomms Bilder-Atlas des Pflanzenreiches. Prof. E. Kühne, stran 91.)

Rastlinske živine vse so namreč — prav kot živalske — zložene iz celic.

* * *

Človeška koža je tudi celična zloženina — pa celice naše kože tudi jejo, pijejo?

Hodil si dolge ure po gorah; izpotil si se do dobrega, jezik ti je suh, žeja te. Sedeš v vodo, do vratu sedeš v vodo, pa tudi prav samo do vratu sedeš v vodo in ostaneš v vodi ure in ure — pa te žeja, te žeja, te žeja. — Lačen si in kos kruha ter kos špeha (slanine) bi ti bila kar prav. Namaži si kožo z mastjo, ki si privzel, si utresel, utrebil, umesil v njo par žlic moke — glej, ostaneš lačen. Celice naše kože torej ne pijejo, one ne jedo?

Z veliko natanknostjo storjene skušnje učé, da celice naše kože tudi pijejo in jedo od tega, kar se jih dotika, da pa použijejo le prav malo, tako malo, da ni opazno pri grobo storjenih skuš-

Staro znamenje pri Okroglem. (Fot. Fr. Krašovec.)

njah, tako malo, da ni v močnejši prid telesu. — Vemo pa, da celice kože živé, da kar neprestano umirajo in odpadajo, da se nam koža neprestano oruša (Gorenjsko) in vemo, da celice kože sproti in znova nastajajo — pa kožne celice torej trebajo neprestane in zadostne hrane. Celice kože — vse kaže na to — torej ne dobivajo jedi in pijače iz zunanstva in dobivajo hrano iz (ostalega) telesa in so torej v telesu nekje celice, ki jedo in pijo kožnim celicam v prid.

* * *

Greš po strmini, porasli z orošeno ojstrico, pa izpodpolzneš.

Ojstrica je gorska trava, ki reže. Pravijo tudi: pir, šar (Prekmurje), perjača, loček, loč, biš, rog, kržanek, trznica, ječmenovek.

Kotališ se in kotališ in pozno se ujameš, vse te boli in imaš otokljaje na telesu povsod. Otokljaji so klobase, so bule in so temnordeče (višnjeve), saj so krvavitve pod kožo (Mladika 1928; 260, 296) in je kri sesela. Bule prvi dan še vzhajajo — drugi, tretji... dan splahujejo in končno splahnejo in tudi črnjav izgine. Telesne celice krog klobas so — zdi se — pojedle in popile krvni zgruzek. Gre torej — pravimo — za presnavljanje in prebavo.

»Otokljaji« in »bule« in »klobase« stoji le-tam. — Nemec pravi Blutunterlaufung in slovenski zdravnik (kot sodni zvedenec) golči narodu — krvna »podplutba«. Podplutek in podplutje doni mojemu ušesu bolje od podplutbe. Narod pravi: črnica (Štajersko), črnafka (Belokranjska), črna klobasa (»klobasast«), venaktnica (!! Slovenji gradec). — Gojenke nekega strežniškega tečaja so zbrale v par urah le-te navedene oznake pa tudi one za ojstrico. Ne pridobiš pa (današnjega) študenta za tako zbiranje. Ostala bo naša beseda menda res le kot »materina« beseda.

»Podplutba« spominja močno na kar splošno — zdi se mi napačno — rabo oznake »tvorba«. Tvorba (die Bildung) poudarja potekanje (časovno) in je tisto, kar se je stvorilo, »tvorek« (das Gebilde). Dejstvo, da nepazni Nemci le preradi mené Bildung in Gebilde, menda ne bo vodilo Sloveńca. Slovníčar, ki nam bo napisal lahkič umljive članke o opravkih in dejavnosti končnic slovenske besede, bo velik dobrodejnik.

Nisem preproščina sama in ne mislim, da so moja o besedarstvu izrečena mnenja edino zveličavna. Strmiš pa ob spominih na besedarske zadeve, ki se ž njimi naš človek peča. Postavili so v Ljubljani Iliriji spomenik in je par napisov na njem. Napisov eden je O. Župančičev, dva sta V. Vodnikova, eden je francoski. Oglasili se niso ne o Župančičevih in ne o Vodnikovih besedah, oglašili so se pa o francoskem napisu, češ, da ni slovnično pravilen. Oglasili so se torej prav o tistem napisu, ki je tuj, ki je pisan v besedi, nam manj znani, ki ga moremo manj zanesljivo oceniti, ki je njega pravilnost, njega brezhibnost za nas manj pomembna. Ostalo je torej pri nas po osvobojenju tako, kot je bilo: družabna močna napaka je bila, če si dejal za konja der Pferd mesto das Pferd; pažnja na rodno besedo pa je bila nepotrebna.

Jan Baudoin de Courtenay — po rodu Poljak — je napisal tri razprave »o vplivu govornice na svetovno naziranje in razpoloženost« (Einfluss der Sprache auf Weltanschauung und Stimmung. Warszawa 1929). Courtenay trdi, da je v »purizmu«, torej v nagnjenju, posnažiti govornico od tuik. (pogosto) nekaj umazanega, nekaj žalečega splošna npravstvena načela. Courtenay opaža posebno zagrizeno besedarsko snažljivost pri maihnih narodih, in Courtenay misli, da maihni narodi čutijo lastno neznatnost pri svetovnem udejstvovanju in vseobčem napredku, pa se maihni narodi skušajo osvetiti nad tuikami, zanesenimi v njih govornico; slovanski narodiči da v tem prednjačijo.

Courtenayieve (tri nemško pisane) razprave so naravarju po vsebini in so za (nemško) besedo čutljivemu človeku po besednih nepravilnostih in tuikih nepotrebnicah dosti neprijetne. Courtenayieve trditve o zagrizeni snažljivosti maihnih narodov na niso povsem točne. Nemci niso ne maihen in ne slovanski narod in Nemci so že nekaj sveta prerili in so obrnili že nekaj zemlje, pa naiđeš prav pri Nemcih do skrajnega razvit »purizem«, do skrajnega poudarjano besedarsko snažljivost, do skrajnega napeto hotenie po snažni govornici. Besedarska snažljivost je opazna pri Nemcih ob časih vstajania in je mani opazna ob časih propadania. »Boliši« Nemci so govorili skozi dolga leta latinsko, in »fini« Nemci so govorili skozi dolga leta francosko, a danes ne vemo skorai ničesar več o storitvah teh »boliših« in »finih« Nemcev. Danes poznamo pa prav dobro besedarsko snažliive Nemce: Martin Luther, Friderik Veliki, Leibnitz, Goethe, Schiller, Schopenhauer, Bismarck, Moltke. Tuija govornica je tuja suknja, ki ti ni umerjena. Mislim, da ima človek vsak pravico do lastnega njemu primerjenega odela, in to do trenutka, ko postaneš lakaj, ko nehaš biti gospod in se vdinjaš »gospodu« za hlapca.

* * *

Vzamem bzikljo (Spritze), napolnim jo z mlekom, z oljem, z vodenim močnatim naplavkom (mit einer wässerigen Mehlaufschwemmung), nataknem na rilček bziklje ostro ošiljeno votlo iglo, porinem ošiljeni konec igle skozi kožo v podkožno maščevino, bziknem mleko, olje, močnat naplavek pod kožo pa povstane (večja ali manjša) bunka. Bunka zgine čez par ur, čez par dni. Zarežemo v kraj bunke, pa ne najdemo ne mleka, ne najdemo olja, ne vidimo moke. Podkožne celice so — tako se zdi — pojedle, so popile olje, mleko, moko.

Nihče ne stori takih skušenj; nepoučeni napravi z njimi samo, čisto nesrečo.

Trditev, da vse celice jedo in pijejo, nam postaja resničnejša. Res pa je — in poudarjam to, da je le-takšna jeja in pija moke, olja, mleka nenavadna, neobičajna, da je vsiljena.

* * *

Udje, ki redno opravljajo jejo in pijo, so pri rastlini korenine in so pri živali zbrani v črevo. Črevo leži podolž sredi trupa. Vstopje v črevo je v črevnem delu glave (Mladika 1927, str. 55) in prideš iz ust in prideš iz nosa v črevo (in pljuča). Pljuča jemljejo (»jedo in pijejo«) le plinasta telesa (pline). Obče je znano:

da s pljuči dihamo, torej, da pljuča popasejo kisik iz zraka;

da pljuča popasejo raznotere hlape iz zraka. Vemo — vinski hlapi te opijanijo; vemo — zdravnik, ki ima namero s silo zdraviti bolnika (ga operirati), da bolniku »poduhati« in torej usmarča bolnika s hlapi kloroforma, etra, bencina.

Trditev, da vse celice jejo in pijejo, postaja bolj in bolj resnična, pa tudi bolj in bolj razno-tera in zamotana.

* * *

Živo srebro je tekočina in je pitno kot tekočina. Popij merico živega srebra, pa bo takšno šlo iz tebe, kakršno je prišlo v te. Pojej par češpelj, fižolov, grahov — p r e c é j takšni pridejo iz tebe, kakršni so prišli v tebe. Pojej košček mesa — pa ga ne najdeš več v blatu. Vidimo torej: vse stvari, ki pridejo v črevo, ne zginejo na en način, razlike so torej v »prebavi«, v »presnavljanju«. — Najej se krompirja, zelja, sadja, pa boš obilega blata, najej se mesa, pa bo odpadkov nemnogo.

* * *

Uživajmo solato, sadje, mleko, med, olje, sirovo maslo, jajca, ribe, govedino, pšenico, rž, riž, grah, fižol, krompir — uživajmo eno le-teh jestvin dneve, tedne, mesece, pa ne bomo postali solata, hruška, mleko, med, olje, sirovo maslo, jajce, riba, vol, pšenica ne in ne rž, riž, grah, fižol ali krompir — kar človeki bomo ostali. Pa

je jasno, da se solata, sir, jajca, meso v naših črevih (ali kjerkoli) spremeni pa da postane iz spremenkov to, kar imenujemo naše telo.

* * *

Gliste in trakulje gredo časih od nas z blatom. Gliste in trakulje so »meso« — saj se gibljejo. Skušnja uči, da »nosimo« trakulje in gliste leta in leta v črevesu, pa skušnja tudi kaže, da takšna zalega pride še živa, nepoškodovana, nespremenjena iz nas.

(Naš) želodec kaže po smrti kaj rad prejednice. Želodec često prejé lastno ostenje in to po naši smrti in se želodčna imovina (Mageninhalt) razlije po trebušni votlini (glej še Mladiko 1928, str. 378) in le-ta razlita imovina objé vse trebušne ude, ki jih doseže. Pa kako je to, da živ želodec (želodec v živem) samega sebe ne sne in se ne prejé? Kako je to, da je želodčna jedina po smrti močnejša?

Dajmo drobelj mesa v vodo, pa se (meseni) drobelj ne bo spremenil. Storimo pa to-le skušnjo: prerežimo želodec pravkar pobite živali; podrazjmo sluznično močo v čisto (stekleno) posodo; dodajmo parkrat toliko vode kot je nadržane sluznične moče; dodajmo še $\frac{1}{2}$ % (pol na sto) solne kisline (Salzsäure) — in položimo v leto tekočino drobelj mesa. Drobelj bo zginjal in bo izginil. Moča želodčne sluznice ima očividno še po smrti in vne želodca jedino.

Par dni ne jej, pa oslabiš in postaneš za trajno delo nesposoben. 48 ur je par dni in 96 ur je celo par dni — pa izrezano pasje srce (Mladika 1928, str. 332) po 96 urah še utripa, še dela. Srce je meso in je zloženo iz mesenih celic, in te so, ki se stezajo, in te so, ki stezajo izrezano srce. Srce, izrezano iz telesa, kaj neki jé in pije, kje dobi moč za delo? * * *

Zagonetno ti je vse in ne veš odgovora. Prebava in presnavljanje v našem telesu, prehranjanje našega telesa je močno zmotana in nejasna zadeva; nejasna zadeva je to tudi za najbolj poučene zdravnike. Nimava torej upanja, da bi jo midva rešila, pa bova poskusila ogledati si le par dobro znanih dejstev.

* * *

Ponavljanje »obče« znanih dejstev je potrebno pri reševanju vseh (za enkrat) težko dostopnih ciljev. E. Mach piše: »C. G. Jacobi pravi, da se računarsko (matematično) spoznanje počasi množi in da računarji prihajajo le po mnogoterih blodnjah in ohodkih (= »stranpotih«) do resnice in da mora vse biti kar dobro pripravljeno — pa se ponovarska resnica pokaže ob usojenem času in z božanstveno nujnostjo. Vse,

kar Jacobi le-tu pravi, velja za vsako vedo. Kar osupli strmimo neredko, kako so najbrihtnejše glave sodelovale skozi stoletja, preden je sprevidek bil pridelan, sprevidek, ki je dostopen danes v par urah in ki se zdi, koj ko je znan, nad vse enostaven, sam ob sebi umeven. Razmišljanja o le-takšnih zadevah pritisnejo na nas silno, postajamo ob njih ponižni in spoznavamo, da smo vsi — tudi največji med nami — stvarjeni v visoki meri za vsakdanje življenje in smo stvarjeni v le majhni meri za znanstvena raziskavanja.«

Cilj: spoznati presnavljanje, ki se vrši v našem telesu, je res še oddaljen; njega dosega pa je vredna naporov.

Bolezen je bolečina. Skoraj vse bolezni so pa napačno presnavljanje. Vzeti ali vsaj lajšati bolečino, je zdravnikov cilj. Zdravnik, ki ne bi le lajšal bolečino, zdravnik, ki bi odstranil tudi vzrok bolečin (bolezni), bi bil »pravi« zdravnik.

(Dalje prihodnjič.)

Sveta noč.

Sveta noč v hišici beli za goro:
pesem nikoli izpeta,
roža vonjiva in čudežno lepa,
z zarjo nebeško odeta.

Angel bel, lučka nad jaselcami
toplo se v sanje utrinja.
Niz vernih misli in rosnih oči...
Vsega se duša spominja.

V bele hišice Jezuščka sprejmejo
vse bolj lepo, po domače.
Ne tako hladno in tuje, brez duše,
kakor te mestne palače...

Sveta noč v hišici beli za goro
— v temi slonim, prisluškujem —
pesem in roža — mladost in ljubezen. —
Tiho za njima žalujem...

Mirko Kunčič.

Monsignor Tomo Zupan — trojni jubilant.

F. S. Finžgar.

Dragi prijatelji—

*V odgovor na vaše dragemu
pismu iz 12. t. j. Vaša pismo,
da z veseljem pričakujem pismo,
17. t. j. Vas & Vaša C. pismo str.
Vse vam bo na razpolago
A hilito pismo. Da se ob 13.
ur. je — Iner se more
Zdravega in Srečja — v najodličnejši
postojavnosti
Opus, 14/11/1929
Vas
Tomo Zupan*

Tako ljubeznivo pismo mi je poslal msgr. Tomo Zupan, ko sem ga vprašal, ali ga smem obiskati. Ne vem, kako se godi drugim njegovim gojencem iz Alojzijevega. Vem pa o sebi, da mi je naziv »prijatelj« tako odlikovanje, ki ga ne bi izlepa zamenjal za kakšno drugo. Zakaj kljub svoji osiveli glavi in vsemu delu in vsem borbam v življenju sem ob tem možu vendarle še vedno tisti njegov dijak-gojenec, ki sem ga gledal tako visoko nad seboj, spoštoval čudovito osebnost in veljavnost njegovo, se ga z otroškim strahom bal pa zaeno zaupal v njegovo avtoriteto. Hvala, monsignor, za »prijatelja«! V veliko čast mi je.

Dasi mi je graščinica na Okroglem že znana, sem vendarle zelo želel videti jo še in v njej msgr. Tomo Zupana. Kajpada sem bil na tako povabilo točno ob zaželeni uri tam. Z mano sta bila namenjena še gospoda dr. K. Dobida in Fr. Krašovec, oba, ki mi pomagata pri urejevanju ilustrativnega dela Mladike.

Žal pa, da je baš tisto jutro ugrabila smrt mater g. dr. K. Dobida in ni mogel z menoj. Zato se mi je pridružil g. direktor F. Zabret.

Solnce je — kakor nenadna izjema ob zaporednih deževnih dneh — tiste nedelje z veseljem osvetlilo Okroglo baš ob našem prihodu. Monsignor nas je pričakoval v svoji delovni sobici. Ta sobica! To je s knjigami in spisi in zapiski natrpana delavnica moža, ki ob devetdesetletnici ne pozna še nič pokoja, nič brezdelja. (Spomnil sem se njegovega očitka, ko sem ležal tri dni bolan v Alojzijevešču. Prišel me je vsak dan po dvakrat obiskat. Ko se mi je tretji dan že zboljšalo, me je opozoril, da ne vidi na nočni omarici grške slovnice. Mož dela ni strpel, da ne bi dijak izrabil prav vsakega časa — za uk in delo. In sodim, da je vprav ta, že kar malenkostna uporaba časa, vplivala na nas gojence zelo odločilno v nadaljnjem življenju.)

Sprejel nas je nad vse ljubeznivo, toda bistro takoj opazil, da napovedanega dr. K. Dobide ni. »Kje imate gospoda jurista?« me je takoj vprašal monsignor.

»Prežal, ni mogel priti, dasi se je tako veselil. Danes zjutraj mu je umrla mati.«

Monsignorovo lice je spreletel za hip žar resnobe, pa se je koj nasmehnil in menil: »Ali naj je to zame slabo znamenje?«

Odvedel nas je v obednico in nam ponudil čaja. Sam je stregel in nalival. Nato je želel: »Prosim, na delo. Želim, da fotografirate najprej svetišče.«

Ljubka hišna kapelica je posvečena sv. Cirilu in Metodu. Kipa sta iz kamna, delo kiparja Zajca. V tej kapelici mašuje monsignor že petindvajset let redno vsak dan.

Iz kapelice smo šli v Prešernovo sobo. Tam stoji Prešernova postelja, njegova miza, dva stola in predalnik, tisti zanimivi predalnik, kamor je pesnik v vrhnji predal deval svoje pesmi. Postelja je pognjena z belim pregrinjalom. Na dnu ima z rdečimi črkami napis: Na tem prtu je ležalo pesnikovo truplo od 8. 2. do 10. 2. 1849.

Iz Prešernove sobe smo šli v knjižnico. Tam smo fotografirali monsignora. Nato nam je razkazal prelepo knjižnico, ki je razvrščena po omarah v dveh velikih sobah, ki ju veže med seboj tretja, sprejemna soba. Knjižnica je velika in dragocena. Od Japljevega sv. pisma se vrste knjige in revije po dobah do danes. Monsignor je čudovito znajden ob njih. Za vsako knjigo ve, o vsakem avtorju ve značilnih posebnosti. Po stenah

vise starejše in mlajše slike. Sama izvirna, umetniška dela. Monsignor nas je vodil od omare do omare, od slike do slike; ves čas je razlagal, pojasnjeval in vse to s tako mladeniško bistrostjo duha, da človek mora res strmeti.

Ko smo se hoteli posloviti, nas ni še pustil. Prava slovanska gostoljubnost nas je primorala, da smo sedli k pogrneni mizi, s katere nam je nudil sam okrepčil. Ob čaši vina se je razvnel še vse bolj živahen razgovor.

»Kako da so v Vaši dobi šli kar trije v šole z Novakovine v Smokuču?« sem vprašal. (Monsignor je imel brata Janeza, odličnega profesorja, delujočega na Reki in v Zagrebu, ter sestro Agnezo, slovito učiteljico na meščanski šoli v Ljubljani.)

»To je bila pobuda starega očeta Urbana Fertina z Breznice. Čudovito razumnega moža, ki je v teh stvareh Novakove vodil.«

»Občevali ste mnogo s škofom Krizostomom Pogacarjem. Ali je bil on že tedaj res živo zaveden Slovenec?«

»Bil, toda kako moder. Ko sem nekoč omenil, da škof G. morda premalo živo čuti slovenski, so mi rekli škof (pokarali so me, in ta edini so me smeli karati, drug nihče): Ali mislite, da bo škof šel na ulico in živijo kričal?«

»Kaj sodite o tem, kar nekateri mislijo, da se utegne slovenščina izgubiti?«

»Povem vam, če bi se res kedaj kaj takega zgoditi moglo, da bi jo bilo nezmerno škoda. Kdo ima med nami na jugu tako izčiščen jezik? Pomislite samo na naše slovničarje! — Sicer pa, prerok nisem, to pa prerokujem, da bodo čez 300 let našega Prešerna brali kot najdragocenejšo staroslovenščino. Zakaj on je edini! (Monsignor se je živahno razvnel.) Povejte mi iz svetovne literature pesem, ki bi bila le količkaj sestra pesmi Ko brez miru okrog divjam... Povejte mi narod, ki ima Zdravico kot jo je zapisal Prešeren?«

»Pa kako ste dosegli kot vodja Alojzijevejšča to, da je bilo baš tedaj toliko nadarjenih dijakov v zavodu? Šest let sem bil notri in nikoli ni nobeden padel? Odličnjakov pa je bilo nad polovico?«

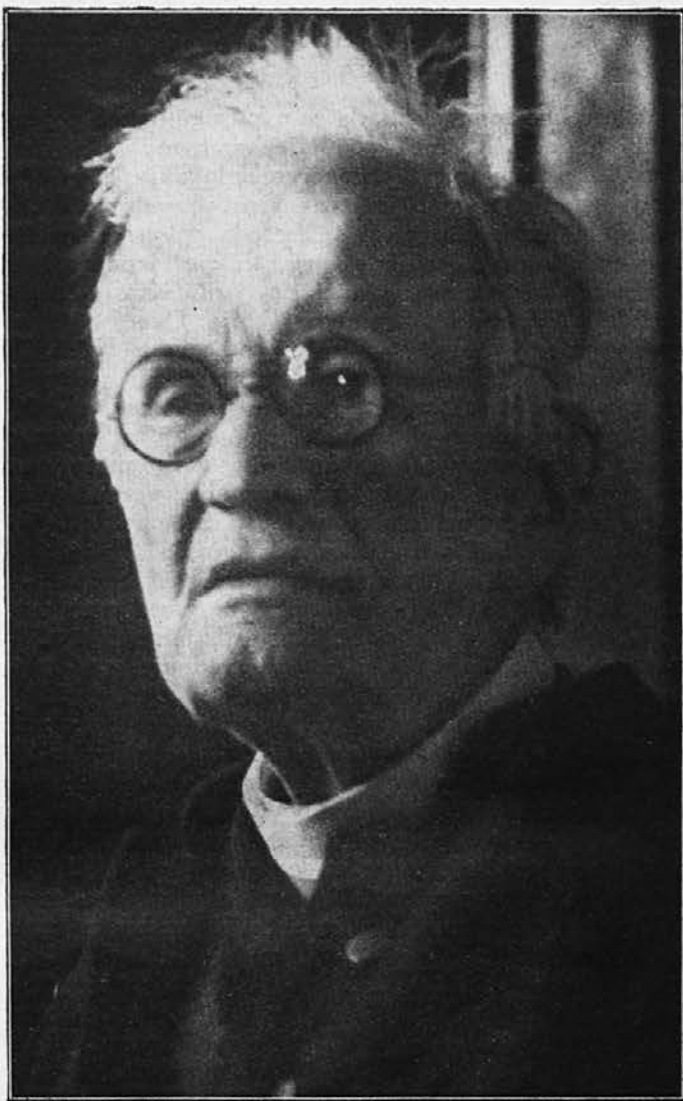
»Hauziraj sem. Krizostom so mi rekli: Od fare do fare poizvedujte. Profesorje izprašujte, sorodnike si ogledajte, da boste mogli izmed dobrih izbrati najboljše.«

»Kaj sodite o sodobni literaturi?«

»Je čudovit napredek. Ko bi bil imel Prešeren te zakladnice besedi! Toda to rečem: moji pesniki pa so Prešeren, Gregorčič, Jenko. Modernih menda ne ljubim tako, ker ne morem pritegniti njih načinu stihotvorstva. Ne samo da zaničujejo rime, saj celo ritma ne morem izslediti. — No,« se je monsignor nasmehnil, »pa saj tudi Vi ne hvalite preveč teh najmodernejših in čutim, da jih nekoliko odpravite.«

Še in še smo se razgovarjali. Kdor bi sedel tedaj ob mizi, bi moral soditi: to ni mož devetih križev, to je razborit voditelj v najkrepkejši moški dobi.

Ni zastoj napisal monsignor na pročelje svoje graščinice Vila Domovina. Vse njegovo življenje je bilo posvečeno delu za slovenstvo: od skritega dela prvih početkov pri snovanju obrambne Ciril in Metodove družbe in njegovo delo kot teiste prvomestnik, delo v gimnaziji, delo v Alojzijevejšču, gojitev talentov, navduševanje gojencev za prosvetno in leposlovno

Monsignor Tomo Zupan. (Fot. Fr. Krašovec.)

delo, nabiranje skritih in raztresenih drobcov o Prešernu, njegovo književno in uredniško delo — pa čudovito poznanje vseh javnih delavcev in njih del, zaeno pa visokokulturno umevanje tudi različnih nazorov posameznikov, kar mu je rodilo toliko spoštovanja in mu pomoglo do tako odličnih zvez, ki je vse izrabljal v veliko smernico življenja: Za domovino! Vse to živahno gibanje, skoro stoletje dolgo, je sedaj kot dragocen zaklad v duši monsignorovi, ki je živa knjiga naše kulturne zgodovine, priča vsega dela, borb, prestanih krivic in uspelih zmag slovenskega naroda.

Poslovili smo se, ko smo se zamudili skoro štiri ure v gostoljubnem gradičku na Okroglem, pa nam je čas bliskovito potekal.

Mladika naj s tem skromnim spominom izrazi iskrene čestitke — svoje in svojih tisoč in tisoč bralcev možu, ki ima tako stalno, ravno pot življenja, ki nikdar ni obrnil plašča po vetru, ki je storil tiho in skrito pa tudi očito toliko za slovenski narod! Tri jubileje praznuje: 90 letnico rojstva, 70 letnico, odkar je začel slovstveno delovati, in 25 letnico, odkar biva kot vlastelin na Okroglem. Prepričani smo, da učkamo še kaj njegovih jubilejev! Dal Bog!

O knjigi.

Dr. Jože Pogačnik.

Potrebno se nam zdi, da za uvod ugotovimo pojem »kultura«. Kultura je latinska beseda, ki ima prvoten pomen ta, da označi obdelovanje, izboljševanje zemlje, gojo njiv, travnikov, nasadov. V nadaljnjem razvoju pomeni ta beseda sploh vsako izboljševanje katerekoli stvari, ki je izpopolnitve zmožna, n. pr. gozdov, vinogradov, žit, živali, človeških bivališč, oblek — sploh življenja. Danes pa nam redno pomeni beseda kultura vsoto vseh duševnih pridobitev, vsega duhovnega napredka in razvoja kakega naroda, ki se je od svoje prvotnosti od stopinje do stopinje »obdelaval«, izpopolnjeval in razvijal. V to vsoto spadajo od bajk, narodnih pesmi, orodja in posode, obleke in stavb, slik, verskih običajev zlasti vse pridobitve znanosti in umetnosti, ki imajo svoje kali v duši kakega naroda. V sedANJI dobi ločimo še bolj natančno in ločimo od kulture — civilizacijo. Civilizacija pomeni vsoto vseh materialnih uspehov, ki služijo zlasti udobnosti življenja: obleka, hrana, občila, tudi vedenje, ves konfort življenja. Lahko je kak človek zelo civiliziran, uglajen, modno oblečen, pa je zelo malo kulturn: za duhovne dobrine se ne meni, išče le zunanosti in udobja. In vprav naša doba je taka, da civilizacija silno hitro raste, resnična duhovna kulturnost pa pada. To pa je — po zgodovini dokazano — začetek propadanja. Zato hočemo v naslednjih člankih, ki jih bomo priobčili, razpravljati zlasti o vprašanju naše knjige in književnosti, ki je dobršen dokaz in izraz kulturnosti svoje dobe.

Narodove kulture (izobraženosti) ne merimo po njegovi gospodarski moči, kapitalu ali morda gostem železniškem omrežju, ampak po njegovi izobrazbi, ki jo določujeta dva glavna činitelja: znanost in umetnost. Razvito šolstvo je viden izraz kulturne višine; tudi način stavbarstva, oprema domov in ureditev njihove okolice priča o kulturni stopnji. Eden izmed najvažnejših sestavnih delov kulture pa je knjiga in njena kakovost. V današnjih prilikah ni več živa beseda glavni posredovalec kulture, kakor je bila v davнинi, ampak knjiga je osrednja žila dovodnica

kulturnih vrednot. Znanstvena knjiga po svoje, pa tudi lepa knjiga na svoj način.

Doba, ko so umetnike oboževali, je za nami. Da, včasih je bilo doživetje prvokrat videti n. pr. Župančiča, hitečega s širokimi koraki po ulici, Finžgarja, kako med dijaki pribija svojo gorenjščino s širokimi kretinjami, ali Preglja, ki na romarskih Brezjah opazuje vstajajoči dan. Danes vemo, da so umetniki prav tako božji najemniki kakor drugi ljudje; če pa jim je Bog izročil nekoliko večji obrat duhovnih sil, to ni njihova zasluga. A drugo je važno: s kultom umetnikov je upadlo tudi spoštovanje in zamrla ljubezen do lepe knjige. Ta stvar pa žge globlje. Grofico beračico, Malega poredneža, Karla Maya še prav tako radi bero kakor nekdanj. Dostojevskega, Bourgeta in resne knjige — to pa ne diši. Dober roman prebrati je zapravljanje časa, kvečjemu na dolgočasno potovanje vzamejo kako prav zaljubljeno zgodbo, ali gospodične, ki hočejo veljati za sentimentalne, jih smejo brati. Pripomba: »Ta pesmice piše« je dobila porogljiv prizvok. Človek, ki uganja umetnost, velja večkrat za harmonikarja, ki Bogu čas krade in ljudi nori. To so znamenja, da se je vrednotna lestvica obrnila, da so se vrednote premaknile in pojmi skrivili. Treba je, da se znova zavemo, kolik nraVni in torej tudi socialni pomen ima lepa knjiga. Prav danes, ko je register bučečih strasti široko odprt, je že iz praktične potrebe treba izrabiti tudi tako važen činitelj srčne kulture kakor je lepa knjiga. To stališče koristnosti bo uvod in predpriprava na kulturni idealizem, ki gleda v lepi knjigi samostojno vrednoto, potrebno za dovršenje človekovega dostojanstva. Umetnost je pač bila in ostane cvet življenja. Da, se živi brez nje, a klavrno in človeka nevredno. K vsestranski somerni osebnosti spada tudi uživanje umetnosti. Napačen je predsodek, da je umetnost zabava. Saj je le najgloblje gledanje v skrivnosti sveta, človekove duše in življenja. Bili so celo esteti, ki so smatrali za prvo in zadnjo nalogo umetnosti, torej tudi lepe knjige, doumevanje življenja. In Goethe je rekel, da bi moral človek vsak dan prebrati vsaj eno dobro pesem, si ogledati vsaj eno sliko in slišati en glasbeni izvod. NraVno zdravje naroda je odvisno v veliki meri od njegovega spoštovanja lepe knjige. Zato je tej spet treba priboriti mesto, ki ji gre v duhovnem in socialnem redu.

Med ljudmi pa, ki živijo z lepo knjigo, ni danes več enotnega mišljenja. Celotni svetovni nazor seveda odločujoče vpliva tudi na umetnostno nazoranje, podobno nas je povojna kulturna razcepljenost ločila na dvoje. Pa kakor da se ne poznamo med seboj, kakor da ni niti ene vezi več, tudi iskanja lepote ne. Naše kulturno ozračje je zamegleno, jensensko čmerno in zaspano. Luči premalo, jasnine premalo. Saj, niti med sorodnimi ni enotnega nazora. Odnos umetnosti in nraVnosti so že dovolj reševali, umsko so stvar rešili, dejansko pa vprašanje še vedno živi in je prav tako ostro kakor je bilo. Klic po katoliški umetnosti ni izzvenel. Mnogo jih misli pri tem na versko vsebino leposlovja in drugih umetnostnih panog, drugim je katoliška umetnost način umetniškega gledanja, ki nima z vsebino umetniškega dela nobene nujne zveze. Za tretjega katoliške umetnosti sploh ni. Treba je več jasnosti. Resnica osvobodi. Svetloba prikljiče kali iz zemlje. Morda nam raz-

Soba v msgr. Tomo Zupanovi vili, opremljena s Prešernovo opravo, (Fot. Fr. Krašovec.)

mišljanje o naši lepi knjigi prinese vsaj nekaj luči in obudi zrna, da vzkaliijo. Malo groma tudi dobro de: razčisti se težek zrak. Lepi knjigi se je bilo vedno treba boriti za svoje miselne osnove. Zato storimo, mislim, dobro delo, če poskušamo v današnji zmedli misli in vrvežu nazorov razbrati pravico, pokazati ljudem ogledalo in jim usmiljeno uravnnavati zmaličene pojme.

(Dalje prihodnjič.)

Nove knjige.

Mohorske knjige.

Spet so šle mohorske knjige med Slovence in prinesle našo besedo v vse kote domovine, pa še onkraj mej, daleč čez morja in tuje dežele. Na desettisoče je naših družin, ki jim leto za letom prihaja v hišo ta knjižni dar. Pokolenja so zrastle ob mohorski knjigi, rodovi so prebiralali Večernice in legli v grob. Zato se zdi, da Družba vrši nekakšno višjo nalogo, ki ni samo izdajanje knjig: da veže vse Slovence med seboj v eno samo veliko družino, da vsem svojim članom daje vsako leto iznova zdrave dušne hrane in tako širi in utrja omiko tam, kjer so je najbolj potrebni.

Da so knjige dobre in da so bralcem všeč, nam kaže pregled udov. Nad triinpetdeset tisoč jih je bilo v letu 1929, za 2356 več nego leto prej. Lepo je to število, pa treba je, da doseže Družba višino, na kateri je bila pred vojno. Vse kaže, da bo šlo.

Vsak družbenik je prejel za navadno udnino dvajsetih dinarjev petero knjig. Kakor vsa zadnja leta, so knjige tudi na zunaj res okusno opremljene in služijo lahko za vzor drugim založbam. Povsod se opaža skrbna urednikova roka, dober okus vodi vsa dela na opremljanju knjig. Vsebinsko so pa knjige vestno izbrane, dobro pregledane, očiščene in opiljene.

Koledar je obdržal pisano obleko, katero nosi že nekaj let. Vsebina mu je, kot vedno, pestra, pa več nego zgolj kratkotrajne koledarske vrednosti. Vsebuje razen običajnega pratikarskega gradiva predvsem Kolednikova premišljevanja o krizi Slovenstva, ki mu grozi zaradi gospodarskih težav in zaradi izseljevanja v tujino, ki sesa in pije našo mlado kri. Naj bi vsak Mohorjan dobro prebral ta članek in skušal tudi ravnati se po njem! Ne bi nam bila potem bodočnost tako temna. Sledi dvojce zanimivih povesti (B. Magajna in Ant. Komar), več poučnih člankov: Narodi zemlje (Alb. Zalaznik) z grafičnimi pregledi, socialno-zdravstveni članek dr. Breclja, astronomska, z risbami pojasnjena poljudna razprava »Iz zvezdoznanstva« (I. Nadrah), pa spisi o učinku divjega vina, o zobnih boleznih, pridelkih zemlje (V. Bohinec), članki o obnovitvi cerkvene države, o svetovačlavskem jubileju, pregled važnejših dogodkov, življenjepisi itd. Vse to je čedno ilustrirano z res uspelimi slikami. Skratka: mohorski koledar navzlic visoki starosti še vedno vodi.

Kot 82. zvezek »Slovenskih Večernic« je izšla Ivana Zorca povest »Domačija ob Témenici«. — Zgodba starega Trlepa, premožnega, zemlje lačnega potomca stare kmečke rodovine, ki je z znojem gnojila in zalivala svojo domačo zemljo, bo priklenila nase vse bralce. Povest je napisana čisto po domače, pa občuteno in v tako prirodnem, sočnem jeziku, da je užitek jo brati.

Nič manj ne bo zanimala druga povestna knjiga, ki vsebuje »Grče«, povest iz zgornjega konca Gorénjske. Trdi boj očeta s sinom, iz starega sovraštva med dvema hribovskima družinama porojen, nudi pisatelju Slavku Savinšku dovolj prilike, da postavi pred bralca vrsto uspeh kmečkih postav, sijajno risane župnika in živi podobi starega in mladega Vršana. Ta in Zorčeva povest sta res pravi mohorski zgodbi, ker združujeta živahno, zanimivo dogajanje s prijetnim pripovedovanjem, deli sta pa pri tem taki, da jih daš brez skrbi vsakomur v roke.

Osmi zvezek dr. Jos. Malove »Zgodovine slovenskega naroda« obsega del dobe političnega jerobstva 1813—1848. Ta del je še prav posebno zanimiv, ker ne obravnava toliko zunanjih političnih svetovnih dogodkov, temveč opisuje splošne kulturne, pa državnopravne in ustavne razmere tiste dobe. Zanimiva so poglavja o preganjanju privržencev Francozov, pa o jezikovnem vprašanju, o rokovnjaški nadlegi, mnogo novega gradiva je uporabljenega pri razpravi o ljubljanskem kongresu, o policijskem birokratizmu ter poglavja o janzenistovskem in ilirskem gibanju. Knjiga je precej bogato ilustrirana, kolikor so bile sploh slike na razpolago.

V šestem zvezku »Življenja svetnikov« so opisani svetniki od 1. do 21. aprila. Dodanih je več slik, med njimi nekaj iz domačih cerkvá. Knjiga je pisana in urejevana strogo znanstveno. Zato je morda v njej premalo tistega zlatega, svežega življenja, ki polni vse legende in ki ga je stara izdaja vsebovala.

Za doplačilo so dobili naročniki še petero knjig. Med njimi bo zelo dobrodošla nova izdaja že davno

Svetišče sv. Cirila in Metoda v vili na Okroglem.
(Fot. Fr. Krašovec.)

razprodane »Knjige o življenju«. To globoko delo odličnega filozofa dr. Aleša Ušeničnika bo našlo mnogo resnih in hvaležnih bralcev. — Drugi snopič II. zvezka **Krekovich »Izbranih spisov«**, katere ureja Ivan Dolenc, kaže Evangelista kot blestečega člankarja in duhovitega polemika. Knjiga je kulturno-zgodovinsko zelo dragocen prispevek za spoznavanje te, že skoro pozabljene dobe. — Druga knjiga dr. Ant. Jeharta »**Iz Kaire v Bagdad**« ima dva dela. Prvi pojasnjuje potovanja križem po Palestini, v drugem spremljamo pisca po puščavah Arabije in Mezopotamije. O zanimivi knjigi — kakor tudi o nekaterih drugih spredaj omenjenih — v kratkem še kaj več. — Otrokom je namenjena pravljíčna zgodba »**Palček**«, katero je po češkem originalu (spisal V. Řiha) polovenil dr. Fr. Bradáč. Povest je zelo prikupno okrašena z risbami in se bo mladini gotovo prav prikupila. — Razen navedenih knjig je izšel molitvenik Janeza Pristova: **Presveto Srce Jezusovo**. O njegovi priljubljenosti priča dejstvo, da je to že druga izdaja.

Spet je šlo okrog tristo tisoč dobrih, tehtnih in vrednih knjig med naš narod. To pomeni tristo tisoč zvestih prijateljev, prijetnih družabnikov, nevsiljivih učiteljev, umnih vodnikov: skratka tristo tisoč najbolj vnetih in najmanj nadležnih zagovornikov in borcev za vse lepo, dobro in zdravo.

Če smemo Slovenci biti na kaj zares ponosni, je to naša Mohorjeva družba. —a.

Viljem Buš: **Cipek in Capek**. Sedem burkastih šal. Sto pisanih slik. Poslovenila Sonja Sever. V Ljubljani, 1929. Nova založba. Cena vezani knjigi 40 Din. — Naša mladinska literatura je prav skromna. Originalnih del imamo sicer nekaj, so pa po veliki večini tako malo primerna otroški duši, da z njimi občutnemu pomanjkanju dobrega berila za otroke ni dosti pomagano. Zadnja leta smo pa dobili tudi več prevodov znanih dobrih mladinskih knjig s slikami. Med najboljše, dejal bi kar klasična, sodijo nekatera dela W. Buscha, med njimi na prvem mestu »**Max und Moritz**«. Ta zgodba dveh nepridipravov je v nemščini doživela neverjetno visoko število izdaj. Sam imam izdanje iz l. 1908, ki je že petdeseto. Prevedena je pa knjiga v nebroj jezikov. — Busch je bil sam ilustrator in poet, odtod ta nenavadna skladnost besedila s podobami. Odlikuje ga dar točnega opazovanja in smisel za značilnosti posameznih oseb in situacij, obenem pa — kar je glavno — neki dobrodušen humor, prepojen z ljubeznivo preprostostjo, ki nikdar ne žali, ne napada. In ker prav nikjer nič ne moralizira, ker v njem ni niti sence »šolmašterskega« duha, ki hoče po vsej sili otroškega bralca »vzgajati« s kopo votlih fraz, zato se je Buschevo delo tako priljubilo in zato zanimanje zanj prav nič ne pojenjuje. Kot ilustrator pa ume z nekaj potezami tako nazorno raztolmačiti besedilo, da je le-to skoro odveč, če ne bi bilo v teh sijajnih stihih toliko imenitnega humorja. — Tako delo točno presaditi v tuj jezik je silno težka naloga. Večina domislic, besednih iger, blestečih verzifikatorskih osti gre v izgubo, če prevajalec nima silno tenkega sluha ali pa sam kaj lastnega dodati, kar se pa mora z originalnim ogradjem zlit v eno, gladko zlitino. Pri nas Slovencih ne vem, če je mnogo takih, ki bi bili tej nalogi res kos. Ta prevod — bolje rečeno: predelava, je od izvirnika ohranila zunanje ograjbe, zgodbo samo. Oblikovno se pa od originala mestoma

preveč oddaljuje, da svojski značaj Buschevega dela zastre. — Knjiga je bila tiskana z originalnimi barvastimi slikami vred v grafičnem zavodu Braun & Schneider v Monakovem, ki izdaja vsa Buscheva dela. Seveda je tiskarska in ilustrativna oprema prvovrstna. (Opomba: Monakovska založba ne dovoli nikjer drugje tiska te knjige kot pri sebi.) — Knjigo, ki je izredno primeren božični dar za otroke, toplo priporočamo. — Še nekaj: nikakor ne razumem, kako je mogla založnica prevajalki dopustiti, da piše ime avtorja fonetično: Buš. Menda vendar ne bomo zdaj začeli pisati recimo: Janez Volkohod Gete? —a.

Naše slike.

Jean Geoffroy: **V nedeljo popoldne v otroški bolnici**. Kakor poglavje iz Cankarjevega mojstrskega dela, kjer se na tako čudovito preprosto način razodeva vsa njegova globoka, tujemu trpljenju na stežaj odprta duša, se mi zdi ta slika. Mogel bi jo nazvati: Pogovor brez besed. Saj le pogledajte: nobenega glasu ni čuti, pa kolika zlitost dveh bitij v eno samo. Nič besed in vendar tako tesna združenost dveh ljubečih se src. — V otroški bolnici. Nedelja je, dan, ko smejo starši priti, da vidijo svojo bolno deco. Mali bolnik leži na beli postelji, ves blede, utrujen, slaboten. Ob njem sedi oče, ves truden in izgaran od dela. Zdelane roke pripovedujejo, da težko služi kruh, nerodni čevlji in obnošena, praznična obleka ga izdajajo za delavca. Obraza mu ne vidimo, le od strani, pa je dovolj, da spoznamo vso morečo skrb in očetovsko ljubezen, ki ga polni vsega. Oranžo je prinesel bolnemu sinku, zdi se mu velik, dragocen dar — mali je pa ne more jesti. Preveč slaboten je in oče nemo in vdano išče z očmi iz otrokovih lic odgovor na vprašanje: Je še kaj upanja? Čudna otožnost je razlita po sliki, otožnost, ki izvira iz nemoči, iz zavesti, da ne moreš, da ne znaš pomagati: saj morda bo še vse dobro, pa to je strašno, da ne veš, kako in kje pomagaj, da je treba samo čakati, kaj bo. — Jean Geoffroy je bil rojen leta 1853 v Marennesu in je bil učenec slikarja E. Levasseurja. Sprva je ilustriral knjige za otroke, pozneje pa je najrajši slikal prizore iz otroškega življenja in prizore socialne bede.

Juliaan De Vriendt: **Božična pesem**. To ni slika jasele, kakor smo jih navajeni. Nič ni umetnik poskušal, da nam s svojim delom verno raztolmači pripovedovanje evangelistov o Kristusovem rojstvu v betlehenskem hlevcu. Kakor legenda je, kakor preprosta, domača zgodba, kakršno si flamski kmetje pripovedujejo ob ognjiščih, ko zapade vso planjavo globok sneg in se od oceana valé megle in oblaki. Flandrija je klasična zemlja legend, v katerih se na čisto preprosto, nevsiljiv način poetična odmaknjenost od svetá spaja z vsakdanjostjo dogajanja v svojevrstno, nežno in rahlo tvorbo. Vernost daje flamski narodni duši svoj pečat, iskrenost in strastnost, s katero se to ljudstvo predaja vsakemu početju, ji je značilni znak in pa neugnana ljubezen do rodne zemlje, v katero je ves flamski rod globoko zasidran, tako da mu ga kmalu ni najti para. — Ljubezniv je prizor, ki ga vidimo na naši sliki (podoba smo iz zgolj tehničnih razlogov morali razdeliti na dve, v originalu je torej le ena slika). Pred revnim hlevom sredi flandske vasi sedi Marija z Jezuškom v na-

ročju. Na vrtu, ki je ves posejan z marjeticami, se je zbrala vsa vas, da se pokloni novorojenemu Kralju. Pred Devico kleči kmečka družina: mati in oče, sinko drži v rokah jagnje, katero je prinesel Jezuščku v dar. Še dalje stojе otroci, žene in dekleta, pastir in ribič, ki je prišel kar z barke še z veliko ribiško svetiljko v roki, pa tretjerednice in možje in še žene in otroci, ki gledajo čez lesa. Vsi zro z vdano uprtimi očmi na Sveto družino. Polglasna pesem-hvalnica jim vre iz prsi, med vejami drevesa ob hlevu pa plavata angela, ki pojeta k lutnji »Slava Bogu na višavah...« Tako preprosta je kompozicija, tako vsakdanje so vse postave teh okornih, verno zaupljivih kmetov, kot da so pravkar prišli iz flandrske vasice. Nič učenjastva, nič zgodovinskega razglabljanja, nič modernih hlastanj za še nevidenim, novim. Iskrenost, prirodnost in ljubezen, ki so narekemale umetniku prizor, osvoje čuteče srce. — Juliaan De Vriendt je bil rojen l. 1842 v Gentu, v severozapadni Belgiji. Je zgodovinski in žanrski slikar, ilustrator in grafik. Postal je nazadnje tudi profesor na umetnostni akademiji v Antwerpenu.

Evgen Laermans: Z dela. Slika značilne belgijske pokrajine: sredi nedogledne ravnine se leno pretaka, bolj zastaja, motna voda po kanalu, ob njem vasica s svojimi stisnjenimi hišicami. Eno samo drevo žalostno štrli, zahajajoče solnce meče dolge, blede sence. Pet mož korači po poti, dva sta že na mostiču. Čisto zadaj speši še nekdo korake. Trudni so možje, vsi upognjeni v dve gubi, kolena jim klecajo. Težke so lesene cikle in nerodni čevlji. Še pes, ki jih spremlja, se zdi ves izmučen in pobit. Z dela gredo. Globoko v rudniku, v žaru plavžev so se znojili ves dan za kruh, da imajo žena in deca kaj za pod zobe in streho nad glavami. Topi so jim obrazi, trdi, kakor oleseneli. Zdi se, da jih je topo delo napravilo za brezčutne stroje in jim izpilo vse, kar je bilo človečanskih čustev v njih. To ni vesela, zadovoljna pot prirodnega človeka k počitku, to je pot do kraja izmučenega trpinca, ki si ne vé rešitve, ne odpočitka.

— Evgen Laermans, ki je bil rojen l. 1864, je v sodobni belgijski umetnosti dosegel eno prvih mest. Ustvaril si je nekak starinsko preprost slog, ki je povsem njegov, čisto osebno poudarjen in ki mu omogoča, da daje svojemu socialno dovzetnemu pojmovanju svetá in življenja najbolj točen izraz. Laermans je — kakor toliko drugih velikih flamskih umetnikov, omenimo le kiparja Mennier-a in Minne-a — izrazito človečansko čuteč umetnik, bolj človek s toplim srcem in poln sočutja s trpečim ljudstvom nego umetnik, ki mu je brezhibna oblikovna dovršenost vse, pri tem pa ostaja hladen in trezen. Nočem pa reči, da ni mojster v oblikovanju. Narobe: navzlic okornemu slogu je v njegovih slikah zgolj življenje, samo gibanje, luč se prelija z magično močjo, obrisi in linije govore v prispodobah in vsakomur umljivo tolmačijo glavno vsebino vseh Laermansovih podob: žalost in sočutje z vsem ustvarjenim. Zato so mu poglobitno pri kompoziciji ljudje, pokrajina le podpira in ojačuje otožno nastrojenje. — Laermans je velik umetnik, ker čuti z ljudmi in ker ume svojemu sodoživljanju poiskati neposrednega iskrenega, čim bolj preprostega izraza.

Vl. Pengov: Šmarnogorski begunci. Žalostno, a pri tem junaško poglavje naše domače zgodovine je doba turških navalov. To so bili časi, ko se je slovenski kmet vsak dan sproti moral bati, da mu še tisto malo, kar mu je grajski valpet pustil s težkimi

žulji pridelane revščine, upleni in zažge Turek. Prizor iz teh časov nam predstavlja naša slika. Skupina bežečih ljudi je, ki so na potu k šmarnogorski Gospe, kjer menijo najti zavetja pred krvoločnim sovražnikom. Podoba ni zgolj nekaj posnetek, obnova nekega določenega prizora, kot se je ali bi se bil mogel zgoditi. Kompozicija je simbolično zamišljena in hoče slikar z njo izraziti misel, da poveličanja in zmage ni brez žrtev. Levo v ospredju je skupina moža in žene, ki naj nazorno predstavlja zakonsko ljubezen. Mati z otrokom v rokah je simbol materinske ljubavi, mladenič z razpelom pa zaključuje osrednji del slike kot nekaj vrhunec, ki naj izraža požrtvovalnost in vdanost v Boga, ki sta porok končne zmage. Čisto zgoraj v desnem kotu slike sije iz oblakov podoba šmarnogorske Gospe, zaščitnice in poslednja nada ubogih preganjancev. V ozadju vidimo na levi padajoče žrtve boja, na desni strani pa vihra še pokolj. — Mladi slikar, rojen l. 1908, iz znane podobarske družine Pengovov, ki je ustvarila že toliko kiparskih del po naših cerkvah, je studiral slikarstvo na zagrebški akademiji pri profesorju Vlad. Bečiću. Zdaj nadaljuje svojo umetnostno izobrazbo na dunajski akademiji upodablajočih umetnosti. To njegovo delo kaže mnoge vrline in obeta lep razvoj. Dokazuje solidnost in smisel za pozitivne umetnostne vrednote, točno opazovanje in obvladovanje izraznih sredstev in čut za skladnost barvnih tonov. Slika je v lasti ljubljanskega vladike. — Vladislav Pengov je oskrbel tudi naslovno risbo in notranjo risarsko opremo letošnji Mladiki. Prepričani smo, da smo vsem našim prijateljem z novim odelom lista ustregli.

—a.

Po okrogli zemlji.

Avstralija pred sto leti. Zahodna Avstralija praznuje stoletnico, odkar so jo naselili prvi Evropci. Pred sto leti so se po prostranih pokrajinah vozili s konjsko in bivolsko vprego, če so sploh mogli kje iztekniti kak voz. Danes pa vozi železnica od zahoda na vzhod preko vse južne obale in še daleč v notranjost, letalo pa veže skoraj vsa mesta ob obali in blizu nje. — O početku Perth, glavnega mesta v Zahodni Avstraliji, pripovedujejo tole zgodbo. Nekega jutra je pred sto leti stopil iz čolna za kitolov na obalo Zahodne Avstralije poročnik Irvin in srečal lastnika tiste pokrajine, kjer stoji danes mesto Perth. Domačin Avstralec se je s svojo družino utaboril ob nekem studencu. Imel pa je vero, da se duhovi rajnih vračajo na zemljo in so seveda vedno beli. Ko torej glavar Jalgunga vidi, da se mu po Labodji reki bližajo v čolnu belci, se tako grozno prestraši, da kar otrpne in se ne more geniti. Mladi poročnik Irvin pa stopi k njemu in mu s prijaznim smehljanjem poda roko. Jalgunga mu trepetaje seže v roko. Medtem pa so tudi Irvinovi tovariši stopili iz čolna in se mu pridružili. Tako torej ubogega glavarja Jalgunga ogroža cela četa duhov in kaj naj stori, da se jim ne zameri? S kretinami dopove Irvinu, da je od danes naprej studenec in vsa okolica njegova last in jo s svojimi belimi duhovi lahko mirno zasede. Jalgunga pa se s svojo družino preseli k novemu studencu. L. 1907 so izumrli zadnji potomci Jalgungovi. — Tako je torej nastalo glavno mesto Zahodne Avstralije, mesto Perth,

ki ima danes lepe ceste, univerzo, vladno palačo, mestno hišo in lepa predmestja z vrtovi. Le Labodja reka še teče kakor pred sto leti.

Avstranci umirajo od lakote. Dve novici, katerih vsaka je po svoje žalostna, prihajata iz Avstralije. Prva poroča, kako so z odkritjem spominske plošče praznovali obletnico, da so pred 42 leti v Zlati dolini blizu Južnega križa izsledili zlato, pa ga od tedaj nakopali za 170 milijonov funtov (po 275 Din znese to 46.750 milijonov dinarjev, kar bi pokrilo štiri jugoslovanske proračune). — Druga vest pa javlja svetu, da Avstranci, namreč prvotni prebivalci, umirajo od skorbuta in lakote. Čudimo se, da si otroci narave ne bi znali poiskati hrane celo v puščavi, a pomislimo, da jih že več ko šest let grudi neznanska suša! Že kapitanu Cooku (Kuku) je skorbut hotel pomoriti moštvo, pa ga je pregnal s sadjem in sočivjem. Ko je hotel v času sedanje lakote prvi belec med Avstralce, da jih zdravi, mu je pa šlo za življenje. A mož se ni ustrašil ničesar; Stuart, kakor se je pisal, je prepotoval Avstralijo od južne do severne obale in nudil bolnikom pomoč. Več mož v njegovem spremstvu je pomrlo, kakor Avstranci, od žeje, lakote in skorbuta; tudi Stuart je moral pretrpeti vse tri nadloge, a je vendar vztrajal in svoje delo dovršil. Nekoč je tako solnce pripekalo in je bilo tako strašno vroče, da mu je glavnik razpadel v drobne ploščice, nohtovi pa so postali tako krhki kot steklo in so lasje nehali rasti. V največjem pomanjkanju pa je skorbut Stuarda znova napadel. Včasih je moral s svojimi konji hoditi po sto ur daleč brez vsake vode. Dva konja sta mu zbesnela, njegov jezdnj konj pa ga je z zadnjimi močmi nosil dalje, dokler mu še ta ni znorel in ga vrgel v bodeče grmovje, da se je skoraj ubil. Ves čas pa ga je strašno mučil skorbut. Usta in dlesni so mu otekle in bile tako boleče, da trde hrane sploh ni mogel uživati; odpovedale so mu tudi roke. Pa vsa sovražnost, ki mu jo je pokazala narava, ga ni mogla pognati nazaj, pognali pa so ga domačini; a tudi zdaj se ni vdal. Začel je znova in je zmagal.

Šved med ljudožrci. Ako bi vse prečudne dogodke, ki resnično doletijo ljudi, mogli zapisati, bi izmišljenih dogodivščin prav nič ne potrebovali; dogodki njih življenja so namreč sami nad vse zanimivi. — Pred tridesetimi leti se je n. pr. ob obali Nove Gvineje pri Avstraliji razbila ladja, s katere si je rešil življenje samo mornar Pettersson. Posrečilo se mu je namreč, da je priplaval na otok Tabor; toda kakor hitro je stopil na suho, že so ga obkolili ljudožrci ter se pripravili, da ga pojedjo. Ko mu je že tekla zadnja ura, pa se je zanj zavzela poglavarjeva hčerka in očeta prosila, naj ji da belega tujca za moža. Res sta se poročila in spretni mornar se je domačinom kmalu tako priljubil, da so po smrti svojega kralja njega izbrali za kralja. Vladal je prav krepko in modro ter povzdignil s trgovanjem s sosednimi otoki svoje kraljestvo do lepega blagostanja. Posrečilo se mu je tudi svoje podložnike pregovoriti, da so uživanje človeškega mesa opustili. Čez deset let mu je rjava žena umrla in šel je na Švedsko ter se znova oženil ter tako pripeljal Taborcem belo kraljico. Na stara leta pa se misli vrniti v domovino.

Oxyrhynchus in najdbe. Če slišiš besedo Oxyrhynchus (Oksirinhos), se ti zdi, da pomeni spet kako predpotopno žival. Pa ni tako, ampak je to ime starega mesta, ki je nekoč stalo kakih 200 km južno od

današnje Kaire v Egiptu. Kjer je pred kakimi 1200 do 2000 leti cvetelo mesto, kupiči danes veter puščavski pesek. Pred dobrimi 30 leti pa sta začela angleška učenjaka Grenfell in Hunt te peščene sipine razkopavati in odkrila sta stvari, da je svet zastrmel. Našla sta mestno smetišče, na njem pa kar vrsto papirosov, na kakršne so Egipčani pisali. Suhi pesek jih je ohranil nad tisoč let nepoškodovane. Vsakovrstne stvari so vsebovali lističi, listi in pravcate knjige: uradne spise, trgovske račune, pesmi pa tudi zgodbe slavnih mož. Skoraj vse je bilo pisano po grško. Nad tisoč takih listov so nabrali in jih skušali prebrati, zdaj pa so se jih učenjaki, med njimi zlasti dr. Arthur Hunt, znova lotili. Že je 25 let, odkar je svet o teh papirjih govoril, da vsebujejo tudi Jezusove izreke, katerih nekateri so tudi v evangelijih, drugi ne. Nahajajo se pa v papirjih tudi izgubljene pesmi Saphe in Pindarja, spis govornika in politika Izokrata, dramatika Menandra in dela Tukidida. Novejša raziskavanja pa so izsledila tudi spise judovskega filozofa Filona. Tudi spisi Herodota so na teh listih. Vendar pa se za vse te odlomke iz spisov slovečih mož svet ne zanima toliko kakor za izreke, ki jih papiri pripisujejo Jezusu. Seveda se tukaj nočemo spuščati v raziskovanja, so li izreki res Jezusovi ali ne, le kot zanimivost jih navajamo. Mogoče je bilo, da so poleg štirih evangelistov tudi drugi Jezusovi učenci nekatere Jezusove nauke zapisali. Nekateri teh izrekov so podobni onim v evangelijih, drugi so pa povsem novi, vendar pa po svojem duhu evangelijskim ne nasprotujejo. Naj nekatere navedemo: »Jezus pravi: Ako sobote ne boste praznovali kakor treba, ne boste videli Očeta! — Jezus pravi: Kjerkoli sta dva, je Bog pri njima; pa tudi kjerkoli je kdo sam, sem jaz pri njem. Vzdigni kamen in našel me boš tam, prekolji les in bom tudi tam. — Jezus pravi: Kdor kaj išče, naj išče, dokler ne najde; ko pa bo stvar našel, bo od veselja ostrmel; strmeč bo došel v kraljestvo, in ko pride tja, se bo spočil. — Nebeško kraljestvo je v vas in kdorkoli bo sebe spoznal, ga bo našel. Trudite se torej, da spoznate sami sebe, in opazili boste, da ste otroci Očeta.«

Hiša bodočnosti? Na Danskem so imeli razstavo stavb. Razpisali so nagrado za načrt nove hiše, ki naj ustreza vsem modernim težnjam, »ne da bi se oziral na predsodke starokopitnih ljudi«. Nagrado je dobil nenavaden načrt, ki si ga nekoliko oglejmo. Hiša je popolnoma okrogla, ima na sredi okroglo osrednjo dvorano, okoli nje pa so razvrščene sobe: spalnice na severu, telovadnica na vzhodu, delavnice na jugu. Streha je ravna in iz prizmatičnega stekla; sredi strehe je okrogla otroška spalnica, ki prideš vanjo z dvigalom, okoli nje pa je igrišče. Na spalnici počiva letalo helikopter, to je tako, ki se bo dvignilo v zrak brez zaleta; z nožicami se prisesa na streho, da ga ne odpihne veter. Električno silo dobiva hiša brezžično s pomočjo antene, ki se spenja nad streho; ta električna moč je napeljana po vsej hiši in opravlja v njej vsa dela. Spodaj pred hišnimi vrati leži preluknjana rogoza iz kavčuka, ki s pomočjo elektrike posrka prah s čevljev vstopajočih. Postelje imajo kavčukaste »žimnice« na zrak. Miza v glavni dvorani, obenem sprejemnici, je okrogla in pokrita s stekleno ploščo, ki se vrti, tako da ti ni treba vstajati, kadar hočeš dobiti kako stvar z nasprotne strani mize.

O sodobnem gospodinjstvu.

Štefanija Humek, Ljubljana.

V gospodarskem življenju sedanjega časa se pojavljajo povsod nove smeri in utirajo nova pota. Nov duh preveva vse sloje, nove misli, nove ideje zmagujejo na vseh poljih in v vseh strokah. Ali se bomo torej čudili, ako ta splošni pokret gospodarskega življenja vpliva tudi na življenje v domači hiši, na vse predmete v njej, na vsa opravila in posle gospodinje, torej na gospodinjstvo sploh. Ta vpliv je tako velik, da se mu nikakor ne kaže več upirati, zlasti ne, ker je ali bo povsod temeljitih izprememb v očitno korist gospodinje same, pa tudi v blagor vse družine.

Vse življenje, bodisi zasebno ali javno, ječi dandanes pod vplivom časa in denarja. Oba ta odločujoča činitelja sta se tako skrčila, da je štedenje v vsem in povsod neizogibno potrebno. Nezmiselna razkošnost in potratnost se bolj in bolj umika praktični štedljivosti in umerjeni lagodnosti. Pa ne samo štedenje z denarjem, ampak prav tako varčevanje s časom ter z duševnimi in telesnimi silami. Ali ni gospodinja največkrat sužnja starih navad in izročil, zaradi katerih je gospodinja vse preveč zaposlena in obremenjena do skrajne meje? Od zore do pozne noči je navadno na nogah in pri delu. Niti na misel ji ne pride, da bi si privoščila pol urice odmora. Marsikatera še celo pri jedi ne sede. Še ob nedeljah, ko je dan splošnega počitka, si gospodinja ne more dovoliti vsaj nekaj ur oddiha, ki bi ga uporabila za čitanje ali za kako drugo razvedrilo. Kaj čuda torej, da ji je gospodinjstvo sčasoma v veliko in težko breme, ki ga čutijo razen nje tudi vsi ostali člani družine, namesto da bi bila ta njena skrb ysem v veselje, zadovoljstvo in srečo.

Gospodinje same se pa svojega težkega položaja večinoma niti ne zavedajo. In baš to nezavedanje je krivo, da si same ne skušajo spremeniti sedanjih nevzdržnih razmer, ker živijo v prepričanju, da drugače sploh biti ne more in da je to pač usoda njihovega težkega poklica. Zato pa tudi niso bile gospodinje prve, ki bi bile spoznale, kako potrebna je temeljita preuredba dosedanjega gospodinjstva. Največ pobude za novodobno preuredbo gospodinjstva so dali tehniki, stavbniki in sodobno urejeni obrat v industrijskih podjetjih. Velike zasluge pri tem ima tudi zdravstvo (higiena). K temu pokretu je pripomogla tudi sedanja

doba, ko je čas tako dragocen, da računamo z minutami, kjer so nekdanj računali z urami.

Skrajni čas je torej, da preuredimo najprej svoje stanovanje, ki je temelj in središče vsega gospodinj-skega udejstvovanja. Napake v stanovanju neugodno vplivajo na zdravje in duševno rapoloženje stano-valcev. Vrh tega pa so velika ovira vsemu gospodinj-skemu obratu. Šele potem, ko je prostor, kjer stanujemo in delamo, urejen, je možno, spraviti v nov boljši tir vsa dela in opravila v njem — in sicer po novih preizkušenih načinih. Pri tem uporabljamo razne pripomočke, ki nam jih nudi v veliki izbiri sodobna industrija.

Kdorkoli pozna življenje in delovanje skrbne in marljive gospodinje, ve, koliko trpi po nepotrebnem pri pospravljanju, kuhanju, pranju, likanju in pri raznih drugih opravilih, ki se ponavljajo dan za dnem, leto za letom. Vse to se da urediti tako, da se prihrani mnogo časa, telesnih sil in denarja. Čas, ki mora na ta način ostati, uporabi gospodinja za oddih in za kako drugo potrebno in koristno delo izven družine.

Pa nikar ne mislite, da je novodobno gospodinjstvo samo za gosposko, meščansko gospodinjjo. Nikakor ne! Pametne in koristne uredbe se lahko uveljavijo v vsakem še tako skromnem in preprostem gospodinjstvu. Tudi v najmanjši kmečki hiši se dajo stanovanje in vsa gospodinjjska opravila urediti praktično in smoteno po določenem načrtu brez posebnih stroškov. Treba samo nekoliko znanja in dobre volje.

1. Stanovanje.

a) Pomen našega stanovanja.

Od pamtveka služi stanovanje človeku za to, da mu daje streho, ga varuje pred hudim mrazom in vročino, ga brani tudi drugih vremenskih neugod in mu daje zavetje pred sovražniki. Poleg tega je dom največkrat tudi prostor za delo in počitek. Nuditi nam mora tudi priliko za duševno razvedrilo.

Kakor se izpreminja čas, tako se izpreminjajo tudi naše hiše in domovi.

Današnji čas zahteva od moža in žene vse sile. Z vsemi sredstvi je treba pospeševati veselje do dela. Telovadba, gojitev različnih sportov in potovanja — vse to služi premožnim slojem, da se okrepijo in razvedrijo, da telo nabere novih moči za trudapolno vsakdanje delo. Toda malokomu je dano, da se more

na tak način razvedriti in odpočiti. Drugi se zopet poslužujejo knjig, godbe in predavanj, ki tudi skrbijo za osveženje duha. Toda vse te stvari učinkujejo le mimogrede, pa ne trajno in ne na vsakogar enako. Poiskati si moramo nekaj, kar nas obdaja vedno, kar stalno vpliva na nas.

Edino, kar nas more po vsakdanjih naporih pokrepčati in pomiriti, je udoben dom. Kako si ga želijo vsi tisti, ki jim ni dano, da bi se gredli ob domačem ognjišču! Udoben dom brez skrbi, jeze, pehanja in enoličnosti, je vir oddiha in moči, ki ga ne moremo dovolj preceniti. V družbi tujih ljudi, v kavarnah, gledališčih in po drugih zabaviščih je težko najti miren kotiček, zadovoljstvo in počitek. Vse to pa najdemo v tišini štirih sten domačega doma. Če je prostor še tako majhen — nekaj našega ima, soroden nam je. Vedno nas sprejme z enakim veseljem in nam nudi mir ter počitek. Ali se ne izplača, pridobiti si takega prijatelja?

Tok časa in brezkončno vrvenje sedanje dobe nas utruja. Zato si želimo vsi v mali svet — v naš dom, kjer si odpočijeta duh in telo in kjer si nabiramo svežih moči. To je našega stanovanja veliki namen.

Komur je jasen ta važni in edini namen, ne bo več zanemarjal svojega doma, ampak ga gojil z vsemi močmi. Skušal ga bo urediti tako, da na vse strani ustreza le svojemu namenu.

Naša osebnost naj odseva v našem stanovanju! Tedaj pa bo stanovanje najjasnejše, obenem pa bridko odkritosrčno ogledalo nas samih, ki v njem stanujemo.

b) Kako stanujemo?

V stanovanju delamo to in ono: spimo, vstajamo, počivamo, se pogovarjamo, jemo — opravljamo torej razne posle, ki so potrebni za naše življenje. To pa še ni vse. V stanovanju mora biti tudi prostor za razne potrebnosti, ki jih vsak dan ali vsaj pogostokrat rabimo. Te predmete je treba nekje hraniti, in sicer vsakega na natančno določenem prostoru. Tako imamo na primernih in priročnih krajih omare za shranjevanje obleke, obutve, posode, knjig itd.

Tu omenjena vsakdanja opravila in potrebni predmeti so v tesni zvezi s stanovanjem. Dobro in točno izvrševanje teh opravil je možno le tedaj, ako je stanovanje pravilno urejeno.

Mnogo je stanovanj, ki niso vredna tega imena, ker v njih prav za prav ne stanujemo, ampak se v njih le za silo potikamo. Kdo je tega kriv? Deloma stavbnik, mnogokrat pa tudi najemnik — stanovalec. Vedeti je treba, da stanovanje ni nič drugega, nego okvir za urejeno življenje. Pregovor pravi: »Povej mi, s kom občuješ, in povem ti, kdo si!« Prav tako pa lahko vprašamo: »Pokaži mi, kako stanuješ — to je: kako ješ, kako hodiš spat, kako vstajaš itd., in povem ti, kdo si!« Imeti streho nad glavo ali stanovati, ni vseeno. Če imamo hišo ali pa smo najemniki lepo opremljenega stanovanja, s tem še nikakor ni rečeno, da znamo stanovati. Pravilno stanujemo le tedaj, kadar stanovanje našim živlenskimi razmeram in zahtevam ustreza. Človek mora skušati, da spravi svojo okolico v soglasje s svojim življenjem. To velja za vsakogar, za posameznika in za rodbino. Upoštevati je treba pri tem poklic, izobrazbo, zanimanje za kako stvar itd. Uradnik stanuje drugače nego delavec, kmet drugače nego meščan. Vsakdo ima nekaj drugega,

njemu lastnega, kar izraža osebnost v njegovem stanovanju. Kdor ima svoj lastni dom in živi v ugodnih razmerah, zanj je pravilna uredba stanovanja lahka stvar. Če pa nam usoda nakloni staro, ne baš pravilno zidano in razdeljeno stanovanje, se bomo prilagodili teže in manj popolno. Toda poskušati je treba, da se v vsakem primeru prilagodimo, ako hočemo, da je naše stanovanje res okvir za urejeno življenje in da v njem res stanujemo — ne pa brlogarimo.

Marsikdo se zaveda, da ne stanuje pravilno. Ni zadovoljen, ne more delati kakor bi rad, nima za delo pripravnega prostora, ne potrebnih pripomočkov. Vse to so vidni znaki, da stanujemo nepravilno, kar, žal, prepogostokrat opazamo. Ljudje zdihujejo, tarnajo, pa si ne znajo pomagati. Včasih ne vedo kako, včasih pa niso dovolj odločni, da bi kljub težkočam izvedli potrebni načrt in si preuredili stanovanje za svoje potrebe, vsaj kolikor je mogoče. Pa tudi če ne slišimo tarnanja in ne vidimo nezadovoljnih obrazov, vendar kmalu opazimo, kako ljudje stanujejo.

Ali ste že kdaj opazovali tisti veliki strah pred tujim očesom, ki včasih nenadoma in nepričakovano pogleda v stanovanje med obedom ali pri delu? Zakaj to zagrinjanje, pokrivanje, pregrinjanje najrazličnejših predmetov, pa tudi kotičkov? Zakaj to nezdravo hlastanje in hitenje zjutraj, pri vsakdanjem delu, pri obedu in pred obiski? Zakaj toliko nereda, iskanja in slabe volje? Zato, ker ne znamo stanovati, ker ne prilagodimo svoje okolice svojim živlenskimi razmeram.

Premalo zanimanja in veselja do dela in neuspeh pri delu so posledica neurejenih razmer. Kolikokrat nimamo v sicer primernih prostorih udobnih postelj in za spanje potrebnega miru! Če prideš zvečer utrujen, izmučen od trudapolnega dela, kam boš sedel, ko pa nimaš mirnega in res udobnega prostora, kjer bi se odpočil! Baš ta odpočitek je zelo važen. Ni v sobi prijetnega kotička, ne udobnega stola ali naslonjača. To udobno pohištvo je običajno v sobi za goste. Gorje, če prestopi član rodbine ta »salon« in položi svojo trudo glavo na vezeno blazino! Takoj mu je gospodinja za petami.

Koliko pa je v stanovanjih razne navlake, ki ni za nikako rabo in samo za napotje, ali pa predmetov, ki niso izdelani tako, da bi jih mogli s pridom uporabljati in si z njimi olajšati delo in življenje.

Dalje bi se gospodinja ne bilo treba bati, da ne bi kdo domačih zamazal blestečih tal v stanovanju, če bi poskrbela že pri vходу v stanovanje za omaro, oziroma skrinjo in klop obenem, kjer bi si vsak član družine takoj, ko vstopi v stanovanje, premenjal obuvalo, vsaj v slabem vremenu. Eni nerednosti sledi seveda druga in končno je vse narobe. Posebno velja to za družine, kjer so otroci, ki se uče. Posebno ti najmanjši prebivalci stanovanja imajo redkokdaj omaro, kjer bi hranili svoje igrače in šolske potrebnosti.

Kako se vrše včasih obedi, je naravnost neverjetno. Družina se ne zbere ob določenem času okrog mize, temveč obeduje eden tukaj, drugi tam. Nekaj jih je v kuhinji, pri štedilniku ali pri oknu ali celo sedeč na zaboju za premog. S tem se izgubi najugodnejši čas, ki bi lahko združil vse, vsaj za kratek čas in jim naredil dom — resničen dom. Ako pa že obedujejo skupaj, mislijo, da je za domače dober vsak, še tako zamazan prt ter vsaka skleda, tudi če je manjka precejšen kos. Glavni vzrok teh napak je

načelo, ki prevladuje skoro v vseh gospodinjstvih, češ, da je za dom in za domače vse dobro. S tem pa dela gospodinja svojcem veliko krivico.

Vse te in še mnogo podobnih napak nastaja zaradi tega, ker si ne znamo ali pa nočemo urediti svoje najbližje okolice, ker še ne znamo stanovati.

(Dalje prihodnjič.)

Iz duhovnega življenja družine.

Milica Grafenauerjeva.

Naši najmanjši v spomin.

Irena! Naša najmanjša, najmilejša! Med jedjo si sedala na kolena, se je udeleževala ali jo smehljuje odklanjala. Med molitvijo so se samo kratko in naglo sklenile tvoje ročice in že si bežala preko klečečih nog; tu koga pobožala, tam povlekla za uho, zgrabila za lase in zopet prisluškala uri na sklenjenih rokah.

Po tleh si tekala, se grabila za obleko, stopala na prste, vedno in vedno se ponujajoča v naročje, kjer si se nato igrala vsakokrat živahneje, slaje. Vsak izmed nas se te je veselil, vsak te je radosten in srečen držal na rokah, te nosil in ti stregel.

Kratko samo nam je gorela tvoja solnčna, detinska ljubezen. Najmlajša, najljubša si — prva odšla k Bogu, da s svojo ljubeznivo živahnostjo, ki jo čutimo ob mislih nate, z veliko silo, ki ti je bila dana nad našimi srci, nas tem močneje pritegneš za seboj.

Nate, malo, nedolžno, ljubljeno, mislim ob teh vrstah z željo, da se predrami ob tvoji sliki nova slutnja o lepi, prelepi vsebini življenja, zlasti v srcih očetov in mater, ki so jim često misli tako mračne od težkih skrbi.

1. V upanju in strahu.

Mnogokrat nas osupne vprašanje, zakaj vpravitisti, ki imajo največkušenj o vzgoji, to so očetje in matere, skoro kar nič ne pišejo in nič ne govore o vzgoji. Zakaj?

Skrivnostno preprosto poteka nam očetom in materam praktična vzgoja, zunanemu svetu skoro nevidna. Bi bilo prav in dobro, da bi zajeli tudi očetje in matere iz vsakdanjihkušenj in opisali svoje delo za vzgojo in sadove tega dela; osvetlili bi hkrati tudi notranje življenje družine in v njem tiste odločilne prilike in vzroke, ob katerih se družina druži in veže, ali pa trga in ruši. Saj tvori duhovna notranjost družine in vzgoja neločljivo, bistveno enoto. Če je ta enotnost skaljena, razbita, ne boli to samo posameznikov, temveč je zlo in škoda za vse človeštvo. Če so pa prav spoznani in dobro urejeni, pa tudi ne koristijo samo posamezniku, ampak hkrati vsej skupnosti. Vsi čutimo, kako resnobna so vprašanja o enotnosti, trdnosti in nedotekljivosti družine, ker nam le majhno zanemarjanje, le kratka stopinja mimo njih prinese že tako veliko zla in socialne bede, da je ne moremo ustaviti niti omejiti z nobeno drugo pomočjo kakor z zdravljenjem napake pri korenini. Teža in resnobnost teh vprašanj pa nam ni znana samo iz sodobne socialne bede in bolečine, ki je izšla iz grehov zoper dostojanstvo in svetost družine; tudi zgodovina nam pripoveduje pretresljiva poglavja, kako so izginjali

narodi, veliki, bogati, mogočni in slavni, ko niso več čuvali neoskrunjenosti in svetosti svojih družin.

Ob vsej nujnosti, da tudi očetje in matere prispevamo k zdravju duhovne notranjosti družine, naj pokažem najprej, kako razumljivo je, da se notranjost družine tako skrbno zapira tujim očem. Predstavnika družine, mož in žena, oče in mati pri poučnem delu za obnovo duhovne notranjosti družine res ne sodelujeta mnogo ali skoro sploh ne. — Zakaj? Njuno življenje, njuna notranjost ni last enega, ampak obeh. Toliko je tu bolečih malenkosti, za katere je najbolje, da jih vsak izmed njiju še zase takoj zbrise; zbrane v celoto bi dušile ljubezen in pogum. Sproti pozabljen in pregnan takoj celo iz lastnega spomina pa zginejo brez sledi. Žrtve, izvršene za zakonskega druga, so skrite često celo drugovim očem, da bi ga ne osramotile, mu ne potrle svobodne in ponosne duše ali močne volje. Koliko teže je šele, razodeti to skrivnostno, skupno notranjost drugim!

Podobno je pri vzgoji. Sredi živega dela se trudiš s potezo za potezo. Moliš, ljubiš, delaš, trpiš in se veseliš zdaj v upanju zdaj v trepetu. Svoje smeri si uravnal šele po zrelem spoznanju in trdem delu sam s seboj. Kakor so lepi ti smotri, tako so preprosti, dozdnevno skoraj neznatni. Mladina, še vsa neizkušena in v življenju novinska, večkrat podcenjuje njih vrednost, ali je morda niti ne prizna. Kako težak in hkrati siten se ji zdi n. pr. strogi red vsakdanjega izpolnjevanja dolžnosti! In vendar je tu prva šola volje in izhaja odtod toliko tihe, blagoslovljajoče lepote! Ti pa še ne moreš odpreti pogleda v to notranjo vrednost zahtevanega dela. Molčiš še o tem, ko navajaš deco na nepogrešljivi red, na dolžnost. Šele takrat, kadar dozori v mladini prvo razumevanje o lepoti in nujnosti reda in vsakdanjih dolžnosti, dozori iz lastne skušnje, šele takrat moreš širiti in poglobljati ono razumevanje, šele takrat vzdramiš morda jasne slutnje o lepota majhnega, vsakdanjega, enoličnega življenja. Kako molčeče mora biti tedaj pogosto tvoje delo! Kako tih si često celo sam sebi o vsem, kar gledaš v dragih, svetlih, vedno le po velikem in največjem hrepenečih očeh svojih otrok.

Dobro veš, zakaj tako skrbno čuvaš svobodni pogled tistih dragih jasnih oči, da jih ne skali, ne rani niti slutnja vsiljive druge volje, dokler jim ne preči nesreča, da bi se obrnil njih pogled od dobrega k zlu. Mlade oči in mlada srca sama koprne naprej in kvišku; da le ne zgreše prave smeri! Značaji pa rastejo veliko lepše, zore bolj ob samostojnejšem hotenju in delu. Čim manj občutna, čim nevidnejša, čim bolj angelska sme in zna biti roka, ki vodi vzgojno delo, seveda vztrajno skrbno in dosledno, tem popolnejša je vzgoja. Sredi takega vročega, strahoma, »po prstih« vršičega se dela, pa ne gredo rade besede iz srca, in celo v javnost, najmanj o tem delu samem, ki še trepetiš za njegov uspeh.

In vendar je tako nujno potrebno, da tudi mi, in posebno mi starši sami, prispevamo v borbi za ohranitev temeljnih družinskih dobrin. Tembolj smo to dolžni v sodobnem življenju, ki grabi res tudi s hudimi socialnimi razmerami po družinah.

Naše življenje, če bi bilo popolno, bi bilo neizčrppljivo, nepremagljivo ljubezen. Mislim zopet na vzgojo. Kako vse drugače preudarjamo vzgojo, ko smo jo okusili ob lastnih otrocih, kakor pa smo si jo

predstavljali le iz knjige. Knjiga je potrebna, to je res. Morda se nam je zdela vzgoja tedaj, ko smo brali vzgojne knjige, zelo enostavna. Danes pa vemo, kako veliko in težko delo nam je poverjeno z vzgojo.

In zato vemo, da je vzgoja umetnost, največjih ena, ki z njo po volji in moči Stvarnikovi oblikujemo otroške duše. Gnani od ljubezni vršimo delo zanjo, slabo morda, pa le zaradi naše slabosti. Ljubezen nam jo je strnila v nezdroljivo celoto. Pač se je poprimemo od te ali druge strani bolj; to zato, ker smo za nekatere strani vzgoje bolj nepripravljeni, bolj nerodni. Vedno pa nam je vzgoja nepretrgana vrsta celotnega dela, tem lepša, čim lepša je duša, ki se zamišlja vanjo, in čim večja je sila njene ljubezni in samoodpovedi, ki vodi in obvlada oba: sebe in gojenca. Kadar se borimo najbolj vroče zoper otroške napake: zoper trmo, jezo, laž, oholost, bahavost itd., takrat nas najbolj živo bole naše lastne, tem sorodne rane. Tako očiščuje vzgoja navzdol in navzgor: otroke in starše. In ko zaznavamo pomanjkljivosti dela v svojem domu v preteklosti, razbiramo in odkrivamo boljša, bližja in varnejša pota za bodočnost. Velja pred vsem: iz telesno zdravih družin prihajajo telesno zdravi ljudje. Značajni, idealni, z ljubeznijo in požrtvovalnostjo za skupnost delujoči ljudje prihajajo pravtako redno le iz duhovno zdravih družin, iz močnega ozračja resnične, ne mehkužne in slepe domače ljubezni. Pač mladino, rastočo v zapuščenem, duhovno in delavno mrtvem domu, često pritegne z izredno milostjo k sebi Bog, ki jo ljubi bolj od očeta in matere, da zraste, daleč preko nizkotnosti in bednosti domačega ozračja, v svetle in izbrane posode Njegove ljubezni. Redno pa je Bog zaupal to delo roditeljem, družini, to najlepše, najbogatejše in najslajše delo, ki naj uči ljudi, da so si zares bratje, in jih navaja k Bogu. Vzgoja pretvarja življenje v ljubezen. Samo pravi svečenik prevaja človeka z nadnaravnimi sredstvi še bolj neposredno kakor vzgojitelj. Toda prva, prirodno in po božjem pravu prva vzgojitelja sta oče in mati.

(Dalje prihodnjič.)

Kuharica.

Predvsem skrbi Mladika seve za duševno hrano svojih čitateljev; tej in taki hrani je odmenjen skoro ves prostor vsake številke; telesni hrani, želodcu, ki je tudi važen (zelo važen!), pa je urednik odmeril zelo skromen kotiček prav na koncu. Naj bo! Kakor že toliko let hoče Kuharica tudi letos obračati pozornost p. n. čitateljic na kuhinjo. Vsako leto je skušala Kuharica poleg običajnih nasvetov podati tudi kakšno posebnost. No, tudi letos obeta neko posebnost: v vsaki številki bo opozarjala razen na običajna jedila vedno tudi na sirova, nekuhana. Poznam n. pr. v Ljubljani več ljudi, ki načelno ne jedo nič kuhanega, ampak uživajo sirovo hrano (n. pr. sadje, orehe) ali pa uživajo vsaj za večerjo samo nekuhane jedi. In trdijo, da se ob tem izvrstno počutijo. V Nemčiji imajo gostilnice, kjer se je samo nekuhano, sirovo. Letos bo Kuharica prinašala nasvete tudi za tako hrano.

Bosanski rižoto.

Deni v kozo žlico masti, zrezano čebulo, dva stroka česna in četrt kile drobno sesekljane svežega, mastnega prašičjega mesa, pokrij in duši, da se nekoliko zmehča in prav malo zarumeni. Nato pri-

deni pol litra opranega riža, ga parkrat premešaj in zalij z en in pol litrom gorke juhe ali vode, osoli in pokrito kuhaj 15 do 20 minut. (Ako nimaš juhe, kuhaj posebej en debel paradižnik, ki si ga vzela iz slane vode, korenino peteršilja in nekaj zrn celega popra; paradižnik z juho vred pretlači v riž.)

Bosanski rižoto z ohrovtom.

Pripravi vse kakor zgoraj, samo da dušiš z mesom drobno, na rezance zrezano ohrovtovo glavo.

Beneški krompir.

Olupi in operi krompir, zreži ga na prst debele rezine, ga posoli in položi enega poleg drugega v kozo v kateri si razgrela nekaj žlic olja. Ko krompir na eni strani zarumeni, ga obrni, in ko še po drugi strani zarumeni in se zmehča, ga postavi s kislim zeljem ali solato na mizo.

Korenje v jabolčni omaki. (Sirovo.)

Neolupljeno jabolko na krušnem strgalniku nastrgaj in dobro ožmi. Posebej pa nastrgaj en olupljen koren, prideni korenu jabolčni sok, žlico olja in majhno žličico sladkorja. Vse dobro premešaj in postavi kot prikuho na mizo.

Zeljate klobasice v paradižnikovi omaki.

Kuhaj 10 minut v slani vodi 12 bolj velikih zeljenatih listov. Kuhane stresi na rešeto, da se odteko. Odtekle liste pa nadevaj s sledečim nadevom: Prav dobro zmešaj eno jajce, prideni osminko litra napol praženega riža, dve žlici drobno zrezanega kuhanega mesa (kakršnegakoli), primešaj velik ščepec popra, nekoliko soli in žličico drobno zrezane in v masti precvrte čebule. Vsak nadevan list zavij v klobasico in položi v sledečo omako: Deni v kozo dva debela paradižnika ali mezge paradižnikove, eno drobno zrezano čebulo in prav malo masti, ter duši nekaj minut. Nato prilij pol litra gorke vode, in ko se nekaj minut kuha, precedi in pretlači v drugo široko kozo, ki si v njej pripravila blede prežganje iz ene žlice masti in pičle žlice moke; prideni še za noževno špico paprike in dobro zmešaj. Nato pokladaj v to omako pripravljene klobasice drugo poleg druge, pokrij kozo in naj počasi vro 30 do 40 minut. Postavi klobasice z omako vred na mizo kot samostojno in okusno jed. Žraven pa daš lahko kruh ali krompirjev pire.

Torta za Silvestrov večer.

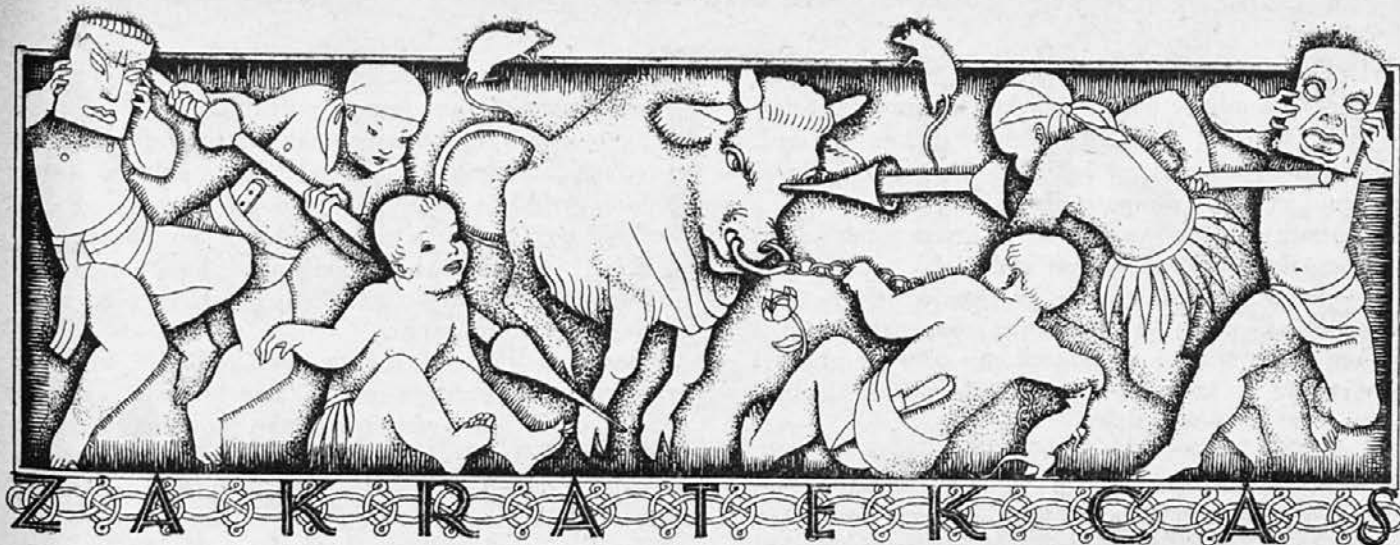
Stepaj na gorkem v kotliču 3 cela jajca, 9 dkg sladkorja in nekoliko drobno zrezane limonove lupine toliko časa, da se nekoliko segreje in toliči še na hladnem, da se ohladi. Nato prideni 6 dkg moke in 2 dkg kakava. Stresi torto v tortni model in speci. Pečeno in ohlajeno pa nadevaj po vrhu s stepeno smetano.

Telečji možgani za sladkorno bolne.

Osnaži možgane in jih kuhaj četrt ure v slani vodi, v katero si prilila žlico kisa in pridejala nekaj zrn celega popra. Ko so možgani kuhani, jih odcedi, stresi na krožnik, razreži na kose in polij z razgretim sirovim maslom. Možgane obloži z narezanimi limonami.

Pečena jabolka za sladkorno bolne.

Obriši jabolka, deni jih v kozo, v katero si pridejala nekoliko sirovega masla, in jih speci.

Smešnice.

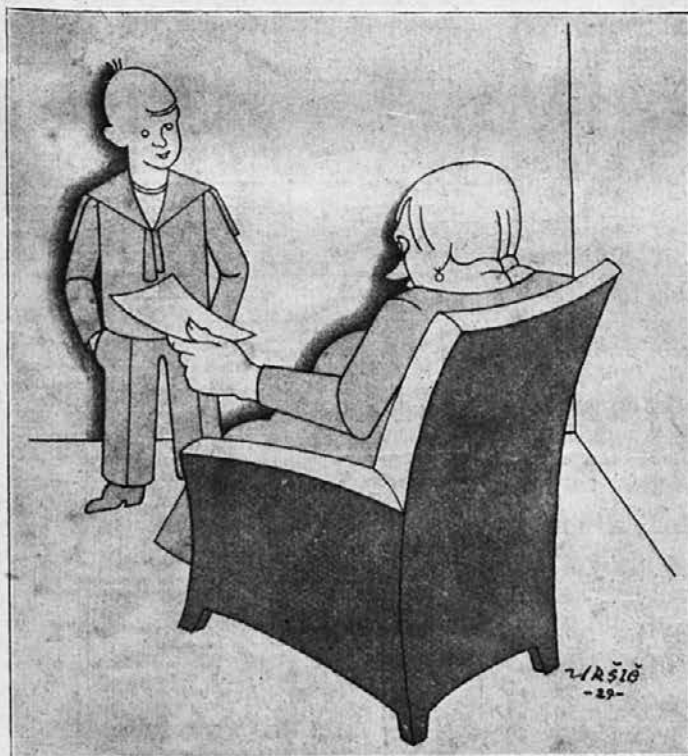
Dvom.

Mati: »Kaj se pa tako kislo držiš?«
 Hči: »Oh, plesavec mi je venomer na kurja očesa stopal.«
 Mati: »Zakaj mu pa nisi tega povedala?«
 Hči: »Ko pa nisem vedela, če se spodobi, imeti kurja očesa.«

Po domače.

Gost: »Slišite, kaj pa plava tukaj na juhi?«
 Gostilničar: »Za božjo voljo, nikar se ne delajte, kakor da bi še nikoli ne bili nobene muhe videli!«

Različno naziranje.

Mama: »Veš kaj, Aleško, spet imaš tako slabo spričevalo...«

Aleško (ji hitro seže v besedo): »Kako si čudna, mama! Učitelj mi je pa rekel, da je še predobro zame.«

Strah.

Ona: »Ježeš, ježeš, Miha!«
 On: »Kaj pa tako zijaš?«
 Ona: »Gori, ali ne duhaš?«
 On: »Hudir! Jaz sem se pa že ustrašil, da je ugasnilo!«

Ne boš!

Žena (pred zlatarsko izložbo): »Ko bi bila tale zapestnica moja, mislim, da bi ne imela nikoli nobene želje več na svetu!«

Mož: »Pojdiva naprej! Pomisli, kako pusto in dolgočasno mora biti življenje, če nima človek nobene želje več na svetu!«

Lisica zvitorepka.

»Kaj pa so te luknje tukaj, gospod gozdar?«
 Gozdar: »To so lisičine.«
 »Lisičine? Pa tukaj, prav pri cesti in konec vasi?«
 Gozdar: »Tu vidite vso lisičjo prekanjenost! V teh lisičinah so se naselile vse stare in pohabljenе lisice iz okrožja in, ker same ne morejo nič več ujeti, prežijo na avtomobile in pobirajo povoženo perutnino za njimi!«

Prednji je moj.

(Srbska narodna.)

Bil je mož in ta mož je imel ženo, ki je hotela imeti vedno poslednjo besedo, on pa ji je zaradi ljubega miru dal zmerom prav. Nekoč sedita pred hišo, in glej, tam leti velika jata žerjavov, žerjav pa, ki vodi, leti dobršen del pred drugimi. Gledaje za žerjavi pravi žena možu: »Glej, mož, kako leti en žerjav pred vsemi drugimi, in prav ta je moj.«

»Ne, žena,« odgovori mož, »ta je najprednji in glavni vseh drugih žerjavov; jaz pa sem tvoj glavni in zatorej je prednji moj.«

»Ne, tvoj ni, ampak moj,« zareži žena. Beseda da besedo, vname se silen prepir, a slednjič reče žena možu: »Ako naj ne bo prednji moj, umrjem.«

»Pa umri zastran mene,« odvrne mož, »enkrat hočem tudi jaz imeti zadnjo besedo.«

Žena leže in se dela, kakor da je umrla. Tako leži nepremično vso noč. Ko se zazori, ji pravi mož: »Vstani, če ne, pokličem ženske, da te omijejo in denejo na školke.«

»Pa je prednji moj?« vpraša ona. On pa ji odgovori: »Ne, nikoli.«

»Dobro,« pravi ona, »naj pridejo in me omijejo.«
Nato mož odide, naroči ženske, ki mu ženo omijejo in polože na mrtvaški oder. Pri tem se mož, kakor bi bil ves potrtn od žalosti, skloni nádnjo in ji zašepeče: »Vstani, ali pa pojdem in dam zvoniti.«
»Pa je prednji moj?« vpraša ona, in ko on zopet pravi: ne, reče: »Pojdi in daj, da mi zvonijo.«

Ko pride že trenutek, da jo poneso pokopati, ji mož zopet zašepeče: »Vstani, zdaj zdaj pride pop z dečkom, da te spremi za pogrebom.« »Pa je prednji moj?« vpraša, in ko ji on zopet odreče, pravi: »Dobro, naj me neso na pokopališče.«

V tem pride pop z dečkom, nabere se sila ljudi, ženo spravijo na dvorišče in medtem ko moli pop zadnjo molitev, se mož kakor jokaje skloni nádnjo in ji zašepeče: »Vstani, nesrečnica! Ne vidiš, da te hočejo nesti pokopat?« »Ali je prednji moj?« vpraša ona, in ko ji spet reče, da ne, odgovori: »Če ni moj, pa naj me pokopljejo.«

Nato jo neso na pokopališče in ko jo spuste v jamo, vrže duhovnik po običaju pest prsti na krsto in odide. Kmet pa pravi zbrani množici: »Kar pojdite,

ljudje božji, lepo k meni domov, pridem takoj, hočem jo sam zagrebsti, ker sem ji obljubil.«

Nato nekateri odidejo, nekateri ostanejo, mož pa se spusti v jamo in zakriči skozi pokrov krste: »Vstani, prokleta baba! Zdej te zagrebejo!« »Pa je prednji moj?« vpraša ona, in ko ji on odreče, odgovori: »Ljubi mož, ako ni moj, pojdi lepo domov, daj ljudem na moje dušno zveličanje jesti in piti, mene pa naj kar zakopljejo.«

Ko mož vidi, da nič ne izda, odkrije krsto in pravi: »Vstani, prednji je tvoj, naj te hudič vzame!«

Tu skoči žena, zavita v rjuho, pokonci in začne dirjati za ljudmi in kričati: »Postojte, ljudje! Prednji je moj! Prednji je moj!« Ko jo ljudje zagledajo, mislijo, da je postala vedomec in začno bežati na vso moč, pop pa misleč, slišaje kričati jo: »Prednji je moj, prednji je moj!«, da meni njega, in teče, kar le more, ona pa dirja mimo vseh in plane za njim, neprestano kričeč: »Postoj, pope, prednji je moj!«

Ko pop vidi, da ga kmalu dohiti, se od groze zgrudi, ona pa plane mimo njega in pridirja, nenehoma kričeč: »Prednji je moj!«, domov.

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič - Domen, Sgonico, p. Prosecco, Trieste, Italia.

Zapuščina.

(Edi, Celje. — 8 točk.)

Oče zapusti svojim trem sinovom 21 sodov po 80 l. 7 sodov je napolnjenih do $\frac{3}{4}$ z vinom, 7 do $\frac{1}{2}$ in 7 do $\frac{1}{4}$. Kako si sinovi razdele zapuščino med seboj, da so vsi zadovoljni?

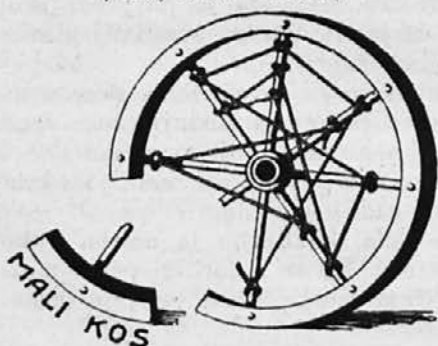
Besednica.

(France, Središče. — 9 točk.)

..	del telesa,
..	revez,
..	shramba,
..	mejaš,
..	prst,
..	sad,
..	čas v letu,
..	del njive,
..	prireditev,
..	žito,
..	žival.

Strto kolo.

(Vinko, Tolmin. — 16 točk.)

Podobnica.

(Herman, Št. Vid nad Ljubljano. — 19 točk.)

Račun.

(Branko Sodnik, Ljubljana. — 11 točk.)

Nekdo se je preselil v manjše stanovanje in je radi pomanjkanja prostora prodal te-le predmete:

1. novo metlo za	6 Din
2. kanarčka s kletko za	125 »
3. lijak za	5 »
4. likalnik za	50 »
5. dva svečnika za	40 »
6. tri lonce za	80 »
7. stenski uri (dve) za	270 »
8. dve navadni postelji za	495 »
9. jedilno orodje za	95 »
10. stojalce za cvetlice za	80 »
11. poln voz razžaganih drv za	965 »
12. štedilnik in bakren kotel za	760 »
13. razne drobnarije za	125 »

skupaj 3096 Din

Kje je prodal te predmete?

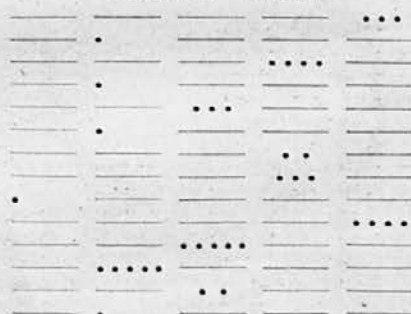
Radio-program.

(M. R., Stari trg. — 12 točk.)

Ljubljana: 10.35 Za mladino.
Beograd: 11.45 Narodni psalmi.
Berlin: 12.54 Romance in balade.
Bremen: 13.41 Arije in pesmi.
Toulouse: 14.32 Glasovir in gosli.
Pariz: 14.45 Voj. muzika.
Budapest: 15.27 Ciganska godba.

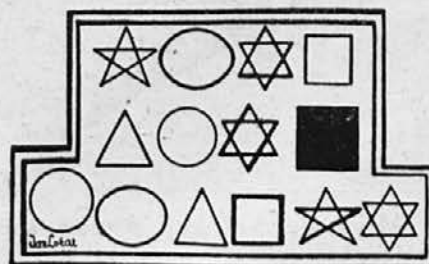
Voščilo.

(S. O., Sele. — 10 točk.)

Geometrična podobnica.

(Janez Ložar, Ljubljana. — 15 točk.)

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. Št. Vid nad Ljubljano.